

Vlaams
Parlement

ingediend op **15** (2017-2018) – Nr. 4-C
30 november 2017 (2017-2018)

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking,
Toerisme en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door Sabine de Bethune, Manuela Van Werde,
Karl Vanlouwe en Steve Vandenberghe
aan de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting

over het ontwerp van decreet

houdende de algemene uitgavenbegroting
van de Vlaamse Gemeenschap
voor het begrotingsjaar 2018

over de beleidsbrief
Onroerend Erfgoed
2017-2018

over de beleidsbrief
Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen
en Ontwikkelingssamenwerking
2017-2018

en over de beleidsbrief
Toerisme
2017-2018

*Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden,
Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed:*

Voorzitter: Rik Daems.

Vaste leden:

Ingeborg De Meulemeester, Marc Hendrickx, Jan Van Esbroeck, Karl Vanlouwe, Karim Van Overmeire,
Manuela Van Werde;

Sabine de Bethune, Vera Jans, Ward Kennes, Johan Verstreken;

Rik Daems, Herman De Croo;

Tine Soens, Güler Turan;

Wouter Vanbesien.

Plaatsvervangers:

Cathy Coudyser, Danielle Godderis-T'Jonck, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Elke Sleurs,
Sabine Vermeulen;

Karin Brouwers, Griet Coppé, Joris Poschet, Valerie Taeldeman;

Jean-Jacques De Gucht, Marnic De Meulemeester;

Renaat Landuyt, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;

Christian Van Eyken.

Documenten in het dossier:

- 15** (2017-2018) – Nr. 1: Ontwerp van decreet + Bijlagen
 - Nr. 2 en 3: Amendementen
 - Nr. 4-A en B: Verslagen aan de Commissie voor Algemeen Beleid,
Financiën en Begroting
- 14** (2017-2018) – Nr. 1: Ontwerp van decreet
- 12-A** (2016-2017) – Nr. 1: Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
 - Nr. 2: Verslag
- 13** (2017-2018) – Nr. 1: Algemene toelichting
 - Nr. 2: Toelichtingen per programma
- 16** (2017-2018) – Nr. 1: Verslag van het Rekenhof over de begroting
- 21** (2017-2018) – Nr. 1: Meerjarenraming
- 1335** (2017-2018) – Nr. 1: Beleidsbrief
- 1336** (2017-2018) – Nr. 1: Beleidsbrief
- 1352** (2017-2018) – Nr. 1: Beleidsbrief

INHOUD

I.	Onroerend Erfgoed.....	4
1.	Toelichting door Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed.....	4
1.1.	Uitgavenbegroting 2018	4
1.2.	Beleidsbrief Onroerend Erfgoed 2017-2018	8
2.	Bespreking.....	17
2.1.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	17
2.2.	Antwoorden van minister-president Geert Bourgeois	29
2.3.	Bijkomende vragen en opmerkingen	33
II.	Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking	35
1.	Toelichting door Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed.....	35
1.1.	Uitgavenbegroting 2018	35
1.2.	Beleidsbrief Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking	37
2.	Bespreking.....	45
2.1.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	45
2.2.	Antwoorden van minister-president Geert Bourgeois	53
2.3.	Replieken van de commissieleden en aanvullende antwoorden van de minister-president	60
III.	Toerisme	61
1.	Toelichting door Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn	61
1.1.	Beleidsbrief Toerisme 2017-2018.....	61
1.2.	Uitgavenbegroting 2018	68
2.	Bespreking.....	70
2.1.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	70
2.2.	Antwoorden van minister Ben Weyts	82
2.3.	Reacties van de leden en bijkomende antwoorden van de minister	88
IV.	Indicatieve stemmingen	89
	Gebruikte afkortingen.....	90
	Bijlagen: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed behandelde op 14, 21 en 28 november 2017 het ontwerp van decreet houdende de algemene uitgavenbegroting 2018.

Dit ontwerp van decreet werd besproken in samenhang met de beleidsbrief Onroerend Erfgoed (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1335/1), de beleidsbrief Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1336/1) en de beleidsbrief Toerisme (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1352/1).

Sabine de Bethune en Manuela Van Werde brengen verslag uit over het deel Onroerend Erfgoed, Karl Vanlouwe over het deel Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking en Steve Vandenberghe en Manuela Van Werde over het deel Toerisme.

De powerpointpresentaties die voor de toelichtingen werden gebruikt zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Onroerend Erfgoed

1. Toelichting door Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

1.1. Uitgavenbegroting 2018

Minister-president *Geert Bourgeois* vestigt vooraf de aandacht op een aantal belangrijke wijzigingen met betrekking tot de presentatie en de structuur van de begroting Onroerend Erfgoed. Het Rekendecreet stelt dat de begroting moet worden opgemaakt per beleidsdomein. Daarom moest de structuur van de begroting voor 2018 worden aangepast aan het 'verdwijnen' van de oude beleidsdomeinen LNE en RWO, en aan de creatie van het nieuwe beleidsdomein Omgeving. Dat betekent concreet dat de beide 'oude' begrotingsprogramma's, het apparaatsprogramma van het agentschap Onroerend Erfgoed met lettercode NA en het beleidsprogramma Onroerend Erfgoed met de lettercode NF, en alle daaronder ressorterende oude begrotingsartikelen nu worden vervangen door twee nieuwe begrotingsprogramma's met lettercode Q voor het beleidsdomein Omgeving: het nieuwe begrotingsprogramma QA van het agentschap Onroerend Erfgoed, met de apparaatskredieten van het agentschap en het nieuwe begrotingsprogramma QG met de beleidskredieten van Onroerend Erfgoed.

Tegelijkertijd worden de begrotingskredieten heringedeeld in het kader van de stapsgewijze evolutie naar een prestatiebegroting. Het is de bedoeling om de kredieten nauwer te koppelen aan de beleids- en beheersdoelstellingen. Dat is met de BBC op gemeentelijk vlak al een hele tijd in werking. De minister-president herinnert eraan dat hij dit tijdens de vorige bestuursperiode heeft ingevoerd.

Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft in het voorjaar 2017 een eerste inhoudelijke oefening gedaan om te komen tot een integratie van beleid, beheer en financiële informatie. Die oefening is verwerkt in de begrotingsstructuur. De beleidskredieten worden nu opgedeeld in:

- instrumenten, dit zijn initiatieven ter ondersteuning van het beleid, zoals studies, communicatiekosten en kosten voor publieke IT-toepassingen, enzovoort;

- partnerschappen, die gaan over steun aan initiatieven van organisaties die werkzaam zijn inzake Onroerend Erfgoed;
- steun aan of beheer van beschermde objecten of sites, die zeer specifiek kunnen zijn, bijvoorbeeld het Lam Godsretabel, het IJzermonument en de Abdij van Park. Ook de reguliere ondersteuning via erfgoedleningen en erfgoedpremies valt hieronder.

Ten gevolge van deze oefening zijn er nieuwe begrotingsartikelen en is er een volledig nieuwe indeling van kredieten.

Conform de richtlijnen van het Departement Financiën en Begroting, bestaat de toelichting nu uit twee delen. Dat heeft alles te maken met de technische verwerking in het financiële systeem. Daardoor zijn alle kredietwijzigingen tot 2 oktober 2017, dus met inbegrip van de verwerking van de politieke begrotingsbesprekingen, nog doorgevoerd op de oude begrotingsartikelen van de oude apparaatprogramma's NA en NF. Al die kredietwijzigingen worden dan ook toegelicht onder die oude begrotingsartikelen. De uitgavenartikelen zijn terug te vinden op de pagina's 260 tot en met 276. Alle gewijzigde oude kredieten zijn via compensatie overgeheveld naar de nieuwe begrotingsartikelen van het beleidsdomein Q. Alle oude begrotingsartikelen zijn daardoor op nul komen te staan. Compensaties die plaatsvonden na 2 oktober 2017 werden verwerkt en worden verantwoord onder de nieuwe begrotingsartikelen van het nieuwe beleidsdomein Q.

Dit heeft bij Onroerend Erfgoed tot slechts één kredietverschuiving geleid, door de overstap van een personeelslid voor inspectietaken van het Departement Omgeving naar het agentschap Onroerend Erfgoed. Daarvoor werd na 2 oktober 2017 nog 101.000 euro loonkrediet verschoven naar het loonkrediet van het Agentschap Inspectie. Dit staat na te lezen op bladzijde 277.

Voor de Vlaamse Erfgoedkluis werd geen afzonderlijke begroting meer opgesteld. Die zal immers per 1 januari 2018 ontbonden en vereffend zijn in het kader van de vereenvoudigingsoefening met de PMV. Vandaar dat, ook in antwoord op het rapport van het Rekenhof, daarvan in 2018 geen melding meer wordt gemaakt in de begroting: de Erfgoedkluis houdt vanaf 2018 op te bestaan als dochter van de PMV en maakt nu deel uit van de PMV. Maar inzake werking, communicatie, externe profilering en rapportering zal de merknaam Vlaamse Erfgoedkluis behouden blijven. Vlaanderen heeft binnen de PMV zoals voor vele andere entiteiten van de Vlaamse overheid een vereenvoudigingsoefening gedaan. Dit is een van de zichtbare gevolgen daarvan.

Voor de leesbaarheid werd in de toelichting bij de nieuwe Q-kredieten telkens opnieuw vermeld waarvoor het krediet juist dient. Dat staat gedetailleerd in de toelichting.

De minister-president geeft vervolgens de totale evolutie op het programma-niveau van enerzijds de apparaatskredieten en anderzijds de beleidskredieten Onroerend Erfgoed weer. Voor een goed begrip van deze evolutie verwijst hij naar de twee rondgedeelde en als bijlage bij het verslag gevoegde overzichtstabellen.

1.1.1. Apparaat agentschap Onroerend Erfgoed

De VAK van het apparaat, nu ingeschreven onder het nieuwe programma QA, dalen bij deze opmaak met een totaal van 838.000 euro naar 17.515.000 euro. De VEK van het apparaat dalen met 979.000 euro naar 17.784.000 euro.

Dat is het gevolg van een aantal bewerkingen. Het loonkrediet van het agentschap stijgt met 112.000 euro tot 15.727.000 euro. Het werkingskrediet van het apparaat van het agentschap daalt met 1.044.000 VAK en 1.185.000 VEK tot respectievelijk 1.694.000 euro en 1.963.000 euro. Bij deze begrotingsopmaak verschuift de toelage vanuit Onroerend Erfgoed aan de SAR Ruimtelijke Ordening, die 94.000 euro bedraagt om louter technisch-boekhoudkundige redenen van de beleidskredieten van Onroerend Erfgoed, waar deze toelage nog stond bij de begrotingsaanpassing, naar de apparaatskredieten, waardoor die dus met 94.000 euro stijgen.

Dit alles is het resultaat van acht bewegingen:

- 1° het loonkrediet stijgt door de loonindexatie met 312.000 euro;
- 2° door de opstap 2018 in de generieke personeelsbesparingen daalt het loonkrediet vervolgens met 301.000 euro;
- 3° de overstap van één personeelslid vanuit het departement naar het agentschap voor inspectietaken resulteert in een overdracht van loonkrediet van 101.000 euro en het bijhorend werkingskrediet van 6000 euro;
- 4° bij de begrotingsaanpassing 2016 werd het lopende 'project unified communication' vermeld of concreet: de integratie van de diverse communicatiemethoden los van een vaste werkplek. Bij de begrotingsaanpassing zijn hiervoor middelen ter beschikking gesteld vanuit de DAB ICT, van het agentschap Facilitair Bedrijf om de licentiekosten en de aankoop van de headsets te financieren. Een bedrag van 29.000 euro was eenmalig ter beschikking gesteld. Dat keert bij de begrotingsopmaak terug naar de DAB ICT. Omgekeerd wordt er door de DAB ICT recurrent 12.000 euro bijkomend overgedragen voor het betalen van de meerkosten van de Microsoftlicenties Enterprise Voice;
- 5° het agentschap draagt 33.000 euro recurrent bij in de werkingskosten van het nieuw centraal depot te Vilvoorde. Die middelen verschuiven naar het agentschap Facilitair Bedrijf;
- 6° bij de begrotingsaanpassing 2017 werd eenmalig 1 miljoen euro VAK/VEK toegevoegd vanuit de algemene middelen aan het werkingskrediet-apparaat voor de ontwikkeling van IT-projecten. Dat leidde tot een vermindering van VAK- en VEK-kredieten omdat dat eenmalige krediet nu wegvalt. Dat was een krediet voor de digitalisering waarin al heel wat gerealiseerd is;
- 7° er verschuift 141.000 euro vrijkomend VEK van de apparaatskredieten naar de beleidskredieten;
- 8° de toelage van 94.000 euro van Onroerend Erfgoed voor de SAR Ruimtelijke Ordening wordt vanaf de begrotingsopmaak 2018 ingeschreven onder apparaat, onder een nieuw artikel. Vroeger werd deze toelage nog beschouwd als een beleidskrediet.

1.1.2. *Beleid Onroerend Erfgoed*

De beleidskredieten voor Onroerend Erfgoed stijgen ten opzichte van de begrotingsaanpassing 2017 met 9.669.000 euro VAK tot 104.129.000 euro en met 5.716.000 euro VEK tot 98.540.000 euro.

Beleidsmatig gebeuren er binnen de beleidskredieten in hoofdzaak acht bewegingen. Bij de begrotingsaanpassing 2017 was er ook eenmalig 500.000 euro toegevoegd aan de werkingsuitgaven van het onroerenderfgoedbeleid voor de financiering van eenmalige uitgaven, onder andere de verhuiskosten van de Kogge, de ontwikkeling van IT-toepassingen en de opstartkosten voor erfgoedleningen. Die eenmalige uitgaven vallen nu weg.

Door loonindexatie stijgen de middelen van de vzw Monumentenwacht en de DAC-subsidies met 4000 euro. De toelage van Onroerend Erfgoed voor de SAR stijgt met 1000 euro.

Bij de begrotingsaanpassing 2016 waren er middelen overgedragen aan het agentschap Facilitair Bedrijf voor het beheer van het Renaat Braemhuis. Doordat het eigenaarschap intussen is overgedragen aan de stad Antwerpen, vallen die beheerskosten weg en komt die 8000 euro weer van het agentschap Facilitair Bedrijf naar Onroerend Erfgoed.

Met het oog op de in 2018 verwachte uit te voeren betalingen, wordt er vanuit de algemene middelen het nodige bijkomende VEK ingeschreven indien het reeds beschikbare VEK niet volstaat. In dit geval gaat het om bijna 5 miljoen euro bijkomend VEK, namelijk 4.906.000 euro bijkomend ingeschreven vanuit de algemene middelen. Er was nog 394.000 euro bijkomend nodig om in 2018 het eindsaldo van de investeringssubsidie voor de restauratie van Abdij van Park volledig te kunnen betalen en om alle geraamde betalingen van toegekende premies in 2018 te kunnen uitvoeren wordt er 4 miljoen euro toegevoegd. Tot slot was er nog 512.000 euro bijkomend VEK nodig om alle voorschotten en saldi van de vijftientig erkende IOED's, de tien erkende onroerenderfgoeddepots en het potentieel Archeologiefonds in 2018 te kunnen uitbetalen. Om dezelfde redenen wordt ook nog 141.000 euro vrijgekomen vereffeningskrediet verschoven vanuit het werkingskrediet-apparaat naar het betrokken beleidskrediet.

Bij deze begrotingsopmaak werden de beleidskredieten Onroerend Erfgoed ook recurrent verhoogd met 10 miljoen euro VAK en 1 miljoen euro VEK. Deze bijkomende middelen worden als volgt ingezet. Ingaand op de vraag van de kerkfabriek van de Sint-Baafskathedraal en met positief advies van de Topstukkenraad worden bijkomende middelen ingeschreven om ook de restauratie van de onderste binnenpanelen van het retabel Lam Gods, restauratiefase 2, op dezelfde wijze te kunnen laten uitvoeren als reeds gebeurde met de buitenluiken. Dit vereist een bijkomende subsidie van 120.000 euro waarvan de helft gedragen wordt door Onroerend Erfgoed. Eigenlijk is dit roerend, maar van meet af werd de houding aangenomen dat Onroerend Erfgoed daaraan zou bijdragen, niet alleen uit hoofde van het solidariteitsgevoel, maar ook omdat Vlaanderen zich verplicht voelt om dit unieke erfstuk in goede omstandigheden te bewaren en te restaureren. Dit vertaalt zich dus in 60.000 euro bijkomend VAK en 42.000 euro bijkomend VEK.

Voor de gemeenschappelijke projectoproep met Cultuur voor projecten in het kader van het Europees jaar van het Cultureel Erfgoed wordt eenmalig 200.000 euro VAK gereserveerd en 140.000 euro VEK. Vanuit Cultuur worden dezelfde bedragen ingeschreven. Bij de beleidsbrief zal hier nader op ingegaan worden.

Er wordt 8.740.000 euro bijkomend VAK ingeschreven voor bijkomende premietoekenningen. Daarnaast wordt de resterende 118.000 euro bijkomend VEK ook hier ingeschreven. Tot slot wordt er 1 miljoen euro bijkomend VAK en 700.000 euro bijkomend VEK ingeschreven voor nieuwe projectsubsidies voor archeologisch vervolgonderzoeken, de zogenaamde 'Oogst van Malta'.

Er wordt een eenmalige investeringssubsidie van 250.000 euro toegekend aan de vzw Herita voor de ontwikkeling van het ICT-systeem achter de Open Monumentenjaarkaart. En tot slot verschuift bij deze begrotingsopmaak het krediet louter technisch, na loonindexatie, van 94.000 euro voor de toelage vanuit Onroerend Erfgoed aan de SAR Ruimtelijke Ordening van de beleidskredieten naar de apparaatskredieten.

1.2. Beleidsbrief Onroerend Erfgoed 2017-2018

1.2.1. *Vijf strategische doelstellingen*

De beleidsbrief bouwt zoals ieder jaar verder op de vijf strategische doelstellingen die initieel in de beleidsnota 2014-2019 staan. Ze worden ieder jaar opnieuw geconcretiseerd aan de hand van de initiatieven. Er wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste realisaties in 2017 en van de nog te realiseren initiatieven in 2018.

1.2.2. *Strategische doelstelling 1: Uitvoeren van de regelgeving*

Het nieuwe decreet trad gefaseerd in werking op 1 januari 2015. De vinger wordt aan de pols gehouden om de uitvoering van de vooropgestelde doelstellingen te monitoren. Ook de regelgeving wordt gemonitord en het archeologieluik wordt zelfs jaarlijks geëvalueerd.

Samen met erkende actoren

De verantwoordelijkheid voor het onroerend erfgoed ligt niet alleen bij de Vlaamse overheid: ook andere actoren worden steeds meer partner en zorgen mee voor het unieke Vlaamse onroerend erfgoed. Steeds meer gemeenten en IOED's laten zich erkennen. Zij nemen het engagement op zich om een eigen beleid voor onroerend erfgoed op hun grondgebied te ontwikkelen. Intussen zijn er negentien erkende onroerenderfgoedgemeenten en vijfentwintig erkende IOED's, waarvan er tien nieuwe in 2017 zijn erkend. In Vlaanderen zijn er nu dus 175 gemeenten aangesloten bij een erkende IOED. In de begroting is 1,383 miljoen euro ingeschreven voor vijftien erkende IOED's. Voor de tien nieuwe moeten de samenwerkingsovereenkomst en de bijhorende subsidiëring nog van start gaan.

Op 30 september 2017 waren er 191 erkende archeologen, waarvan 153 natuurlijke, 26 rechtspersonen en 12 van rechtswege erkende. Er zijn al 1430 erkende metaaldetectoristen. De dertien erkende onroerenderfgoeddepots zijn verenigd in het Vlaamse depotnetwerk dat in 2016 door het agentschap Onroerend Erfgoed is opgestart. Voor twaalf erkende onroerenderfgoeddepots is 1,02 miljoen euro ingeschreven. Het depot van het agentschap is van rechtswege erkend en maakt deel uit van het netwerk.

Continue evaluatie archeologieregelgeving

Het Onroerenderfgoeddecreet is in 2017 aan een evaluatie onderworpen. Midden mei is er een evaluatierapport opgeleverd. In het algemeen kon worden geconcludeerd dat het Onroerenderfgoeddecreet resulteert in beleidscontinuïteit, uitgezonderd voor de archeologieregelgeving, waar een ommezwaai is ingezet.

Aansluitend op die evaluatienota heeft de minister-president aan de Vlaamse Regering een conceptnota voorgelegd. Die is goedgekeurd op 14 juli 2017, met de titel 'Aanpassing Onroerenderfgoeddecreet naar aanleiding van de ex-postevaluatie'. Op basis daarvan loopt de bespreking van de conceptnota, zijn er hoorzittingen bezig en zullen er blijkbaar nog volgen. Daardoor kan in 2018 werk worden gemaakt van het bijsturen van de onroerenderfgoedregelgeving.

In de eerste plaats komen er enkele procedurele bijsturingen met het oog op meer klantvriendelijkheid. Bijvoorbeeld de beveiligde zending, die nogal vaak werd geëist, wordt geschrapt waar dat kan. Inhoudelijke aanpassingen houden verband met de bijsturing van het premiestelsel. Daarnaast is er ook de verdere optimalisatie van het archeologisch traject.

De nieuwe archeologieregelgeving was een breuk met het verleden. Hierdoor is de introductie niet optimaal verlopen. Nadat in het najaar van 2016 al aanpassingen werden doorgevoerd - dat ging toen over de Code van Goede Praktijk, het moest sneller, eenvoudiger en goedkoper - en na het decreet van 7 juli 2017 over het archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen, worden naar aanleiding van het evaluatierapport bijkomende verbeteringen voorgesteld. Die verbeteringen betreffen het invoeren van een gedifferentieerde erkenning voor archeologen, het vervangen van bekrachtiging van nota's door een melding, het verhogen van het oppervlaktecriterium buiten archeologische zones en het voorzien in bijkomende vrijstellingen. Er wordt ook een premie geïntroduceerd voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Het premiepercentage voor buitensporige opgravingskosten wordt verhoogd.

In het voorjaar van 2018 volgt de tweede evaluatie van de archeologieregelgeving, op basis van de uitvoering in 2017. De resultaten worden opnieuw gebundeld in een rapport dat voor de zomer aan de regering zal worden voorgelegd en vervolgens aan het parlement zal worden bezorgd.

Er wordt over gewaakt dat opgravingsresultaten voldoende worden omgezet in wetenschappelijke kennis en dat ze worden ontsloten. Er worden middelen vrijgemaakt voor archeologisch vervolgonderzoek, de zogenaamde 'Oogst van Malta'. Dit is een essentieel onderdeel in het proces van de archeologische erfgoedzorg, niet alleen voor het ontwikkelen van historische kennis, maar ook voor de verdere uitbouw van beleidsinstrumenten voor een adequaat erfgoedbeheer en voor een kwaliteitsvolle ontsluiting van het onroerend erfgoed dat hopelijk uiteindelijk leidt tot een nog groter publiek draagvlak. Daartoe worden projecten geselecteerd na een oproep, waardoor ze een subsidie kunnen krijgen. Daarvoor wordt in 2018 1 miljoen euro uitgetrokken.

Vrijstellingen voor varend erfgoed

Op 16 juni 2017 werd voor het eerst de inventaris van het varend erfgoed vastgesteld. Die inventaris omvat op dit moment 110 vaartuigen en draagt bij aan de inspanningen van de eigenaars en beheerders om dit varend erfgoed te behouden. Aan diverse bevoegde instanties en overheden werd gevraagd om binnen hun mogelijkheden dit varend erfgoed te begunstigen en te faciliteren. Zij geven blijk van een grote appreciatie voor dit erfgoed. De Vlaamse Waterweg geeft nu een korting van 30 percent op het concessierecht voor historisch waardevolle woonboten. De havens van Antwerpen en van Gent stellen het varend erfgoed vrij van havenrechten.

De minister-president zegt dat hij inspanningen blijft leveren en hoopt andere partners daarvan te kunnen overtuigen. Hij overlegt met de afdeling Kust van het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust om ook erfgoedvaartuigen vrij te stellen van de variabele retributie bij rechtstreekse vergunning. De afdeling Kust wordt ook gevraagd om aan de jachtclubs te vragen erfgoedvaartuigen vrij te stellen van liggeld. De afdeling Kust kan ook vragen aan de beheerders van de Mercatorsluis en de Visserijsluis in Oostende om erfgoedvaartuigen vrij te stellen van sluisrechten.

Dat is allemaal op korte termijn. Op de langere termijn denkt de minister-president aan bijkomende acties zodat trotse eigenaars van varend erfgoed, die ook veel inspanningen leveren voor onderhoud en instandhouding, enige voordelen kunnen genieten. Tegelijk houdt dat een waardering in voor hun werk.

1.2.3. *Strategische doelstelling 2: Delen van verantwoordelijkheid*

De zorg voor onroerend erfgoed in Vlaanderen is een gedeelde verantwoordelijkheid.

Een klantgericht en flexibele overheid

In het regeerakkoord is opgenomen dat samenwerken met Onroerend Erfgoed een positieve connotatie moet krijgen. Het agentschap blijft werk maken van een cultuurverandering. Daarvoor werd in de eerste plaats geluisterd naar de wensen en noden van zijn klanten. Er zijn ook acties ondernomen om meer klantgericht te werken. De organisatie werkt aan de waarden constructief, proactief en consequent.

Het agentschap heeft specifieke acties ondernomen om de dienstverlening aan individuele klanten te optimaliseren. In de eerste plaats wordt ingezet op de digitalisering van de dienstverlening. Ook zijn alle brieven aan de klanten onder de loep genomen, zodat de communicatie in klare taal gebeurt. Dat is een actie die werd gevraagd in het kader van Heerlijk Helder.

De brieven aan mensen en aan gemeentebesturen voor en na getuigen van een ongelooflijk verschil. Vroeger waren die ambtelijk opgesteld en vaak moeilijk verstaanbaar. Nu zijn ze omgezet in een heldere en begrijpbare taal en bovenal zijn ze ook bijzonder vriendelijk opgesteld. Ze geven de mensen een pluim en een dankwoord voor wat ze doen, voor de zorg die ze uiten. Het is een andere attitude, mooier geformuleerd. Dat is gebeurd in samenwerking met een bureau van de KU Leuven. Tachtig brieven zijn ondertussen aangepast. De teneur van de brief is anders en de manier van formuleren is veel directer, iets wat door de hele overheid zou moeten worden gevolgd. De minister-president roept zijn collega's daartoe op. Nog te vaak wordt een jargon gebruikt en afkortingen, waarvan de meeste mensen de betekenis niet kennen.

Onroerend Erfgoed bevraagt de klanten nu ook permanent aan de hand van een feedbackformulier en er wordt, indien nodig, overleg gepleegd met de individuele onroerenderfgoedeigenaars. In 2017 is er werk gemaakt van de voorbereiding van een centrale klantendienst en een vernieuwde regiowerking. Daarenboven is de onroerenderfgoedregelgeving doorgelicht op het vlak van de klantvriendelijkheid.

Deze acties hebben resultaat opgeleverd. Begin 2017 is het agentschap stelselmatig beginnen peilen naar de klantvriendelijkheid. Bij de afhandeling van een dossier krijgt de klant een onlineformulier waarin hij feedback kan geven over de kwaliteit van de dienstverlening. De eerste resultaten zijn bemoedigend. Gemiddeld scoort de algemene tevredenheid ongeveer 8 op 10. Men is het meest tevreden over de samenwerking, terwijl de communicatie over het dossier nog kan verbeteren. Daar wordt, zoals al vermeld, werk van gemaakt met de aanpassing van de brieven. Ook de digitalisering draagt daartoe bij. Voor meer dan 85 percent van de respondenten verliep het contact met het agentschap consequent, proactief en constructief. De gewenste cultuuromslag krijgt op die manier vorm.

De website wordt volledig vernieuwd in 2018, met veel aandacht voor gebruiksvriendelijkheid en duidelijkheid, en ze zal ook beantwoorden aan de Europese richtlijn inzake toegankelijkheid van overheidswebsites. Dat is bijzonder belangrijk. De overheid moet daar het voorbeeld geven.

Begeleiding lokale besturen

Het netwerk van erkende onroerendergoedgemeenten en intergemeentelijke onroerendergoeddiensten telt 44 leden: 19 gemeenten en 25 IOED's. Het netwerk kwam in 2017 tweemaal samen, uiteraard onder begeleiding van het agentschap. Daar wordt informatie op maat aangereikt over de regelgeving en het beheersinstrumentarium. De deelnemers kunnen er netwerken en ervaringen en goede praktijken uitwisselen.

Het agentschap speelt in op de noden van de lokale besturen, deelt informatie mee, doet aan informatie-uitwisseling maar ook aan kennisoverdracht, bijvoorbeeld door de opmaak van afwegingskaders en handleidingen. Het geografisch inventariseren van individuele erfgoeditems wordt, zoals aangegeven in het kerntakenplan, beschouwd als een opdracht van de lokale besturen. Het agentschap begeleidde in 2017 een aantal lokale overheden bij het inventariseren van het bouwkundig erfgoed. Zo is de inventaris afgerond voor Genk en voor de groene fortengordel van Antwerpen, dit laatste door de provincie. Erkende erfgoedgemeenten en IOED's nemen op het vlak van inventarisatie een voortrekkersrol op.

Samenwerken met partners

De diverse partnerorganisaties vormen een belangrijke schakel voor het ondersteunen en begeleiden van eigenaars, beheerders en erfgoedzorgers. De overheid ondersteunt die partners: Herita, Monumentenwacht Vlaanderen, het CRKC en de vzw Bedevaart naar de Graven aan de IJzer.

Op verzoek van de minister-president stelde het agentschap in 2016 een evaluatierapport op over de werking van Herita, waar hier reeds een uitvoerig en constructief debat over is gevoerd. Dat resulteerde in een hernieuwde visie, missie, positionering en organisatiestructuur, waarbij Herita focust op het ontwikkelen van onroerend erfgoed, het vergroten van het draagvlak en het versterken van het middenveld. Om dit te consolideren komt er een addendum bij de samenwerkingsovereenkomst. Daar is men mee bezig, er is een advies van de Inspectie van Financiën en binnenkort zal dit kunnen worden gefinaliseerd.

Op 14 juli 2017 keurde de Vlaamse Regering de meerjarige samenwerkingsovereenkomst goed met Monumentenwacht Vlaanderen. Het CRKC heeft een meerjarig actieplan voorgelegd, waarin het zijn intermediaire rol voor het religieus erfgoed verder uitschreef. In 2017 en in 2018 krijgt het CRKC telkens 225.000 euro. De erfgoedpartner Bedevaart naar de Graven aan de IJzer ontvangt 131.000 euro voor het beheer en het ontsluiten van het monument.

Vernieuwde strategie Herita

Er wordt een specifieke bedrijfseenheid uitgebouwd om de Heritasites te ontwikkelen, exploitaties te optimaliseren en kennis en expertise te delen met de erfgoedsector. In 2018 lanceert Herita een nieuw digitaal platform met een website. Daarnaast zet Herita het gratis lidmaatschap om in een lidmaatschapsformule met Open Monumentenkaart.

In 2018 wordt in een eenmalige investeringssubsidie voorzien van 250.000 euro voor de lancering van het digitaal platform en van de Open Monumentenkaart. Daarnaast zet Herita opnieuw in op vaste sectormomenten. Tijdens het Open Monumentencongres van 15 maart 2018 zullen, naast de publiekswerking, ook thema's als siteontwikkeling, management en financiering aan bod komen. Op 9 september 2018 vindt de dertigste jubileumeditie van Open Monumentendag plaats.

Meesterproef Herbestemming

De Meesterproef Erfgoed en Herbestemming bracht dit thema, in samenwerking met het team van de Vlaamse Bouwmeester, ruim onder de aandacht. Daarvoor is in de begroting voor 2017 een budget van 45.000 euro gereserveerd. Er zijn zes publieke projecten geselecteerd, waarvoor een wedstrijd is uitgeschreven, specifiek gericht op recent afgestudeerde ontwerpers. Die wedstrijd is succesvol geweest.

Draagvlak voor onroerend erfgoed

In 2017 is gestart met een draagvlakonderzoek voor onroerend erfgoed. In de begroting is hiervoor 36.000 euro uitgetrokken, in 2018 nog eens 20.000 euro. Het is de bedoeling te komen tot een kwantitatieve en kwalitatieve aanduiding van de perceptie van het onroerend erfgoed door de samenleving. Het gaat dan om de meningen over en de verwachtingen ten aanzien van de zorg voor het onroerend erfgoed. De bedoeling is zo nauwer te kunnen aansluiten bij wat in de samenleving leeft. Hiertoe zal in 2018 een bevolkingssurvey worden gelanceerd en zullen focusgroepen worden georganiseerd. Het volgende jaar zal het mogelijk zijn conclusies te trekken over de omvang en de nuancering van het draagvlak.

Het is ook belangrijk de eigenaars en de beheerders van onroerend erfgoed te tonen dat hun inspanningen worden gewaardeerd. Hiervoor wordt onder meer de Onroerenderfgoedprijs georganiseerd. In 2017 heeft de tweede editie plaatsgevonden. Onder de benaming 'verborgen parels' was deze editie voorbehouden aan erfgoed dat niet voor het publiek toegankelijk is. Er waren 41 kandidaten. De finale laureaten werken aan zeer waardevolle projecten. Dit geldt overigens ook voor de publieksprijs.

Werelderfgoed in Vlaanderen

Op het internationale en Europese erfgoedtoneel beweegt heel wat. In 2017 zijn belangrijke stappen gezet voor de werelderfgoednominatiedossiers. Op 7 juli 2017 is een serie van Europese primaire beukenbossen, waaronder vijf bosreservaten in het Zoniënwoud, als werelderfgoed erkend. Op 30 januari 2017 is een kandidatuur ingediend in verband met het Frans-Belgisch dossier van de begraafplaatsen en monumenten van de Eerste Wereldoorlog. Ook voor de Koloniën van Weldadigheid is een dossier ingediend. Eind januari 2018 zal het nominatiedossier voor het Nationaal Park Hoge Kempen aan het Werelderfgoedcentrum worden bezorgd.

2018: Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed

Bij de toelichting over de begroting werd er al op gewezen dat 2018 Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed is. Dit is een uitgelezen kans om het erfgoed in Vlaanderen en de rol die dit erfgoed in de samenleving speelt in de kijker te plaatsen. Met een oproep voor specifieke projectsubsidies en de organisatie van netwerkmomenten, wil de Vlaamse overheid het draagvlak voor de zorg voor onroerend erfgoed in Vlaanderen verhogen.

De minister-president zegt dat zowel minister Gatz als hijzelf 200.000 euro uitrekt. Vanuit het beleidsdomein Onroerend Erfgoed wordt ook nog eens 30.000 euro aan werkingsmiddelen uitgetrokken. Er zal een nieuw reglement komen. Het is de bedoeling gezamenlijke projecten op te zetten. Het is niet de bedoeling om los van elkaar te werken, maar gezamenlijke projecten te subsidiëren.

1.2.4. Strategische doelstelling 3: Verzekeren van een transparante besluitvorming

Voor transparantie, rechtszekerheid en de ondersteuning van lokale besturen wordt gezorgd door meer afwegingskaders en handleidingen op te stellen. De belangrijkste dienstverleningsprocessen worden gedigitaliseerd.

Vaststellen inventarissen

In 2017 zijn enkele inventarissen geheel of gedeeltelijk vastgesteld. Eind dit jaar wordt de inventaris van het bouwkundig erfgoed in Limburg afgerond. In de provincie Antwerpen is de administratieve voorbereiding midden 2017 gestart. Die inventaris zal in 2018 worden vastgelegd. Daarna volgt de provincie Vlaams-Brabant.

De kaart van de gebieden waar geen archeologie te verwachten valt, is nauwgezet geactualiseerd. Om de twee maanden verschijnt een bijgewerkte versie. De opportuniteit van de nieuwe thematische vaststelling van de inventaris van de archeologische zones zal in 2018 opnieuw worden onderzocht. Daarnaast worden verschillende gebieden in de landschapsatlas afgestemd op de agenda en de planning van de procedure voor de afbakening van de gebieden in de AGNAS. De herinventarisatie van het bouwkundig erfgoed in de Vlaamse Rand, Antwerpen en Gent is eerder afgewerkt. Tegelijkertijd wordt volop ingezet op de overdracht van de inventarisatie aan de lokale besturen en op de optimalisering van de inventarisdatabanken.

Doelmatigheidsanalyse en beschermingsinstrumentarium

Eind mei 2017 heeft het agentschap een eerste rapport afgeleverd. Hierin wordt het algemeen kader van tachtig jaar beschermingsbeleid geschetst. Hiertoe heeft het agentschap ongeveer vijfhonderd monumenten gescreend waarvan enkel de gevels en/of de bedaking is beschermd, of waarvan een gevelonderdeel is beschermd. Er is een vergelijking gemaakt tussen de toestand op het moment van de bescherming en de actuele toestand.

Een tweede deelpakket betreft de bescherming van archeologische sites. Op basis van de beschermingsdatabank zijn een 190-tal sites geselecteerd die onder verschillende statuten worden beschermd. In 2018 start de screening van de bescherming van bouwkundige gehelen. Na de afwerking van alle deelpakketten worden aanbevelingen geformuleerd voor een optimale inzet van het beschermingsinstrumentarium en wordt aangegeven hoe het best met de beschermingen wordt omgegaan. Dit is een bijzonder nuttig werk dat eindelijk wordt aangepakt.

Beschermingen

In 2017 werden 75 monumenten, 3 archeologische sites, 2 stads- of dorpsgezichten en 1 cultuurhistorisch landschap voorlopig beschermd. 58 monumenten, 8 archeologische sites, 7 stads- of dorpsgezichten en 3 cultuurhistorische landschappen werden definitief beschermd. Aansluitend bij de afronding van de al vermelde herinventarisatieronde en de inventarisatie van een aantal thema's, zal in 2018 tot bescherming worden overgegaan. Dat is het doel van de inventarissen.

De inventarisatie van het bouwkundig erfgoed in de Vlaamse Rand wordt voortgezet. Voor een volgende selectie van waardevol bouwkundig erfgoed in de Vlaamse Rand wordt de beschermingsprocedure opgestart. De Antwerpen-Turnhout-Stellung wordt in de inventaris opgenomen en de waardevolle erfgoedobjecten uit de Stellung Antwerpen worden definitief beschermd. Er wordt

een reeks elementen uit beide wereldoorlogen en het interbellum gewaardeerd, geïnventariseerd en zo nodig beschermd. De in 2017 opgestarte beschermingsprocedures in Brugge worden gefinaliseerd. Met de voorbereiding van de beschermingsprocedure voor de Dijver en omgeving nadert het einde van dit Brugse beschermingstraject. Verder wordt gewerkt aan de bescherming van een selectie van het meest waardevolle twintigste-eeuwse bouwkundig erfgoed in Antwerpen en het naoorlogse erfgoed in Gent. Er worden opnieuw een aantal cultuurhistorische landschappen en landschapselementen beschermd. Daarnaast worden ook enkele bijzonder waardevolle erfgoedomgevingen beschermd, zoals het landschap met de burchtruïne van Kolmont. Tot slot wordt de wetenschappelijke inventaris van sleep- en werkschepen geactualiseerd. Er zal een aansluitende selectie van deze schepen voorlopig worden beschermd.

Proefprojecten onroerenderfgoedrichtplannen

2017 was een belangrijk jaar voor de proefprojecten voor de opmaak van de onroerenderfgoedrichtplannen. Die zijn er voor de mergelgroeven en de hoogstamboomgaarden.

Afwegingskaders en handleidingen

In 2017 zijn er verschillende afwegingskaders ontwikkeld. Er zijn er over hoe moet worden omgegaan met historisch schrijnwerk, dakisolatie, het plaatsen van zonnepanelen en het plaatsen van terrassen in een erfgoedcontext. Die afwegingskaders zijn bedoeld voor de eigenaar of de beheerder, maar blijken ook voor de vergunningverlenende instanties een dankbaar hulpmiddel om hedendaags comfort en gebruikseisen te verzoenen met het behoud van de erfgoedwaarde. In het verleden werd dit veel meer ad hoc beslist en misschien niet altijd op gelijke wijze aangepakt. De minister-president is verheugd dat er nu wordt gewerkt met afwegingskaders. In afstemming en overleg met de lokale besturen zullen er nieuwe thema's worden geselecteerd voor bijkomende afwegingskaders.

Radicaal digitaal

In 2017 werkte het agentschap verder aan de digitalisering van de kernprocessen en aan de digitale ontsluiting van gegevens. Sinds juni kunnen erfgoedpremies voor de standaardprocedure digitaal worden aangevraagd via het loket van het agentschap. Sinds december kan het verzoek tot uitbetaling van de toegekende premie digitaal verlopen. Er is een opvolgingssysteem ontwikkeld voor het behandelen van de toelatingsaanvragen voor handelingen. Negentien onroerenderfgoedgemeenten kregen toegang tot het archeologieportaal en de authentieke bron voor adviezen en toelatingen voor handelingen. Alle lopende openbare onderzoeken inzake beschermingen of vaststellingen van onroerend erfgoed zijn online raadpleegbaar. Er zijn in 2017 dus belangrijke stappen gezet die leiden tot veel meer transparantie inzake de procedure van openbare bescherming.

De klantenrelaties met het agentschap worden stelselmatig gedigitaliseerd. Er kunnen premies digitaal worden aangevraagd en het opvolgen van een eigen dossier kan digitaal. Dat is erg belangrijk en het is een moderne manier van dienstverlening. Het is de bedoeling om in 2018 verder te gaan op dit elan. Naast de erfgoedpremie volgens de standaardprocedure zullen ook de erfgoedpremies volgens de bijzondere procedure en de onderzoekspremies digitaal kunnen worden aangevraagd. Bovendien zullen burgers in grote lijnen de status van hun premieaanvraag kunnen raadplegen, via het burgerloket dat ontwikkeld is door het Agentschap Informatie Vlaanderen. De integratie met dat burgerloket zal in de komende jaren verder gefaseerd worden uitgebouwd. Een toelating voor handelingen zal in de toekomst ook digitaal kunnen worden gevraagd. Burgers

zullen die status via het burgerloket kunnen opvolgen. Er komt een gebruiksvriendelijker formulier voor het melden van metaaldetectievondsten. Daarbij zal de erkende detectorist een overzicht kunnen zien van zijn eerder gemelde vondsten.

Om te kunnen voldoen aan de eisen van het programma Radicaal Digitaal zullen ook de jaren na 2018 nog digitaliseringsinspanningen moeten worden geleverd, zoals de volledige digitalisering van de premiedossiers, het digitaal indienen en behandelen van beheersplannen en het digitaliseren van het archief. Het is goed dat er een planmatige uitrol gebeurt en dat er niet op wordt gemikt om alles in een keer te doen. Veel voorbeelden wijzen trouwens uit dat dit niet werkt. Het is beter om stapsgewijs te werk te gaan.

Handhaving

De erfgoedinspectie maakt sinds 1 april 2017 deel uit van de afdeling Handhaving van het Departement Omgeving. Die inspectie heeft in 2017 73 pv's opgemaakt. Er zijn vijftien herstellvorderingen geschreven en in vijf gevallen is een stakingsbevel opgelegd. Het nieuwe instrument van beboeting leidde al tot drie opgelegde boetes. De minnelijke schikking blijkt een meerwaarde voor de onroerenderfgoedzorg. In 2017 werden hiermee de eerste resultaten geboekt, met name de oplevering van La Vigie in Koksijde en het afsluiten van een nieuwe minnelijke schikking voor de goederenloods van Essen.

De erfgoedinspectie maakt in 2018 een plan op om gericht te kunnen handhaven. De bedoeling is ook om proactiever te kunnen optreden. Er zal ook worden ingezet op het verder uitwerken van minnelijke schikkingen. Het loslaten van het gerechtelijke traject biedt volgens de minister-president alleen maar voordelen.

De lokale besturen worden als een partner gezien bij het handhaven van het waardevol onroerend erfgoed. Er zijn in 2017 praktische opleidingen tot verbalisant georganiseerd. Wie slaagt, krijgt een bekwaamheidsbewijs. Die mensen kunnen dan aangesteld worden als gemeentelijk verbalisant.

1.2.5. Strategische doelstelling 4: Investerings als hefboom aanwenden

Diversificatie van het financieringsstelsel

Er is eerder al gewezen op de diversificatie van de financiële middelen, onder andere bij vragen om uitleg met betrekking tot de verschillen tussen de fiscale maatregelen, het premiestelsel, de erfgoedleningen. De minister-president benadrukt dat dit allemaal gebeurd is op basis van een studie over de efficiëntie en de effectiviteit van het bestaande premiestelsel. Zoals al gemeld is in de begroting 2018 een stijging van het bedrag voor de premies opgenomen.

De vermindering van de verkooprechten en de schenkbelasting is een bijkomende stimulans. Van 15 mei tot 28 september werd al voor 37 panden gebruikgemaakt van de vermindering van de verkooprechten, een geval van schenking is nog niet voorgekomen. Samen is dat een vermindering van 1.444.274,46 euro. Ook de erfgoedlening is gelanceerd. Er lopen al vijf aanvragen, een daarvan is onontvankelijk verklaard. In 2017 is daarvoor eenmalig 14 miljoen euro uitgetrokken, in constant beleid wordt dat 17 miljoen euro.

De minister-president maakt ook werk van een geoptimaliseerde vermindering van de personenbelasting voor onderhoud en restauratie van beschermd onroerend erfgoed. Dat vergt nog een systeem van uitwisseling met Belcotax en een aanpassing van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992 en het

bijhorende KB. Die geoptimaliseerde vermindering zal in werking treden vanaf aanslagjaar 2019, dat alles uiteraard in samenwerking met de minister van Financiën en Begroting.

Meerjarenpremieovereenkomsten

In 2017 werden diverse meerjarenpremieovereenkomsten gesloten voor iconische monumenten: de restauratie van 24 militaire begraafplaatsen van de Commonwealth War Graves Commission, het openluchtmuseum in Bokrijk, de historische Antwerpse districtshuizen, de restauratie van het stadhuis en Het Steen in Antwerpen. Voor de restauratie van Fort 4 in Mortsel zal een addendum worden goedgekeurd op de eerder gesloten meerjarenpremieovereenkomst. Verder wordt een meerjarenpremieovereenkomst verwacht voor het waardevolle interieur van de Sint-Jacobskerk in Antwerpen, de Vooruit in Gent en de lakenhalle en het belfort in Ieper.

Vlaamse Erfgoedkluis

De Vlaamse Erfgoedkluis verhoogde in 2017 haar communicatie-inspanningen door deelname aan diverse publieksevenementen. De marktprocedure met betrekking tot het Huis de Lalaing in Oudenaarde is gelanceerd. Daarnaast is meer dan een miljoen euro geïnvesteerd in de sites Casino in Kortrijk, Sint-Paulusklooster in Antwerpen en de Manchestersite in Beersel. De begeleidingstrategieën voor de herontwikkeling van de Sint-Annakerk in Gent en het Tuchthuis-complex in Vilvoorde kennen de nodige voortgang en in 2018 wordt er een vermarkting gepland. Enkele nieuwe projecten zijn in voorbereiding, zodat het investeringsvolume van de Erfgoedkluis nog verder kan worden opgedreven.

1.2.6. Strategische doelstelling 5: Bijdragen aan duurzame ontwikkeling

De minister-president hecht er veel belang aan dat onroerend erfgoed een positieve bijdrage kan leveren aan de duurzame ontwikkeling van de leefomgeving. Erfgoed is belangrijk voor het geheel van het maatschappelijk leven. Het draagt bij aan de ruimtelijke kwaliteit en aan de levenskwaliteit van mensen, maar moet ook bijdragen aan een duurzame samenleving en mag het klimaatvraagstuk niet uit de weg gaan.

Duurzaam ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit

Het projectbureau Herbestemming Parochiekerken heeft in 2017 opnieuw twee projectoproepen gelanceerd om haalbaarheidsstudies op te maken over de ontwikkelingsmogelijkheden.

Samen met zijn collega-minister bevoegd voor Wonen werkt de minister-president een oplossing uit voor beschermde woningen, zowel voor het behoud van de erfgoedwaarden als voor het garanderen van de woonkwaliteit. Hij blijft diverse kanalen inzetten voor een goede samenwerking en afstemming tussen de doelstellingen voor Onroerend Erfgoed en Ruimtelijke Ordening. Daarom heeft hij vanuit zijn bevoegdheid actief meegewerkt aan het witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. In 2018 zal hij diverse partners aan tafel brengen om een debat te voeren over de wijze van bijdrage tot een verdere kwaliteitsvolle ontwikkeling van onze leefomgeving. Daarbij zal worden nagegaan hoe door middel van landschapszorg de brug kan worden geslagen tussen de aandacht voor de leefomgeving en de zorg voor het onroerend erfgoed.

Bijdragen aan duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen

Het agentschap Onroerend Erfgoed draagt bij tot de realisatie van de SDG's van de VN, onder andere door mee te werken aan de opmaak van het Vlaams doelstellingenkader voor 2030. Dit moet gebeuren in navolging van het Parijse klimaatakkoord. Het voorbije jaar werden de inspanningen opgedreven om het beschermde erfgoed energiezuiniger te maken. De afwegingskaders historisch schrijnwerk, dakisolatie en zonnepanelen zijn operationeel. In samenwerking met de Wetenschappelijk-Technische groep voor Aanbevelingen Nederland-Vlaanderen komt er op 17 november 2017 een studiedag over onroerend erfgoed en duurzaamheid. In 2018 wordt de opleiding tot energetisch restauratie-architect voor het eerst door het WTCB georganiseerd voor restauratie-architecten en erfgoedconsulenten, met middelen uit het Vlaams Klimaatfonds. Er wordt ook nagegaan hoe de mogelijkheden voor een energieaudit en een energieadvies voor gebouwen met erfgoedwaarde en wellicht nog andere acties kunnen worden gestimuleerd.

Maatschappelijke waarde van onroerend erfgoed

Begin 2017 voerden het agentschap Onroerend Erfgoed en Herita samen een screening uit van de Conventie van Faro over de bijdrage van het erfgoed aan de samenleving. Een belangrijke conclusie is dat de maatschappij als geheel meer betrokken moet worden bij de zorg voor en de omgang met het erfgoed in Vlaanderen.

Het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed in 2018 is volgens de minister-president een uitgelezen kans. Hij wees er al op dat er een budget wordt uitgetrokken voor projecten. Samen met de minister van Cultuur zal hij het Erfgoedjaar afsluiten met een gezamenlijk sectorevenement om te bekijken hoe de erfgoedwerking in Vlaanderen kan evolueren.

Het educatief project 'Buurten met erfgoed' nam, samen met het beleidsdomein Cultuur, de afgelopen jaren heel wat basisscholen van een aantal pilotgemeenten mee in een zoektocht naar het verhaal achter hun eigen schoolbuurt. Het agentschap Onroerend Erfgoed zal zelf geen educatieve projecten meer organiseren of begeleiden maar wil, in samenwerking met de beleidsdomeinen Onderwijs en Cultuur, nagaan welke kansen en initiatieven er kunnen worden ondersteund.

Nadat het onderzoek naar de woongenotswaarde van onroerend erfgoed is afgerond, wordt in 2018 een onderzoek naar de betalingsbereidheid voor het behoud van onroerend erfgoed opgestart. Daarvoor wordt in de begroting 2018 60.000 euro uitgetrokken. Dit zal bruikbaar zijn voor informatie met betrekking tot maatschappelijke kosten-batenanalyses.

2. Bespreking

2.1. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1.1. *Jean-Jacques De Gucht*

Jean-Jacques De Gucht feliciteert de minister-president met zijn beleidsbrief. Hij vindt dat het beleid op verschillende vlakken positief aan het evolueren is. 2018 wordt een belangrijk jaar: er is niet alleen de evaluatie van het archeologiehoofdstuk van het decreet Onroerend Erfgoed, maar 2018 wordt ook het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. Ons land en zijn gewesten hebben veel te bieden en kunnen elkaar mooi aanvullen. Er moet worden bekeken hoe in 2018 met de verschillende Belgische spelers op een goede manier kan worden samengewerkt.

Vlaanderen moet in dat Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed zijn hoofdstad omarmen en in zijn communicatie Brussel maximaal uitspelen. Dat kan een meerwaarde zijn voor het Vlaamse erfgoed binnen het Vlaamse Gewest.

De spreker verwelkomt de tweede evaluatie van het archeologieluik, die hopelijk ook rekening zal houden met de resolutie betreffende de financiering van de archeologische erfgoedzorg (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1166/3). In het algemeen meent hij dat er druk staat op de overheidsbudgetten voor onroerend erfgoed. Bovendien werd in Vlaanderen een mechanisme gecreëerd waarbij iedereen kijkt naar de overheid om middels subsidiëring te interveniëren als het gaat over erfgoed. Het is de vraag hoe daar in de toekomst een 'mind shift' zal kunnen worden georganiseerd. Het recente werkbezoek van een delegatie van deze commissie aan het Verenigd Koninkrijk heeft geleerd dat er ook zonder overheidsinmenging op een heel goede manier kan worden omgegaan met erfgoed.

Op lange termijn zouden in plaats van de hedendaagse subsidiëring, investeringen in draagvlakverhoging wel eens de grootste impact kunnen hebben op de financiering omdat ze direct inwerken op de betalingsbereidheid van de mensen. De financiële druk kan dus het hoofd geboden worden door het erfgoed naar de mensen te brengen, en niet omgekeerd, zoals wel eens wordt beweerd.

Momenteel heeft de overheid nog te veel een monopolie op het erfgoedbeleid. Maar een overheid die al het initiatief naar zich toetrekt, neemt het draagvlak voor de erfgoedzorg binnen de publieke opinie weg. Om erfgoed in de toekomst te behouden, moeten mensen er medeverantwoordelijk voor gemaakt worden. Hierbij spelen de erfgoedgemeenschappen die overal te lande aanwezig zijn, een cruciale rol. Dit komt naar voren in de manier waarop de minister-president deze erfgoedverenigingen en andere spelers centraal plaatst door te stellen dat in het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed de erfgoedzorgers, waaronder eigenaars, vrijwilligers, beheerders, verenigingen, bedrijven en overheden de aandacht horen te krijgen die ze verdienen. De spreker is het daar volmondig mee eens: investeren in deze mensen en een beleid voeren om dit draagvlak te ondersteunen kan een troef zijn die op zijn beurt opnieuw inkomsten kan genereren voor deze sector.

De spreker gaat vervolgens in op enkele concrete punten. Onder OD 1.1. 'Actoren in de erfgoedzorg' stelt de minister-president dat er eind september 2017 al 191 erkende archeologen waren, waarvan 153 natuurlijke personen, 26 rechtspersonen en 12 van rechtswege. Hoe zit het met de spreiding van deze erkende archeologen? Meet het agentschap of er zogenaamde blinde vlekken zijn waar het moeilijker is om een erkende archeoloog te vinden?

Onder OD 1.3. 'Performant functionerend regelgevend kader' wil zijn fractie nogmaals het positieve van de decreetsevaluatie onderstrepen. Hij zou het een goede zaak voor Vlaanderen vinden indien alle ministers hun decreten zo snel evalueren. Het rapport bevat opmerkingen van diverse organisaties. Voor sommige organisaties is het wat onduidelijk welke aanpak ze prefereren om dit decreet te evalueren. Dat kwam ook naar voren op de hoorzitting. Wat verwacht het agentschap precies? Hoe ziet dit traject er precies uit? Wat gebeurt er nadien met de binnengekomen antwoorden? De communicatie verloopt blijkbaar niet altijd even positief. Het lid hoopt dat het kabinet van de minister-president aandachtig geluisterd heeft naar de hoorzitting archeologie van 7 november 2017 (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1391). Daarin kwamen toch enkele interessante signalen naar voren om een kwalitatieve invulling aan de archeologienota te geven en de archeologiezorg mee te nemen naar de evaluatie van de archeologieregelgeving in het voorjaar 2018.

De minister-president stelt dat op basis van de evaluatie de Code van Goede Praktijk misschien verder kan worden bijgestuurd. VONA liet tijdens de hoorzitting weten dat deze bijsturing momenteel al bezig is. Klopt dit? Open Vld was vanaf de start een wat koele minnaar hiervan, maar verwelkomt iedere bijsturing omdat dergelijke code geen al te rigide kader mag vormen. Positief was wel dat professor De Clercq tijdens de hoorzitting mogelijkheden zag om in de toekomst te kijken of de code al dan niet verwerkt kan worden in de masteropleiding archeologie. Hij bracht wel duidelijk aan dat indien al die verschillende zaken in die opleiding moeten zitten, het parlement erover moet nadenken om de opleiding van vier naar vijf jaar te brengen. Heeft de minister-president dit al besproken met minister Crevits? Wat zou dit kunnen betekenen voor de opleiding archeologie? En zou dit een goed idee kunnen zijn?

Eventueel kan verder ook gekeken worden naar stagemogelijkheden bij commerciële archeologiebedrijven. Dat is momenteel niet zo goed mogelijk, maar door de uitbreiding van vier naar vijf jaar zou dat verbeteren.

Een van de zaken die Open Vld tevreden stemt, is het vrijmaken van middelen voor vervolgonderzoek. Dat is ongelooflijk belangrijk, want gevonden voorwerpen moeten in een tijds kader en in een ruimere context kunnen worden geplaatst, waardoor men historische kennis kan opdoen over die plaats. Daarnaast is het ook belangrijk voor de ontsluiting naar de toekomst.

Wat OD 2.1 'Het agentschap Onroerend Erfgoed is een proactieve projectpartner' betreft, is het zo dat de cultuuromslag waarover zoveel te doen is geweest in de commissie, stilaan vorm krijgt. Zo waren er vragen inzake de dienstverlening van het agentschap naar de burger. De spreker is dan ook blij dat de centrale klantendienst een vernieuwde werking zal krijgen. Dat zal een impact hebben op de bereikbaarheid, de beschikbaarheid en de uren van beschikbaarheid en dat is een heel goede zaak.

In de beleidsbrief wordt ook gemeld dat het agentschap Onroerend Erfgoed en Toerisme Vlaanderen samen streven naar een strategische afstemming, met het oog op het stimuleren van kwaliteitsvolle toeristische ontwikkeling van onroerend erfgoed. Het lid wil hier dan ook een lans breken voor de oproep van professor De Clercq tijdens de hoorzitting. Die vertelde dat er momenteel veel mogelijkheden en quick wins zijn die voor het oprapen liggen, maar die men om één of andere reden links laat liggen. Het zou interessant zijn om met de verschillende spelers eens te kijken wat er mogelijk is. Professor De Clercq heeft in het kader van zijn onderzoek naar de middeleeuwse voorhaven van Brugge aan het Zwin veel data verzameld die snel beschikbaar zijn en in aantrekkelijke 3D-modellen gegoten kunnen worden voor de toeristen die Brugge en de regio bezoeken. Dat zou een ongelooflijke meerwaarde kunnen betekenen en direct ontsluitbaar zijn. De commissie heeft nu één professor gehoord met een duidelijk voorstel. Binnen het werkveld zijn er waarschijnlijk meer actoren met interessante ideeën. Het zou interessant zijn om te onderzoeken waar en hoe men archeologie en toerisme beter op elkaar kan afstemmen en daar de voordelen van kan plukken.

OD 2.3 zegt dat de nauwe samenwerking tussen en met partnerorganisaties leidt tot een grotere betrokkenheid van eigenaars, beheerders en erfgoedzorgers. De meeste fracties hebben intussen wellicht al samengezeten met Herita. De omslag die men daar wil maken, is opmerkelijk. Hopelijk zal dat op een goede manier werken. Is de minister-president ervan overtuigd dat dit gemakkelijk aan te passen is via een addendum aan een samenwerkingsovereenkomst? Of moet er naar een volledig nieuwe overeenkomst worden gegaan, gezien de cultuuromslag die men wil realiseren bij Herita, waarin de bezorgdheden die uit deze commissie kwamen via een motie, ook volledig worden geïntegreerd?

Het zal niemand verbazen dat Open Vld initiatief 9 een zeer positieve zaak vindt. Het lid wil hier een lans breken voor het verkennen van succesformules in het buitenland. Natuurlijk heeft ieder land zijn specifieke achtergrond en manier van werken, maar Vlaanderen kan wel leren uit die verschillende landen. Nederland heeft de commissie gehoord, maar ook het Verenigd Koninkrijk is interessant om te analyseren om te zien hoe Vlaanderen daar beter kan op inspelen.

Onder OD 2.4 staat het Vlaamse erfgoedbeleid in brede Europese en internationale context. Inzake de problematiek met betrekking tot de bufferzones vraagt hij op welke manier deze studie in 2018 zal worden opgevolgd door de minister van Omgeving en van Ruimtelijke Ordening. Heeft het agentschap al contact opgenomen om hierover overleg op te starten met het Departement Omgeving? Gezien de impact en het belang dat iedereen stelt in geïntegreerde planning en regelgeving, lijkt dit logisch.

Hoe zal deze commissie het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed benaderen? Misschien moet er een specifieke hoorzitting worden georganiseerd in het kader van Europees Erfgoed, gelinkt aan de mogelijke bedreigingen, opportuniteiten en duurzaamheid. Er moet aandacht zijn voor het cultureel erfgoed in eigen land, met Brussel als hoofdstad van België en Europa, maar ook van Vlaanderen.

Onder OD 3.2 staat dat het agentschap Onroerend Erfgoed afwegingskaders en handleidingen ontwikkelt. Dat is een positieve zaak, maar dit is toch evenzeer als de thematische en archeologische themateksten een prioriteit voor het agentschap.

OD 3.3 zegt dat het agentschap Onroerend Erfgoed de dienstverlening digitaliseert en inzet op een maximale digitale ontsluiting van kennis, ten behoeve van zijn partners. De spreker wil graag wat dieper ingaan op de metaaldetectievondsten. In de periode januari 2017 tot 19 oktober 2017 zijn er 1079 meldingen gebeurd door erkende metaaldetectoristen. Die meldingen gebeuren via het digitaal formulier dat het agentschap aanbiedt. In die periode zijn er 78 toevalvondsten gemeld. Dit aantal vondstmeldingen blijft heel beperkt. Omgerekend zou dat één vondst per detectorist per jaar zijn. Uit de internetfora van de metaaldetectoristen blijkt dat er een discrepantie bestaat tussen wat wordt aangegeven en de aantallen op de fora. Hoe kan die discrepantie worden opgelost? Wat gebeurt er daarnaast met de veldprospectie? Dat is een type van archeologisch onderzoek zonder ingreep in de bodem. Deze vondsten moeten niet worden gemeld. Dat is in tegenspraak met de melding door de metaaldetectoristen. Dit moet beter op elkaar worden afgestemd zodat er een duidelijk beeld komt van het hele gebeuren. Heeft de minister-president hier plannen rond?

Het MEDEA-project is een bottom-upinitiatief dat hier vorig jaar reeds kort aan bod kwam. Toen werd gewag gemaakt van een mogelijke samenwerkingsovereenkomst. Is daar intussen werk van gemaakt?

OD 4.2 luidt: "De financiële opportuniteiten worden benut en de risico's worden gespreid door de ondersteuning van alternatieve financierings- en solidariseringsmechanismen.". Op welke manier zal Herita in de toekomst omgaan met de Vlaamse Erfgoedkluis? Die twee zijn volgens hem aan elkaar gelinkt. Hoe ziet de minister-president deze Erfgoedkluis trouwens?

De spreker dankt tot slot de minister-president voor de positieve manier waarop die met erfgoed omgaat. Hij kijkt uit naar het jaar 2018.

2.1.2. *Bart Caron*

Bart Caron ziet aan de ene kant een geïnteresseerde en gedreven minister van Onroerend Erfgoed, die met verve en met 'goesting' pleit voor een van zijn bevoegdheden en voor een sector die de commissieleden nauw aan het hart ligt. Hij bewijst dat door meer middelen binnen te halen, zelfs meer dan de minister van Cultuur voor zijn hele enveloppe van bevoegdheden. De minister-president pleit voor hedendaagse en duurzame omgang met het onroerend erfgoed, voor draagvlakversterking, voor een sterk ondersteunende en moderne overheid in de omgang met het erfgoed. De spreker juicht dit van harte toe.

Aan de andere kant ziet hij een minister die wat gevangen zit in een budgettair beperkend kader, die door wachtlijsten van beschermingsdossiers wordt gevat, die nodig moet nadenken over zijn premiestelsel dat zal worden afgebouwd en niet worden versterkt, die voorstellen doet voor oppervlaktenormen rond archeologie – wat in een recente hoorzitting met de grond gelijk werd gemaakt, niet vanwege de normen zelf, maar vanwege het verlies aan kennis dat dan dreigt – en die worstelt met de maatschappelijke druk op het erfgoed. Het is nog lang niet zo dat een archeologische opgraving door de goegemeente op applaus wordt onthaald. Die laatste dingen tasten het draagvlak en het effect van het beleid aan. Het blijft een soort van David-tegen-Goliathgevecht tegen allerlei maatschappelijke ontwikkelingen die liever niet de zorg voor het onroerend erfgoed zien gebeuren.

Als lid van de oppositie keurt het lid zelden een begroting of beleidsbrief goed, maar dit beleid zou hij eventueel wel kunnen goedkeuren, alhoewel er nog allerlei elementen zijn die hem hinderen.

Het is een goede zaak dat er bijkomende middelen zijn voor een aantal projecten, vaak samen met Cultuur, zoals voor de Sint-Baafskathedraal. Dat is ook een breuklijn met het verleden. Er wordt meer dan ooit samengewerkt met Cultuur. Er zijn ook een aantal ontwikkelingen rond visie en kennis die samen gebeuren.

De spreker zou ook graag een oefening zien gebeuren met de IOED's en met de erfgoedconvenanten. Door de staatsvormingen is er een scheidslijn getrokken tussen gewest- en gemeenschapsmaterie die op het terrein helemaal geen breuklijn is. De IOED's en de erfgoedconvenanten werken vandaag al relatief goed samen maar er zou nog veel meer kunnen worden samengewerkt. De inkanteling van de provinciale cultuurbevoegdheden bij de Vlaamse overheid biedt een gelegenheid om ook op dat vlak wat te doen, om het bovenlokale culturele erfgoed, in nauw overleg tussen roerend- en onroerenderfgoedsectoren, verder te ontwikkelen. Hij zou hiertoe graag een aanzet zien.

Inzake oppervlaktenormen, vrijstellingen en machtigingen in de archeologie, verwijst hij, net als Jean-Jacques De Gucht, naar de recente hoorzitting waar mensen van het terrein en de academische wereld een aantal bemerkingen hebben gemaakt maar ook steunbetuigingen hebben geuit bij de voorstellen van de minister-president. De spreker meent dat er een vrij grote consensus te vinden zou zijn om een aantal stappen te zetten maar ook om bepaalde stappen niet te zetten. Hij geeft het voorbeeld van de oppervlaktenormen. Er werd gesproken over de dorpen in Vlaanderen, over de binnenstedelijke gebieden waar veel kleine woningen zijn, soms in waardevolle archeologische gebieden, die door die vrijstellingsregeling geheel buiten het archeologisch onderzoek dreigen te vallen en waar net de kennisvermeerdering verloren dreigt te gaan. Het ging niet zozeer over oppervlaktenormen maar over een afweging die men moet maken van waar men eventueel waardevolle archeologische vondsten zou kunnen doen. Het gaat over waarderingskaders, een term die ook in de beleidsbrief wordt

gebruikt. In plaats van oppervlaktenormen te hanteren, moet er misschien een waarderingskader worden gemaakt voor archeologische opgravingen, voor archeologisch vooronderzoek en voor eventuele vrijstellingen. Sommige archeologische opgravingen zouden met de oppervlaktenormen die de minister-president voorstelt, moeten plaatsvinden, terwijl er een grote kans kan bestaan dat het niet zinvol is om daar onderzoek te doen en op andere terreinen net wel.

Een tweede grote bedenking heeft de spreker bij het draagvlak voor erfgoed. Die verantwoordelijkheid ligt verre van alleen bij de minister-president. In Vlaanderen is dat helaas zeer broos en te beperkt. Iedereen die op het terrein komt, ondervindt dat elke dag. De omslag van de administratie die veeleer klantgericht en ondersteunend werkt dan inspecterend en controlerend, is op vele terreinen en plaatsen gebeurd. Niettemin blijft het draagvlak erg beperkt. Daarom is het goed dat de minister-president een survey wil doen van en kennis wil verwerven over de motieven waarom die mensen onroerend erfgoed als een hinderpaal beschouwen. Als hijzelf eigenaar zou zijn van een beschermd huis, dan zou hij fier zijn op de erfgoedwaarde daarvan. Vreemd genoeg is dat voor een groot deel van de bevolking niet zo, het wordt veeleer als een hinderpaal ervaren. Dat betekent dat er nog veel moet worden geïnvesteerd op dat terrein.

De samenwerking met de erfgoedconvenanten is een voorbeeld van hoe het draagvlak voor erfgoed kan worden versterkt, hoe een mentaliteitswijziging in de samenleving kan worden bewerkstelligd voor het versterken van dat draagvlak. Dat zal de minister-president niet alleen realiseren, en ook niet in vijf jaar tijd. Het duurt lang, maar het moet gebeuren. Daarom houdt het lid een pleidooi ten aanzien van de minister-president, van de administratie, van Herita en van alle andere spelers op het terrein om daar meer dan vandaag op in te zetten. Dan komen de middelen voor de restauratie en het onderhoud misschien gemakkelijker vrij in de samenleving. Dan kunnen privéfondsen misschien gemakkelijker worden gegenereerd en volgen er wellicht nog meer vragen om via de erfbelasting een vermindering van de registratierechten te krijgen. Zo kunnen er nog meer privémiddelen in de erfgoedzorg worden vrijgemaakt. Maar daarvoor moet het draagvlak sterker worden.

In de beleidsbrief gaat het over de Monumentendag, Herita, de survey, de Onroerenderfgoedprijs, en dat allemaal best waardevol, maar het is te weinig. Op de publieke kant moet blijvend worden ingezet. Hetzelfde geldt voor een aantal dossiers in Vlaanderen inzake de erkenning van werelderfgoed. Er was gedonder over de oorlogskerkhoven, over Brugge en de bescherming van de binnenstad. Dat is een illustratie van het vele werk dat daar nog moet gebeuren.

Het lid spreekt zijn waardering uit voor de afwegingskaders die stapsgewijs op een aantal terreinen worden ontwikkeld, zeker op terreinen met een spanning tussen erfgoedzorg en duurzaam gebouwenbeheer. Hij denkt aan zaken als dakisolatie, zonnepanelen, leefcomfort. Vroeger werd al eens lachend gezegd dat in een beschermde woning geen dubbel glas mocht worden gebruikt. Dat is helemaal voorbij. Het is goed dat die afwegingskaders generiek zijn en maken dat de handleiding bruikbaar is voor eigenaars, beheerders en consultants, zodat er een algemene aanpak is van die problematiek. Vroeger werd al eens kritiek gegeven op de ad-hoc-aanpassing. Dat zijn belangrijke stappen vooruit.

Ook de scheiding tussen het consultantschap van het agentschap en de inspectie is een goede zaak. Dat kan de beeldvorming over het agentschap ten goede komen. Er valt echter nog wat efficiëntiewinst te halen, zoals bijvoorbeeld blijkt uit het vonnis over het kasteel van kunstenaar Wim Delvoye. Het betekent dat er nog een aantal stappen moeten worden gezet om een en ander juist te krijgen.

De minister-president heeft een aantal nieuwe instrumenten ontwikkeld om financiële middelen vrij te maken. Hij wil ook werken aan het premiestelsel, maar daar is het lid heel terughoudend over. Misschien kunnen daarmee de wachtlijsten worden opgelost, maar of dat de kwaliteit en het behoud van het erfgoed ten goede komt, is een andere vraag.

De fiscale aftrek via attestering door het agentschap van de minister-president is geoptimaliseerd. Het dubbel gebruik van attesten door belastingplichtigen wordt nu onmogelijk gemaakt. Dat kan alleen maar het beleid ten goede komen.

Het lid is ook positief over de nieuwe meerjarenpremedossiers, zoals de Sint-Jacobskerk in Antwerpen, de Vooruit in Gent of de lakenhalle in Ieper. Het is een heel goed systeem, en dat is al gebleken in het verleden. Het maakt een grondige restauratie mogelijk, maar ook een grondige vernieuwing van sites.

De bijdrage aan duurzame ontwikkeling heeft een centrale plaats gekregen. Het is een van de vijf strategische doelstellingen van het beleid van de minister-president. Niet alleen de parochiekerken worden herbestemd, ook de woonkwaliteit wordt verbeterd, energiezuinigheid en energetische aspecten bij restauratie worden in beeld gebracht, energie-audits worden aan de orde gesteld enzovoort. Dat kan het draagvlak voor erfgoedzorg wel steviger maken.

In de beleidsbrief wordt een onderzoek aangekondigd over de betalingsbereidheid van burgers inzake onroerend erfgoed. De spreker neemt aan dat het gaat over de betalingsbereidheid van beheerders, eigenaars en zakelijkrechtshouders van panden, landschappen enzovoort. Waarom wordt dat onderzoek besteld? Als dat moet dienen om premiestelsels te verminderen, kan dat soms nuttig zijn, maar het is ook delicaat om dat te doen. Zal in dat onderzoek rekening worden gehouden met de draagkracht van de betrokken doelgroepen? Iemand met een fortuin die een restauratie moet uitvoeren, zal het gemakkelijker hebben om zelf een hoog percentage van de restauratiekosten te dragen dan iemand die in een beschermde arbeiderswoning woont. Is er ruimte voor die diversiteit?

Het lid wil niet graag dat dit geld wordt gebruikt voor andere doeleinden dan het in zich draagt. Hij herinnert zich een onderzoek naar de kosten voor restauratie en de mate waarin het premiestelsel van de Vlaamse overheid de kosten van aannemers voor eigenaars de hoogte injoeg. Dat is daar niet ondubbelzinnig uit gebleken. Het past in zijn ongerustheid over de afbouw van het premiestelsel.

2.1.3. *Sabine de Bethune*

Sabine de Bethune spreekt haar waardering uit voor het beleid inzake onroerend erfgoed. Daar zit een lijn, continuïteit en dynamiek in. Van jaar tot jaar is er een constante, wordt er vooruitgang geboekt. Er wordt vernieuwd en er is een duidelijke blik op de toekomst. Er worden moderne beleidstechnieken gehanteerd zoals evaluatie, waarbij het wetgevend werk wordt geëvalueerd en bijgestuurd. Zij schat de beleidsbrief heel positief in: hij is interessant om te lezen en om de vooruitgang te meten.

Zij wil bij deze waardering ook het agentschap betrekken. De verschillende evaluaties die de minister-president heeft gemaakt, zijn bijzonder interessant. De commissie zou misschien meer hoorzittingen moeten organiseren en in dialoog moeten gaan met het veld en de administratie, uiteraard met de minister-president erbij. Zo zouden vragen kunnen worden gesteld over de evaluatie, wat er reliëf in kan brengen en kan helpen om oplossingen te zoeken.

Het lid zegt zelf geen brief te hebben gekregen met een pluim, maar neemt akte van de nieuwe stijl. Ze verwijst naar de goede partners bij het beleid, ook private

partners zoals het CRKC, Herita en andere die ook uitmuntend zijn. Het is interessant om te weten dat een Franstalige tegenhanger van het CRKC is opgericht, die zich nu ook op het veld van het erfgoed van kerken en kloosters gaat wagen.

Binnen Herita is een interessante evolutie merkbaar. Ze hoopt dat er begin volgend jaar een hoorzitting kan plaatsvinden. In een crisismoment zijn er hier in een hoorzitting harde woorden gevallen, maar er is constructief nagedacht en er is een zeer goed overleg geweest met de minister-president. De indruk bestaat dat Herita, mede gecoacht en aangestuurd door het kabinet en de administratie, echt een draai heeft genomen. Dat overleg moet worden voortgezet. Uit de wisselwerking kunnen nog boeiende dingen voortkomen.

De spreekster betreurt wel dat er altijd onvoldoende middelen zijn. De minister-president heeft de nadruk gelegd op de middelen die hij wel heeft binnengehaald en op de toename van middelen op een aantal posten. Die zijn zeker niet te onderschatten, maar de middelen zijn niet op het niveau waar men op zou mogen hopen. Ze verwijst naar de wachtlijst en de druk op het premiestelsel. De minister-president probeert oplossingen te zoeken, en dat strekt hem tot eer, maar de vraag is hoe groot de flexibiliteit is zonder dat het erfgoed in gevaar wordt gebracht. Dit jaar werd een aanzet gegeven tot betere decreetgeving inzake fiscale maatregelen, schenkingsrechten en dergelijke meer. Heeft de minister-president al een zicht op de impact van die maatregelen? Een en ander blijft immers een groot knelpunt en een domper op de sector.

Het lid zoomt vervolgens in op de regelgeving en de decreetgeving. Binnenkort kan het parlement de aanpassing van het Onroerenderfgoeddecreet bespreken. Ze heeft de draft nog niet gezien maar wel de evaluatie al gelezen. Er is ook een interessante hoorzitting rond archeologie geweest en er is nog een hoorzitting in het verschiet. Het is dus uitkijken naar de oplossingen die de minister-president in die context zal aanreiken.

De spreekster is benieuwd wat het resultaat is van en of er decretaal perspectief zit in het rapport van het agentschap over tachtig jaar beschermingsbeleid. Werd daar iets uit geleerd om het beschermingsbeleid te optimaliseren, rekening houdend met de financiële druk op de premies? Er moeten nog delen van de evaluatie afgewerkt worden en vrijkomen. Op welk moment zal de som kunnen worden gemaakt van die grondige evaluaties?

De samenwerking met de lokale besturen is heel belangrijk. Elk jaar zoomt de minister-president daarop in. Hij benadrukt het belang van het omkaderen van de lokale besturen. Het agentschap heeft ter zake heel wat instrumenten ontwikkeld. Misschien is dit parlementair jaar het moment om eens de optelsom te maken van de manier waarop erfgoedgemeenten en IOED's meewerken met de tools die vanuit het agentschap aangereikt worden. Het lid verwijst in het bijzonder naar wat er gebeurt met de verschillende soorten inventarisaties, met de onroerenderfgoedplanning en met de gemeentelijke archeologiekaarten. Dat zijn heel veel instrumenten die zijn ontwikkeld om de gemeenten te responsabiliseren. Er zit een verschil in naargelang men al dan niet de ambitie heeft om een onroerenderfgoedgemeente te zijn of te worden. Er zijn in Vlaanderen nog blinde vlekken, er zijn nog gebieden die niet zijn afgedekt door die dynamiek. Moeten we niet de ambitie hebben om het grondgebied voor 100 procent af te dekken? Heeft de minister-president hoop dat dit kan lukken? En over hoeveel tijd?

De gemeente moet ruimte krijgen en er moet vertrouwen zijn in de lokale besturen, maar moet men soms niet wat meer dwingend zijn wanneer het gaat over het gebruiken van de tools die het agentschap ontwikkelt? Zij geeft het voorbeeld van de gemeentelijke archeologiekaart. Het agentschap heeft een

handleiding ontwikkeld en aan alle gemeenten bezorgd. Een aantal gemeenten hebben daar vlot op ingepikt en voor hun grondgebied de kaart geheel of gedeeltelijk ingevuld. Andere gemeenten doen dat niet of nog niet. Moet er voor een erkenning als onroerendergoedgemeente, niet als minimumvoorwaarde worden gevraagd dat die gemeente wel aan die minimale kwaliteitseisen van het agentschap voldoet, bijvoorbeeld inzake de archeologiekaarten?

De archeologiekaarten zijn recent aan bod gekomen in de hoorzitting. Het idee is om de onroerendergoedgemeenten ruimte te geven om al dan niet mensen of rechtspersonen vrij te stellen van de archeologienota's in functie van hun eigen reglement, dat rechtszekerheid creëert. De erfgoedgemeenten zijn echter niet verplicht om zich te schikken naar de plannen en kaarten die men in Vlaanderen wil maken. Men zou de gemeenten die ruimte kunnen geven, op voorwaarde dat ze wel hebben voldaan aan het invullen van de gemeentelijke archeologiekaart conform de minimumeisen van het agentschap. Doet men beter, geen enkel probleem, niemand zal de beste tegenhouden. Op die manier wordt het mogelijk een dynamiek te creëren om de kaarten voor Vlaanderen sneller in te vullen. In Nederland heeft het dertig jaar geduurd. Die kaarten worden constant geactualiseerd. Die hefboom moet worden aangegrepen.

Hetzelfde geldt voor de andere instrumenten. De gemeenten moeten niet enkel worden aangemoedigd, het moet iets dwingender worden. Hiervoor moet er iets tegenover worden geplaatst. Hetzelfde geldt voor de gemeenten die aan het Onroerendergoeddecreet zijn verbonden. Zij zouden het werk kunnen verrichten. Op die manier kan ruimte worden gecreëerd, zodat de gemeenten hier vrij mee kunnen omgaan. Wat de omkadering betreft, is de vraag dan ook of het niet mogelijk is de kwaliteitseisen wat scherper te stellen. Daar staat dan tegenover dat de gemeenten meer ruimte en meer autonomie kunnen krijgen. Op die manier kan in heel Vlaanderen een bepaalde kwaliteit worden bereikt. Dat zou een zeer mooi resultaat zijn.

Vervolgens gaat de spreekster in op de Vlaamse Erfgoedkuis. Ze waardeert de dynamiek die, mede door toedoen van het beleid van de minister-president, bij Herita tot stand is gekomen. Er zijn nieuwe perspectieven. Ze hoopt dat de gecreëerde hoop bewaarheid zal worden. Het is echter niet duidelijk wat er precies met de Vlaamse Erfgoedkuis zal gebeuren. Blijkbaar zou die worden ontbonden en heeft dat te maken met de reorganisatie van de PMV. De PMV heeft een heel ruime opdracht. Welke garanties zijn er dat de PMV voldoende aandacht zal schenken aan het erfgoed? Hoe zal dit worden gekwantificeerd en hoe zal er over de kwaliteit worden gewaakt? Zijn er streefdoelen geformuleerd, of staan die streefdoelen in de afsprakennota met PMV en over welke budgetten gaat het eigenlijk? De Vlaamse Erfgoedkuis is geen succes geweest en een hervorming is nodig. De vraag is echter of deze hervorming het erfgoed ten goede komt en in welke mate de bestuursorganen van de PMV waarborgen dat de juiste mensen aan zet zijn om de erfgoeddimensie te bewaken. Het lid is daar redelijk ongerust over, want ze heeft opgevangen dat de situatie in de andere richting zou evolueren. Ze hoopt dat dit gerucht al voorbijgestreefd is en dat de minister-president ondertussen al heeft ingegrepen om de erfgoedcomponent voldoende sterk te maken.

Dan is er de vraag hoe het erfgoed dichterbij de mensen kan worden gebracht en hoe het draagvlak kan worden versterkt. Het lid deelt hier de bezorgdheid van Bart Caron en vraagt om meer waardering voor de vrijwilligers. Die vrijwilligers zijn zeer divers en houden zich bezig met het tot leven brengen van monumenten, met animatie, met het openhouden van monumenten en ook met archeologie. Naar aanleiding van de goede evaluatie van de administratie wijst ze op de rol van de vrijwilligers. In veel buurlanden krijgen zij een bijzonder statuut. Hier zou dat ook moeten gebeuren, de Vlaamse overheid moet hierop inpikken.

De waardering voor die mensen moet concreet worden ingevuld. Dit past volgens haar ook volledig in het beleid van de minister-president.

Het is echter niet mogelijk om alles tegelijkertijd te doen. Misschien is dit een blinde vlek, maar dan niet ten gevolge van onwil of een gebrek aan feeling. Aangezien dit nog niet voldoende is onderstreept, wil zij een lans breken voor de invulling van die blinde vlek. De commissie zou, in overleg met de minister-president, voorstellen kunnen lanceren. Het draagvlak moet worden versterkt en de vrijwilligers moeten worden gewaardeerd. Een beweging in de richting van een professionalisering lijkt haar een goede zaak. Professionalisering gaat echter te vaak ten koste van de vrijwilligers, die dan in de kou komen te staan. Het moet een en-beleid worden. De keuze voor professionalisering mag niet inhouden dat de vrijwilligers en alle mensen die bij het erfgoed betrokken zijn, zoals eigenaars, huurders en gebruikers, niet meer worden erkend of gewaardeerd.

De spreekster verwijst nogmaals naar de bestaande financiële druk. Er is geen toverformule om een pompoen in een kist goudstaven te veranderen. De multiplicator zit net in de goede wil van veel mensen. Dit kan de sector een sterke stimulans geven. Verder is 2018 het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed. Ze hoop dat de Vlaamse overheid voldoende dynamisch zal zijn. Hoewel de minister-president heeft gesproken over projecten, het vrijmaken van middelen en dergelijke, vraagt ze zich af of het echt zal lukken al die mensen aan de basis aan te moedigen. Zij verdienen die steun, want zonder hen staat het beleid nergens.

Er moet een fierheid worden aangekweekt. De Vlamingen zijn niet voldoende fier. Dat gevoel van ownership en identificatie moet worden aangekweekt, ondersteund en gestimuleerd. Ze nodigt de minister-president uit om hier met nog meer energie aan te werken.

2.1.4. *Tine Soens*

Tine Soens dankt de minister-president voor zijn uitgebreide toelichting. Aangezien er al veel is gezegd, kan zij het kort houden. Ze heeft slechts een vraag over de begroting, namelijk over de erfgoedleningen. De eerste aanvragen werden vanaf de zomer van 2017 verwacht. Zijn er ondertussen effectief al aanvragen ingediend?

Wat de beleidsbrief betreft, verwijst zij naar de vorige beleidsbrief. Daarin staat dat de minister-president naar aanleiding van een aantal dossiers met grote archeologische kosten samen met de sectoren zou nagaan of er voldoende draagvlak is voor de realisatie van een solidariteitsfonds. Ze heeft hierover een aantal schriftelijke vragen gesteld. In deze beleidsbrief staat echter geen enkele verwijzing meer naar dat solidariteitsfonds. In zijn antwoord op de recentste schriftelijke vraag heeft de minister-president verklaard dat er geen concrete plannen meer zijn. De Vlaamse Confederatie Bouw heeft de organisatie van een dergelijk fonds overwogen, maar de exploitatiekosten en de inzet van mensen en middelen zouden te groot zijn. Is de oprichting van dat fonds nu volledig afgevoerd?

In de beleidsbrief worden een aantal doelmatigheidsanalyses aangehaald. Die analyses hebben onder meer betrekking op beschermde monumenten waarvan enkel het dak, de gevel of een gevelonderdeel zijn beschermd, op archeologische sites en op bouwkundige gehelen. De analyses van die eerste twee onderdelen zouden eind 2017 klaar moeten zijn. Zal dit inderdaad het geval zijn? Het derde onderdeel zou in 2018 worden geanalyseerd. Bestaat hiervoor al een concretere timing?

Verder gaat het lid in op het voornemen om met betrekking tot onroerend erfgoed een draagvlakonderzoek te laten uitvoeren. Dat is een belangrijk punt. Ze herinnert eraan dat bij de recente hoorzitting over archeologie ook werd gesteld dat er moet worden gewerkt aan dat draagvlak. Wanneer zal dat onderzoek afgerond zijn?

In de beleidsbrief wordt ook een visie aangekondigd op het behoud van de talrijke molens in Vlaanderen. In Kortrijk wordt met het idee gespeeld om een van de molens daar een educatieve invulling te geven. Wordt daarover ook op Vlaams niveau nagedacht?

Tot slot vraagt het lid of wat meer uitleg kan worden gegeven bij initiatief 21, 'Zorgen voor een geoptimaliseerde vermindering van de personenbelasting voor onderhoud en restauratie'.

2.1.5. *Manuela Van Werde*

Manuela Van Werde start haar betoog met een pluim aan Vlaanderen als sponsor van de UNESCO. Ze las net dat het eerste deel van de Palmyrasite gerestaureerd is, een leeuw. Ze veronderstelt dat de minister-president daar heel blij mee zal zijn.

Vorig jaar zei zij bij de bespreking van de beleidsbrief dat 2017, na het overgangsjaar 2016, het jaar van de grote doorbraak moest worden. Er zijn inderdaad stappen gezet. De uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet is op kruissnelheid gekomen. De gemeentebesturen en de IOED's nemen steeds meer verantwoordelijk bestuur op inzake onroerend erfgoed. Er zijn goede afspraken, er is vertrouwen. Het gaat daarbij niet om een controlerende overheid, maar om een administratie die meedenkt. Zorgen voor erfgoed is een gedeelde verantwoordelijkheid. Maar dat mag geen vrijgeleide zijn. De Vlaamse overheid moet blijven toezien op het behoud en de valorisatie van het patrimonium en van de landschappen. Zij moet een aanspreekpunt zijn voor eigenaars, bewoners, erfgoedorganisaties en burgers die vragen hebben over erfgoed.

Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft het afgelopen jaar gewerkt rond de waarden constructief, proactief en consequent. Er werden gerichte opleidingen georganiseerd, er werden afwegingskaders opgemaakt en er waren rondetafelgesprekken om met de erfgoedconsulenten van de provincies af te stemmen. Dat waren blijkbaar niet altijd de gemakkelijkste gesprekken. Erfgoed is nu eenmaal contextgevoelig. Monumenten zijn niet alleen stenen, het zijn ook gebouwen die in een omgeving staan. Die context is dan ook nog eens tijd- en cultuurgevoelig. Het gaat om het verhaal van het monument. In bepaalde gevallen wordt nog te veel rekening gehouden met het architecturale of het bouwkundige aspect van de monumenten en te weinig met het verhaal. Het zijn nochtans de gebouwen mét een verhaal die onze Vlaamse identiteit kunnen uitdrukken. Als we het alleen over stenen hebben, die dan ook nog een behoorlijk pak geld kosten voor de gemeenschap, zit de kans erin dat zo een monument voor de komende generaties geen betekenis meer heeft.

De voorbije maanden werd de uitrol genoteerd van initiatieven die de minister-president aankondigde in 2014 of bij de vorige beleidsbrief. Die staan duidelijk opgesomd in de beleidsbrief 2018, die trouwens heel duidelijk, overzichtelijk en volledig is. Het lid haalt een paar volgens haar fractie belangrijke mijlpalen aan: de meesterproef 'Erfgoed en herbestemming', de inspanningen die werden geleverd voor de opmaak van de kerkenbeleidsplannen en de verhuizing van de Kogge op het Droogdokkeneiland – de ontzilting kan in 2018 beginnen. Er zijn ook nog de vaststelling van de eerste inventaris 'Varend erfgoed', de invoering van de erfgoedlening en ook de evaluatie van het Onroerenderfgoeddecreet.

Er is uiteraard nog veel werk aan de winkel. Uit de evaluatie van het decreet en uit de hoorzitting over archeologie bleek dat er aanpassingen nodig zijn. Over het evaluatierapport zal in het parlement binnenkort ook nog wel van gedachten worden gewisseld. In elk geval evolueren een aantal initiatieven die in juli 2017 aan de regering werden voorgelegd in de goede richting.

De afwegingskaders kunnen voor duidelijkheid en transparantie zorgen. Op die manier kunnen ze het draagvlak voor het onroerend erfgoed vergroten. Het is wel jammer dat het initiële opzet om te komen tot verschillende beleidskaders nog niet het verwachte resultaat opleverde. Er is nog altijd geen generiek afwegingskader voor adviezen en toelatingen. Ook voor publiciteit op of in de buurt van monumenten is er nog geen kader. Er is er wel een kader voor agrarisch erfgoed en voor zonnepanelen in beschermde dorpsgezichten, maar dat is nog vrij recent. Met het verhogen van de energie-efficiëntie van onze gebouwen mag er ook wel een duidelijk kader komen voor het plaatsen van dubbelglas. Er bestaat nog steeds discussie tussen het agentschap en de eigenaars. Het lid vraagt om hier snel werk van te maken.

De minister-president kondigt een evaluatie aan van de eerste beleidskaders. Zal die evaluatie over het instrument op zich gaan of over de inhoud? Een afwegingskader biedt rechtszekerheid, maar de afwegingskaders moeten dan wel bekend zijn en concreet genoeg, het mag niet bij vage principes blijven. Daarom zou het nuttig zijn eens een hoorzitting over die afwegingskaders te organiseren.

Het lid heeft ook een aantal concrete vragen. Bij OD 2.2 wordt terecht verwezen naar de taak van de lokale besturen en de IOED's. Het agentschap moet hen begeleiden op het vlak van lokaal erfgoedbeleid. Een van de taken die in de uitvoering van het kerntakenplan werden doorgeschoven naar de lokale besturen is de inventarisatieopdracht voor het bouwkundig erfgoed. Kunnen de lokale besturen de bestaande vastgestelde inventaris actualiseren en aanvullen, en zelfs suggesties doen om te schrappen? En zal minister-president Bourgeois dan een nieuwe vaststelling doen? Werkt het agentschap samen met de lokale besturen en de IOED's aan een uniforme methodiek, een afwegingskader of een handleiding voor de manieren waarop de gemeenten de inventaris kunnen aanvullen en ook gebruiken? Zij geeft het voorbeeld van de IOED Leiedal, die samen met de aangesloten gemeenten zou werken aan de waardering van de verschillende items, zodat ze in het kader van concrete verbouwingsaanvragen kunnen worden gebruikt. Heeft de minister-president daar zicht op heeft en wordt er samengewerkt met het agentschap?

Blijkbaar is het de bedoeling om naast de inspectiediensten van het agentschap Onroerend Erfgoed ook in te zetten op lokale gemeentelijke verbalisanten. Dat staat vermeld in de initiatieven 18 en 20. Welke prioriteiten zullen worden aangebracht in het gewestelijk inspectieplan Onroerend Erfgoed? Hoeveel gemeenten of IOED's beschikken ondertussen al over lokale verbalisanten? Wordt er een protocol of afsprakenkader opgemaakt met het agentschap? Op welke manier kunnen lokale besturen die geen eigen verbalisanten of handhavingsambtenaren hebben, een beroep doen op de gewestelijke inspectiediensten voor overtredingen die niet tot de prioriteiten van het Vlaamse niveau behoren?

Binnenkort komt er een hoorzitting over de toekomstplannen van Herita. Herita zal daar toelichten op welke manier het uitvoering zal geven aan de elementen die in de motie werden vooropgesteld. Initiatief 8 van de beleidsbrief bevat een paar elementen van dat nieuwe 'mission statement' voor Herita. Het lid vermoedt dat het de bedoeling is dat Herita het gratis lidmaatschap zal omzetten in een betalend lidmaatschap. Er komt een formule met een Open Monumentenjaarkaart. Voor de lancering van het digitale platform werd eenmalig 250.000 euro vrijgemaakt. Hoe moet die vernieuwde lidmaatschapsformule precies worden

gezien? Wordt er voor die Open Monumentenjaarkaart samengewerkt met de Museumpas of de UiTPAS? Komt er een nieuwe samenwerkingsovereenkomst met Herita? Wat zijn daarin de kernelementen?

2.2. Antwoorden van minister-president Geert Bourgeois

Minister-president *Geert Bourgeois* is verheugd over de hier betoonde interesse voor het onroerend erfgoed. Het Europees Jaar van het Onroerend Erfgoed is er intussen gekomen, met ook een klemtoon op Brussel. Het kan een belangrijk middel zijn om het draagvlak te versterken, zeker als het in heel Europa plaatsheeft. Hij komt daar later nog op terug.

Wat Brussel betreft: de gewest- en gemeenschapsbevoegdheden zijn bekend. Minister Sven Gatz is bevoegd in Brussel, de minister-president niet. De administrateur-generaal heeft contact met de dienst Onroerend Erfgoed in Brussel om na te gaan waar er mogelijkheden tot samenwerking zijn. Er gebeurt overleg op dat vlak.

De minister-president heeft geen gegevens bij de hand over waar de archeologen gevestigd zijn en/of wonen. Hij zal die gegevens schriftelijk bezorgen, zodat ze als bijlage bij het verslag kunnen worden opgenomen. De ervaring leert dat archeologen over heel Vlaanderen werken. Het is immers niet omdat iemand in Hasselt woont dat hij geen opdracht in Gent kan doen. De spreiding lijkt op zich niet zo belangrijk. Er werden geen signalen ontvangen dat er lokaal problemen ontstaan omdat iemand niet erkend is.

De bijsturing van de Code van Goede Praktijk is inderdaad gestart. Eind 2016 gebeurde al een bijsturing van het onderdeel 'vooronderzoek'. Nu is een bijsturing van het onderdeel over de opgraving in voorbereiding, misschien zijn daar ook aanpassingen nodig. De suggestie voor het onderwijs wordt meegenomen en aan minister Crevits doorgegeven.

Inzake educatie en publiekswerking bestaat decretaal de mogelijkheid van projectsubsidies. Dat is iets anders dan de Oogst van Malta, dat is echt publiekswerking. Los van subsidies heeft de minister-president al schitterende voorbeelden van publiekswerking gezien in Vlaanderen, met 3D-modellen, bijvoorbeeld in tijdelijke (container)constructies waar de mensen de werken kunnen volgen op een scherm waar allerlei virtuele situaties worden getoond. Er is momenteel nog geen budget voor projectsubsidies in de begroting ingeschreven. Dat is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de opdrachtgever. Als een kerk of een ander monument gedurende een hele tijd wordt afgesloten, kan men zorgen dat er aan de gevel of buitenzijde voldoende attractieve zaken worden getoond, zodat de werken kunnen worden gevolgd. Er zijn architecten die dat op eigen initiatief doen en daar prachtige resultaten mee halen. Dat mag niet altijd afhankelijk zijn van een of andere subsidiëring.

Er werd ook geïnformeerd naar een nieuwe samenwerkingsovereenkomst met Herita. De minister-president wil met een addendum werken omdat de huidige overeenkomst nog maar twee jaar loopt. Daarna kan de nieuwe regering dat dan evalueren. Hijzelf heeft hier eerder al gezegd dat het uur van de waarheid slaat voor Herita. Er zijn positieve geluiden, onder andere van Sabine de Bethune. Maar het kan nog veel beter, de verwachtingen zijn tot nu toe niet ingevuld. Er zijn wel tekenen van een nieuwe aanpak. Eerst komt er dus dat addendum, en als het erop aankomt, een nieuwe samenwerkingsovereenkomst over twee jaar.

Wat de bufferzones betreft, is er inderdaad contact tussen het agentschap en het domein Leefomgeving.

Het aantal meldingen door metaaldetectoristen is beperkt. Er is een groot aantal detectoristen en dat is een heterogene groep. Sommigen zijn nooit of maar heel sporadisch actief. De meesten zijn alleen bij mooi weer actief. Er worden er ingeschakeld door erkende archeologen bij opgravingen waarbij de vondsten worden opgenomen in het archeologierapport. Daar moet rekening mee worden gehouden. Bovendien zal één melding vaak meerdere vondsten betreffen. Het aantal meldingen stemt dan ook niet overeen met het aantal vondsten.

10 percent van de erkende detectoristen woont in het buitenland of in Wallonië. Er zijn Nederlanders bij, twee Duitsers, een Engelsman en twee Fransen. Die zijn hier waarschijnlijk niet actief. Van 1 april 2016 tot 31 januari 2017 zijn er 551 metaaldetectievondsten digitaal gemeld. Soms gaat dat dan om tien stukken per melding. De cijfers moeten dus wat worden genuanceerd.

De Erfgoedkluis en Herita hebben een verschillende taak, al is er complementariteit natuurlijk. De Erfgoedkluis heeft financiële expertise om instrumenten te ontwikkelen voor vastgoedontwikkeling. Ze maken werk van gebouwen met een marktpotentieel die leegstaan, vaak al jaren, soms meer dan tien jaar, en waar niemand een oplossing voor vindt. De Erfgoedkluis levert goed werk en haalt goede resultaten, maar het gaat dus om de moeilijkste gevallen waar niemand iets mee weet aan te vangen en waar dan finaal een beroep wordt gedaan op de kluis. De Erfgoedkluis zoekt private middelen om daarin mee te investeren met een aflopende tussenkomst van de overheid op langere termijn. De Nationale Bank in Antwerpen is daarvan een voorbeeld. Het zijn altijd zeer complexe dossiers. Daarmee moet rekening worden gehouden in de beoordeling. Als het vinden van een herbestemming gemakkelijk is, als het eenvoudig is om een pand te kopen en te renoveren en er kantoren of woongelegenheden van te maken, wordt er geen beroep gedaan op de Erfgoedkluis.

Herita van zijn kant wordt verondersteld expertise te hebben in sitebeheer, in ontsluiting, draagvlak en erfgoedzorg. Beide zijn complementair en kunnen samenwerken. De Erfgoedkluis is tot nu toe voor ongeveer 14,6 miljoen euro verbintenissen aangegaan. Daarvan is al 9,5 miljoen euro geïnvesteerd en er zijn op dit ogenblik meerdere dossiers in onderzoek.

Op de vraag van Jean-Jacques De Gucht of het onderdeel metaaldetectoristen en het voortraject waarbij soms ook zaken worden gevonden – die dan niet worden gemeld – al dan niet op elkaar zullen worden afgestemd, antwoordt de minister-president dat een meldingsplicht voor vondsten bij vooronderzoek zonder ingreep in de bodem nu inderdaad niet is opgenomen in de Code van Goede Praktijk. Dat zou neerkomen op een verstrenging en er is momenteel geen plan om dat te doen. Volgens *Jean-Jacques De Gucht* is dat inconsequent ten opzichte van de metaaldetectoristen, die wel een meldingsplicht hebben. Minister-president *Geert Bourgeois* repliceert dat er in de praktijk vaak wel meldingen worden gedaan in het kader van het archeologisch vooronderzoek. Op dit moment is het echter geen verplichting in de Code van Goede Praktijk.

Er zijn wachtlijsten bij Welzijn, er zijn grotere meervragen bij Mobiliteit en Openbare Werken, voor schoolgebouwen, voor sociale woningbouw enzovoort. Er is nu eenmaal niet voldoende financiële ruimte om in één klap aan alle behoeften te voldoen. Er is een recurrente opstap van 10 miljoen euro, wat in moeilijke tijden toch een goede zaak is.

Er is inderdaad een goede samenwerking met Cultuur. Met de IOED's is de regelgeving afgestemd op Cultuur, maar daarna zijn er wijzigingen gebeurd, onder andere inzake het aantal inwoners. Initieel is er afgestemd op Cultuur, maar blijktbaar is dat nu weer uit elkaar gegroeid.

Als er inzake archeologie niet volgens de vierkante meter wordt gewerkt, maar een afweging moet worden gemaakt op een generieke manier, dan moet daar enorm veel tijd in worden gestopt. Het is een evenwicht. Sommigen vinden dat elk archeologisch onderzoek er een te veel is, dat het een zware economische last is.

Op de vraag over het solidariteitsfonds moet de minister-president negatief antwoorden. Er zijn verschillende gesprekken gevoerd en vragen gesteld. Als de uitgestoken hand niet wordt aanvaard, blijft dat een heikel punt. Voor sommigen is het veel te veel en zijn de kosten te hoog. Met de nieuwe regelgeving werd tegemoetgekomen aan de terechte opmerkingen dat er voor individuele personen veel te hoge kosten waren. Nu blijft dat in balans. Er is overigens nog altijd een heel goed kader.

Wat het onderzoek naar de betalingsbereidheid betreft, zegt de minister-president dat hij intussen van de administrateur-generaal het voorstel heeft gekregen om in deze commissie een uitgebreide toelichting te geven over de cultuuromslag en de aanpak daarvan, met ook een toelichting over tachtig jaar beschermingsbeleid. Misschien kan ook het onderzoek naar de betalingsbereidheid daar mee aan bod komen, want daar nu uitgebreid op ingaan zal wellicht te veel tijd vergen. Met dat onderzoek is geen negatieve bedoeling gemoeid, integendeel. Het gaat er integendeel om te zoeken naar meer draagvlak.

Het is goed dat er aan Franstalige kant ook een Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur is. Het CRKC doet schitterend werk op allerlei vlakken, niet het minst als het gaat over herbestemmingen en begeleiding. De minister-president is blij dat hij die akkoorden heeft gesloten in de vorige regeerperiode.

De cijfers over de impact van de vermindering van de verkooprechten en de schenkbelasting werden vermeld bij de toelichting over de begroting. Ook op de schenkingen werd daar ingegaan, net zoals op de leningen. Er zijn vijf aanvragen, waarvan er een onontvankelijk is. De vier zijn op dit moment in behandeling. Op dit ogenblik zijn er nog geen schenkingen.

Met betrekking tot de doelmatigheidsanalyse is, wat tot nu is gebeurd, een kaderonderzoek met de bedoeling om vervolgonderzoek te doen op de implementatie ervan. Die vervolgonderzoeken lopen op dit moment. Als de commissie het goedvindt, kan hier daarover nog een toelichting worden gegeven. In het verleden is er vaak op een onvolkomen manier beschermd. Het gaat dan om delen van gebouwen, gevels, delen van gevels. In een beschermingsbesluit over exterieur en interieur wordt bijvoorbeeld het interieur niet beschreven, met alle juridische discussies van dien. Het is nu de bedoeling om aan de hand van die eerste generieke benadering verder te werken.

Als Sabine de Bethune met haar voorstel over de lokale besturen naar de commissie Binnenland zou komen, zou ze daar wellicht minder welkom zijn. De lokale autonomie is in dit parlement immers een heilig beginsel. Als het gaat over verplichtingen, wordt het heel moeilijk. Ze heeft wel een goed voorstel gelanceerd om na te gaan of de informatie die lokale besturen verzamelen, kan doorstromen naar het agentschap. De minister-president gaat voorstellen om dit nader te onderzoeken. Misschien kan het worden opgenomen bij de erkenningsvoorwaarden of in de samenwerkingsovereenkomst die wordt gesloten met erkende IOED's. Als ze goed en nuttig werk doen, is het goed dat dit doorstroomt.

Inzake de Erfgoedkluis is er geen reden voor ongerustheid. De PMV is voor 100 percent eigendom van de Vlaamse overheid. Met de PMV bestaat er een zeer gedetailleerde samenwerkingsovereenkomst. Bovendien is er een rapporterings-

verplichting. Op de website van PMV is er een continue rapportering, en die wordt om de drie maanden geüpdatet. Een van de onderdelen waarover moet worden gerapporteerd, is erfgoed. Daar kan dus altijd kennis van worden genomen. Het is begrijpelijk dat vragen worden gesteld over de gevolgen van het verdwijnen van de PMV als juridische entiteit, maar het gaat om een rationalisering binnen de participatiemaatschappij. Minister Muyters heeft een sterke vereenvoudiging doorgevoerd zodat er veel meer bij de PMV zit, maar het blijft een aparte tak en ook de naam en de activiteiten blijven.

De visie op de molens is in eerste instantie iets voor de lokale overheid en de eigenaars. Het agentschap is bezig met het uitwerken van een totale visie.

Wat de vermindering van de personenbelasting betreft, bestaat er al een federale maatregel. Die zal worden geoptimaliseerd. De details daarvan zijn online beschikbaar. Het gaat om een optimalisering van een bestaand instrument dat in de federale wetgeving verankerd was, maar waar tot nu toe te weinig gebruik van was gemaakt.

De minister-president dankt Manuela Van Werde voor haar positieve woorden. Aan de afwegingskaders is inderdaad nog werk. Dubbelglas bijvoorbeeld zit vervat in het afwegingskader van het historisch schrijnwerk, dat beschikbaar is op het web. Een aantal afwegingskaders zullen binnenkort klaar zijn. Op korte termijn zijn het afwegingskader/de inspiratienota voor horecaterrassen op beschermde erfgoedsites klaar en hopelijk zal daar ook echt gebruik van worden gemaakt. In Italië bijvoorbeeld zijn er vaak prachtige, uniforme, sobere luifels en terrassen, terwijl dat hier soms een kakofonie is van lelijke dingen die het erfgoed kapotmaken. Hij is aan de lokale besturen en de vergunningverlenende overheid om, ook in het belang van de uitbaters, er in de eerste plaats voor te zorgen dat het erfgoed mooi en aantrekkelijk is. Er komt ook een gevalideerd generiek afwegingskader en een afwegingskader voor publiciteit op beschermd erfgoed, waar nu ook schreeuwelijke toestanden bestaan. Er wordt ook een afwegingskader gestart voor de omgang met adviezen voor vergunningsaanvragen gelegen in de bufferzones van UNESCO-werelderfgoed. In 2018 zal worden nagegaan of een afwegingskader met stad- en dorpsgezichten wenselijk is naar aanleiding van bevindingen die voortvloeien uit de doelmatigheidsanalyse.

De lokale besturen kunnen inderdaad voorstellen doen aan het agentschap voor het aanpassen van de bestaande inventaris. Dat kan finaal leiden tot de vaststelling van een aangepaste of een nieuwe inventaris aan de hand van het werk dat zij doen. Uiteraard hebben de lokale besturen de opdracht om de puur lokale inventarissen op te maken, die het agentschap niet gaat vaststellen. Er is ook een handleiding gemaakt voor het inventariseren.

Op de vragen met betrekking tot de inspectie en de handhaving zal een schriftelijk antwoord worden bezorgd om toe te voegen aan het verslag.

Het lidmaatschap van Herita, de Open Monumentenkaart, is inderdaad in samenwerking met CultuurNet Vlaanderen en FARO. Aanvankelijk was er een lidkaart, waarna er een gratis lidmaatschap was en nu is er opnieuw een lidkaart. Dat is geen goed voorbeeld van continuïteit. De minister-president vindt het persoonlijk normaal dat een financiële bijdrage wordt gevraagd om lid te worden van een vereniging. Dat is ook een engagement, een bewuste daad. Hij vindt dit de meest logische aanpak, maar Herita had dat spoor verlaten.

Wat het draagvlak betreft: destijds zijn de drie erfgoedverenigingen samengebracht in Bateman's House. Op dat historische moment werd de nieuwe Herita opgericht. De minister-president had daar steile verwachtingen over. Men wou toen een voorbeeld nemen aan de National Trust. In Groot-Brittannië heerst een

totaal andere mentaliteit, maar dat is ook een zaak van draagvlak. Dat is een taak voor Herita. Men kan bijvoorbeeld actief alle te koop staande kastelen en kasteel-eigenaars opzoeken. In Engeland worden die kastelen vaak gratis opengesteld en zelfs geschonken of in erfpacht gegeven voor 99 jaar. Vaak behouden de eigenaars daar een appartement in, terwijl de rest van het kasteel en het park toegankelijk zijn voor het publiek. Dat creëert een draagvlak en zorgt ervoor dat dit iets van de gemeenschap wordt. Dat is wat Herita moet doen. Het zou toch minstens op Open Monumentendag telkens enkele duizenden nieuwe leden kunnen maken. Op dat evenement komt immers bijna een half miljoen mensen af.

De samenwerking met de lokale verenigingen is onvoldoende uitgewerkt en is in een aantal gevallen zelfs weggefallen. Dat was nochtans een van de drie pijlers van de oorspronkelijke verenigingen. Daar wordt veel draagkracht uit gehaald. Er zijn zoveel lokale mensen die liefde en interesse hebben voor onroerend erfgoed en zich ervoor inzetten, niet altijd onder de naam van een onroerenderfgoedvereniging, maar vaak bij heemkundige kringen en dergelijke meer. Het is de taak van Herita om daar contacten te leggen, te zorgen dat er een netwerk ontstaat en dat die mensen op een of andere manier betrokken worden.

De minister-president ziet wel vooruitgang wat de trots op het onroerend erfgoed betreft. De Onroerenderfgoedprijs werd in een bomvolle Romazaal uitgereikt. Er moest worden betaald om daar naartoe te komen en de deelnemers hebben een diner gekregen op basis van een recept van Cauderlier, die het eerste Nederlandstalige kookboek schreef. Er waren 41 eigenaars van niet-publiek erfgoed, ook van niet-beschermd erfgoed. Die mensen waren zeer trots op het gebouw dat ze bewonen, de restauratie die ze gerealiseerd hebben, soms met co-housing. Wat dat betreft is een zekere vooruitgang merkbaar en de gemeentelijke werking kan daar sterk aan bijdragen. De minister-president hoopt dan ook dat de erkende erfgoedgemeenten en de IOED's een beleid zullen gaan voeren en de mensen zullen wijzen op wat er aanwezig is op hun grondgebied, en zullen aansporen om daar trots op te zijn, daar iets mee doen en misschien ook buiten Open Monumentendag te tonen. In Vlaanderen zijn er overigens heel wat pareltjes, die zonder meer topklasse zijn. De Abdij van Park bijvoorbeeld staat op het niveau van de abdij van Cluny en behoort tot de top in Europa. We zijn daar echter inderdaad te weinig trots op en we nodigen veel te weinig mensen uit om daar naartoe te komen.

Het agentschap gaat ook onderzoeken om meer vrijwilligers te betrekken bij archeologisch onderzoek. Om het draagvlak te verhogen, werden ook nieuwe fiscale instrumenten ontwikkeld.

Zoals al gezegd, slaat nu het uur van de waarheid voor Herita. De overheid voert natuurlijk een beleid en schrijft een prijs uit. Ze geeft geld om de Open Monumentendag te realiseren en betreft de lokale besturen erbij. Maar het is nu aan Herita om van Open Monumentendag gebruik te maken om het draagvlak te versterken en om de mensen die daar naartoe komen, te informeren en hen enthousiast te maken om lid te worden.

2.3. Bijkomende vragen en opmerkingen

Bart Caron sluit zich aan bij de bekommernis van Sabine de Bethune met betrekking tot de vrijwilligers. Dit kan ook draagvlakversterkend zijn en het zou ook interessant zijn voor het archeologisch onderzoek.

Voorts wil hij nog even ingaan op de idee om de decretale regeling jaarlijks te evalueren. Hij hoopt dat de Vlaamse overheid na deze of de volgende ronde over een regelgeving zal beschikken die voldoende robuust is om ten minste vijf jaar

overeind te blijven. Het is volgens hem niet goed voor de ontwikkeling van de jonge archeologische sector, die ondertussen meer dan honderd zelfstandige bedrijven telt, dat die telkens voor onzekerheid wordt geplaatst. Die onzekerheid heeft niet enkel te maken met de bedrijven zelf, maar ook met de regels die moeten worden toegepast. De bedrijven zijn zeer bereidwillig om hun ervaring te delen. De spreker pleit dan ook voor de ambitie de regeling een mate van robuustheid te bezorgen die vijf jaar kan overbruggen. Zo wordt de sector rust en zekerheid geboden.

Een volgende opmerking is complementair met wat al eerder over de lokale besturen is gesteld. De lokale besturen zijn belangrijke partners voor de toekomst van het onroerend erfgoed. Er moet nog meer worden ingezet op wat de lokale besturen kunnen doen. De vraag is waarom een gemeente een erkenning als onroerenderfgoedgemeente zou aanvragen en wat daar de meerwaarde van is. Op die meerwaarde zou meer moeten worden ingezet.

Hij geeft een voorbeeld ter illustratie. Lokale besturen kunnen voorstellen naar voren brengen om de inventarissen aan te vullen of eigen aanvullende inventarissen opstellen. Lokale besturen die niet zo 'erfgoedminded' zijn kunnen, mits een motivering, echter ook gewoon panden op de inventaris slopen. Misschien moet er bij de evaluatie ook eens grondig worden nagedacht over de vraag of niet zoals in het instrument van de ruimtelijke ordening en de stedenbouwkundige vergunning, het model van de ontvoogde gemeenten kan worden gebruikt om de gemeentelijke bevoegdheid te vergroten. De spreker is voor een grotere gemeentelijke bevoegdheid, maar enkel voor de gemeenten die aantonen voldoende competentie te ontwikkelen en zelf kennis in huis te halen om een sterk monumenten- en erfgoedbeleid te voeren. De gemeenten die over die competentie beschikken, kunnen over hun inventaris beslissen. Hij vindt het doodzonde dat gemeenten die totaal geen belang hechten aan een inventaris of aan erfgoed, met een halve motivering tot het slopen van waardevolle panden kunnen overgaan. Op dat vlak moet de Vlaamse overheid meer nuance, dynamiek en evolutie tot stand brengen.

Manuela Van Werde citeert Lucebert: "Alles van waarde is weerloos". Ze vindt dat onroerend erfgoed en archeologie vaak weerloos zijn. De Vlaamse overheid moet de vrijwilligers bedanken, engageren en mee bij het proces betrekken. Alle mensen die enthousiast worden van onroerend erfgoed, moeten worden gewaardeerd. Het draagvlak moet zo groot mogelijk worden, want het gaat om prachtige zaken.

Minister-president *Geert Bourgeois* vindt dat Bart Caron een punt heeft. Het is niet de bedoeling de regelgeving jaarlijks om te ploegen. Wel zal er jaarlijks een evaluatierapport worden voorgelegd waarin onder meer de prijssetting en de kenniswinst aan bod komen. Dat is immers belangrijk.

Voorafgaand aan de eerstvolgende erkenningsronde voor gemeenten zal het initiatief genomen worden om alle lokale besturen nogmaals aan te schrijven, om hen te wijzen op de voordelen die aan de erkenning zijn verbonden en hen te motiveren. Hij wil hen uiteraard niet verplichten. Indien zij dat niet doen, zal het agentschap de toelatingen blijven verlenen. Lokale besturen kunnen hun inwoners op de hoogte brengen van de mogelijkheid van erfgoedleningen. Alle woningen en monumenten die in de vastgestelde inventaris staan, komen voor een erfgoedlening in aanmerking. Daar zijn voordelen aan verbonden. Hij hoort almaar meer mensen verkondigen dat ze blij zijn dat hun woning op de inventaris staat. Hierdoor kunnen ze immers van bepaalde ruimtelijke voorschriften afwijken. Veel lokale besturen zijn echter blijkbaar niet op de hoogte van al die mogelijkheden. Misschien hebben ze er ooit kennis van genomen, maar ze vertalen dat te weinig door. Ingaand op de suggestie van Bart Caron, zal

nogmaals een brief verstuurd worden om op de meerwaarde van een erkenning als onroerendergoedgemeente te wijzen.

II. Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking

1. Toelichting door Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

1.1. Uitgavenbegroting 2018

1.1.1. Apparaat Departement Buitenlandse Zaken

Minister-president *Geert Bourgeois* zegt dat de vastleggings- en vereffeningskredieten van het apparaat van het Departement Buitenlandse Zaken bij deze begrotingsaanpassing in totaal met 813.000 euro stijgen. Daarvan is 232.000 euro loonkrediet en 581.000 euro werkingskrediet.

Dit is het resultaat van achttal bewegingen, die hij samenvat. Het loonkrediet van het Departement Buitenlandse Zaken stijgt door loonindexatie met 205.000 euro. Vervolgens daalt het loonkrediet met 193.000 euro door de opstap 2018 in de generieke personeelsbesparing.

Op 1 april 2017 stapten achttien personeelsleden van het team Toeristisch Ondernemen over van het departement naar Toerisme Vlaanderen voor de uitvoering van het Logiesdecreet van 5 februari 2016. Nu moet nog de ontbrekende 3/12de van hun loon- en werkingskrediet recurrent verschoven worden, dat is concreet 199.000 euro loonkrediet en 23.000 euro werkingskrediet. Omgekeerd keert nu ook het bedrag van 32.000 euro terug dat in 2017 overgedragen was aan Toerisme Vlaanderen voor de financiering van de eenmalige opstartuitgaven van de overgehevelde personeelsleden.

Naar aanleiding van de begrotingsaanpassing 2017 werd reeds melding gemaakt van het project 'Unified Communication', de geïntegreerde communicatie los van een vaste werkplek. De DAB ICT van het agentschap Facilitair Bedrijf draagt nu aanvullend nog 8000 euro recurrent over om de bijkomende licentiekosten van de Microsoft licenties Enterprise Voice voor het project 'Unified Communication' te financieren. Omgekeerd keert de 18.000 euro terug naar de DAB ICT die deze DAB in 2017 eenmalig ter beschikking stelde van het departement voor de aankoop in 2017 van de headsets voor het project 'Unified Communication'. Er verschuift verder recurrent 5000 euro naar het agentschap Facilitair Bedrijf als bijdrage van het departement voor het gebruik van het e-Delta-platform, het opvolgsysteem voor overheidsopdrachten.

Zoals in de beleidsbrief vermeld staat, wordt het Vlaams diplomatiek netwerk vanaf 2018 versterkt met vier bijkomende medewerkers: twee in Parijs, een in Berlijn en een bij de permanente vertegenwoordiging bij de EU. Het hiervoor vereiste bijkomende loon- en werkingskrediet wordt volledig gecompenseerd op 'beleidskrediet'. Concreet gaat het om 415.000 euro bijkomend loonkrediet en 91.000 euro bijkomend werkingskrediet, of in totaal 506.000 euro bijkomend apparaatskrediet.

De hiervoor ingezette beleidsmiddelen zijn vrijgekomen door de stopzetting in 2017 van de lopende opdracht Flanders Today. Bij de begrotingsaanpassing 2017 werden de hierdoor vrijgekomen VAK reeds verschoven naar respectievelijk de beleidskredieten van de vertegenwoordigingen van de Vlaamse Regering en de

beleidskredieten ontwikkelingssamenwerking. Deze vastleggingskredieten worden nu gedeeltelijk opnieuw verschoven naar de apparaatskredieten van het departement: 64.000 euro komt van de beleidskredieten van de vertegenwoordigingen van de Vlaamse Regering en 442.000 euro van de beleidskredieten ontwikkelingssamenwerking. Dit wordt aangevuld met eveneens door de stopzetting vrijgekomen VEK: 64.000 euro komt van de beleidskredieten van de vertegenwoordigingen van de Vlaamse Regering en 442.000 euro van de beleidskredieten internationale communicatie, protocol en publieksdiplomatie.

Tot slot wordt het werkingskrediet van het departement eenmalig verhoogd met 500.000 euro VAK/VEK nieuwe middelen voor de digitalisering van de procedure voor vergunningen in het kader van het Wapenhandeldecreet. Dit moet leiden tot meer transparantie en kortere doorlooptijden. Intern binnen de apparaatskredieten werd louter technisch nog 4000 euro verschoven van 'werking' naar 'loon', omdat boekhoudkundig de aanrekening van forfaitaire vergoedingen vanaf 2018 op loonkrediet moet gebeuren.

1.1.2. *Beleid*

De minister-president zegt dat hij zich bij deze toelichting tot de belangrijkste wijzigingen zal beperken.

Bij het begrotingsprogramma DD 'behartiging van de internationale belangen van Vlaanderen' stijgen de VAK met 136.000 euro en dalen de VEK met 506.000 euro. Dit is enerzijds het gevolg van de reeds vermelde versterking van het Vlaams diplomatiek netwerk met compensatie op de beleidskredieten, waardoor er 64.000 euro VAK verschoven wordt van de beleidskredieten van de vertegenwoordigingen van de Vlaamse Regering naar de apparaatskredieten van het departement en waarbij er samenhangend 506.000 euro vrij VEK verschuift naar de apparaatskredieten van het departement: 64.000 euro VEK van de beleidskredieten van de vertegenwoordigingen van de Vlaamse Regering en 442.000 euro VEK afkomstig van de beleidskredieten voor internationale communicatie, protocol en publieksdiplomatie. Dat bedrag van 442.000 euro komt in 2018 vrij na de laatste betalingen in 2017 met betrekking tot de stopgezette opdracht Flanders Today. Anderzijds keert er 200.000 euro VAK terug naar de beleidskredieten voor internationale communicatie, protocol en publieksdiplomatie vanuit de beleidskredieten ontwikkelingssamenwerking, voor de financiering van een nieuwe overheidsopdracht voor een digitaal kanaal Flanders Today.

De kredieten van het begrotingsprogramma DE 'bestrijding van de structurele armoede in de wereld en het dichten van de noord-zuidkloof' dalen met 1.623.000 euro VAK en 1.258.000 euro VEK. Deze daling is vooreerst het gevolg van het terug verschuiven van 642.000 euro VAK van de middelen voor 'Vlaamse samenwerking met regio's en landen in ontwikkeling'. Die 642.000 euro VAK was bij de begrotingsaanpassing 2017 eenmalig aan dit krediet toegevoegd. Het ging toen om het vastleggingskrediet dat vrijkwam door het niet verlengen van de toenmalige opdracht van Flanders Today. Dat bedrag van 642.000 euro VAK vertrekt nu terug. Zoals reeds vermeld, gaat 442.000 euro VAK ervan naar de apparaatskredieten van het departement voor de versterking van het Vlaams diplomatiek netwerk en de resterende 200.000 euro VAK keert terug naar 'internationale communicatie, protocol en publieksdiplomatie' voor de financiering van de nieuwe digitale invulling van Flanders Today.

Daarnaast valt ook het eenmalige bedrag van 1 miljoen euro VAK/VEK weg dat bij de begrotingsaanpassing 2017 vanuit de algemene middelen toegevoegd was aan de middelen voor Vlaamse samenwerking met regio's en landen in ontwikkeling en die ingezet werd voor noodhulp via het consortium 'Hongersnood 12-12 Zuid-Soedan, Jemen, Nigeria en Somalië'. Voorts verhoogt het krediet voor

de loonsubsidies van ex-DAC-personeel werkzaam bij organisaties in de sector van ontwikkelingssamenwerking nog met 19.000 euro VAK/VEK loonindexatie. En tot slot wordt het VEK technisch nog verminderd met 277.000 euro op grond van de geraamde behoefte aan betaalkredieten.

Wat de kredieten van het begrotingsprogramma DF 'internationalisering van de Vlaamse economie' betreft, wordt de toelage aan het federale Agentschap voor Buitenlandse Handel verhoogd met 6000 euro loonindexatie tot 779.000 euro.

Voor het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen – Flanders Investment & Trade verhoogt de werkingsdotatie van FIT 'netto' met 53.000 euro tot 41.273.000 euro. Dat is het gevolg van twee, intussen gekende, kredietbewegingen: door loonindexatie stijgt het krediet met 552.000 euro en door de opstap 2018 van de generieke personeelsbesparingen daalt het vervolgens met 499.000 euro. Netto resulteert dit dus in een stijging met 53.000 euro.

De vastleggingsmachtiging voor het toekennen van nieuwe subsidies aan ondernemingen, ondernemersorganisaties, clusters en Kamers van Koophandel stijgt met 710.000 euro tot 13.060.000 euro. Dit is het resultaat van een eenmalige impuls van 750.000 euro voor subsidies rond internationalisering. Om dezelfde reden werd in 2017 eenmalig nog 2,3 miljoen euro bijkomend toegekend. Met beide impulsen samen zullen de achterstand en de piek kunnen worden weggewerkt. Daarnaast is er een technische correctie met 40.000 euro: dit betreft de boeking van de nieuwe subsidietoekenningen die FIT financiert met eigen ontvangsten, in hoofdzaak met de recuperatie van niet-verantwoorde subsidies. Vanaf 2018 moeten deze nieuwe subsidietoekenningen boekhoudkundig immers buiten de vastleggingsmachtiging aangerekend worden. FIT kan dus nog steeds nieuwe subsidies toekennen gefinancierd met reël gerecupereerde bedragen, maar ze moeten anders geboekt worden. De vermindering van de vastleggingsmachtiging met 40.000 euro heeft dus op zich geen effect op het bedrag aan nieuwe engagementen dat FIT in totaliteit kan aangaan.

Het samenhangende betaalkrediet – technisch het 'correlatief krediet' genoemd - dat dient om alle toegekende subsidies uit te betalen, stijgt met 773.000 euro tot 10.961.000 euro. Vooreerst wordt het betaalkrediet louter technisch terug verhoogd met 23.000 euro. Die technische bijstelling vormt het spiegelbeeld van de negatieve bijstelling die bij de begrotingsaanpassing 2017 gebeurde: toen werd het betaalkrediet 2017 verminderd met het nog beschikbare saldo van 23.000 euro betaalmiddelen 2016 van FIT. Dat saldo is inmiddels opgebruikt. Bij de begrotingsopmaak worden de betaalmiddelen nu terug verhoogd met 23.000 euro, zodat FIT in totaal over hetzelfde bedrag aan betaalmiddelen blijft beschikken als in totaal bij de begrotingsaanpassing, namelijk 10.211.000 euro. Vervolgens wordt dat budget verder verhoogd met de reeds vermelde eenmalige impuls met 750.000 euro voor subsidies rond internationalisering.

1.2. Beleidsbrief Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking

1.2.1. Inleiding

De minister-president wijst erop dat de eerste zin van deze beleidsbrief al over de brexit gaat en dat is niet verwonderlijk. Dit dossier zal de eerstvolgende jaren nog een aanzienlijke stempel drukken op het Vlaamse buitenlandse beleid. Het goede nieuws is dat de EU-economie een vijfde jaar is ingegaan met groei. Dit herstel zal zich doorzetten. De Europese Commissie raamt inmiddels 2,2 percent groei in de eurozone in 2018. Er is wel onzekerheid door geopolitieke spanningen aan de buitengrenzen en hoe in de VS de presidentiële beleidsintenties uiteindelijk hun beslag zullen krijgen. Hij verwijst in dit verband naar de

aankondiging van de uitstap van de VS uit het Klimaatakkoord van Parijs, het stilvallen van TTIP en TTP, de mogelijke 'border adjustment'-taks en nieuwe heffingen op Europees staal.

De Vlaamse cijfers op het vlak van export zijn uitstekend. Vlaanderen voerde in 2016 wereldwijd voor 302,4 miljard euro aan goederen uit. Dat was 1,47 percent meer dan in 2015 en meteen een recordpeil. Vooral in Europa deden we het goed met een exportgroei van 3,6 percent. 2017 dient zich ook al hoopgevend aan, want tijdens het eerste kwartaal beliep de uitvoer 80,71 miljard euro, meteen het beste kwartaal ooit.

Vlaanderen kende in 2015 het beste investeringsjaar van de laatste twaalf jaar. Ook 2016 was zeer behoorlijk, maar iets minder dan het jaar ervoor. Maar daar hebben terroristische aanslagen, socio-economische onrust en geopolitieke ongunstige ontwikkelingen mee te maken. In 2016 ging het om 198 investeringsprojecten voor een bedrag van 1,87 miljard euro.

Vlaanderen blijft eveneens solidair met het Zuiden. De Vlaamse ODA in 2016 steeg tot 55,6 miljoen of een stijging met 3 percent ten aanzien van 2015.

1.2.2. Vlaanderen maakt deel uit van een slagkrachtige EU

De brexit betekent een scharniermoment voor de EU. Zoals al aangegeven is dat een topdossier voor de regering. Vlaanderen ging zelf snel tot de actie over met een brexit-rondetafel, een stakeholdersevent, een meldpunt bij FIT, overlegmomenten met onder meer hoofdonderhandelaar Michel Barnier en een personeelsversterking, specifiek voor dit dossier.

Op 26 december 2016 keurde de Vlaamse Regering haar visietekst goed over de toekomst van de EU. Die visie werd in de loop van dit jaar op verschillende plaatsen verdedigd. De Vlaamse Regering duidde eveneens de voor Vlaanderen relevante en prioritaire dossiers aan uit het werkprogramma 2017 van de Europese Commissie. Dat zal in 2018 opnieuw gebeuren.

Vlaanderen zet sterk in op de mogelijkheden die het EFSI biedt. Dat fonds bevindt zich ondertussen in een 2.0-fase. De minister-president heeft opnieuw een aantal inspanningen gedaan om de interactie tussen de Vlaamse en Europese instellingen te verhogen. Hij verwijst hierbij naar zijn contacten met een hele reeks EU-commissarissen, zoals Juncker, Timmermans, Moscovici en Thyssen.

Er worden blijvend inspanningen gedaan om de laattijdige omzetting van Europese regelgeving te verbeteren, om boetes en dwangsommen te vermijden.

1.2.3. Vlaanderen heeft goede relaties met buitenlandse overheden

De voorbije periode werden opnieuw heel wat inspanningen gedaan om de relaties vanuit Vlaanderen met de buitenlandse overheden te versterken. Dit gebeurde onder meer via de ontmoetingen met ministers en buitenlandse diplomaten, bilateraal of ter gelegenheid van de ontmoeting met het buitenlands korps ter gelegenheid van het nieuwe jaar en de 11-juliviering. Het zijn vooral de buitenlandse zendingen die in het oog springen, met als belangrijkste die aan de landen van Zuidelijk Afrika.

De minister-president was driemaal aanwezig in Duitsland: op de Frankfurter Buchmesse in oktober 2016, op een politiek bezoek in Dresden en als gastspreker in Göttingen ter gelegenheid van de conferentie CMPR-Noordzee op 29 juni 2017. Nederland staat met stip bovenaan, op 7 november 2016 werd premier Mark Rutte ontvangen in Gent tijdens de Nederlands-Vlaamse Top. Die

inspanningen zullen worden voortgezet. Zo zal hij net als de vorige jaren in januari 2018 opnieuw het World Economisch Forum bijwonen en contacten leggen in de Flemish Room.

Om het Vlaamse buitenlandse beleid te stroomlijnen en impulsen te geven worden elk jaar strategienota's goedgekeurd. In 2016 werden de strategienota's met Zuidelijk Afrika en de Verenigde Staten goedgekeurd. De meest recente is die met Nederland van 7 juli jongstleden. Volgend jaar volgen Duitsland en Frankrijk.

1.2.4. Vlaanderen is gericht aanwezig in multilaterale organisaties

Vlaanderen heeft een traditie van intensieve samenwerking met diverse multilaterale organisaties. In 2017 werd opnieuw werk gemaakt van steun aan de UNESCO en de IAO en die inspanning zal in 2018 worden voortgezet. Afscheidnemend directeur-generaal van de UNESCO Irina Bokova heeft overigens Vlaanderen schriftelijk bedankt voor de samenwerking en de steun.

Het succesvolle stageprogramma voor jonge Vlamingen bij internationale organisaties loopt verder en kon ook in 2017 op 450.000 euro rekenen. In de eerste jaarhelft van 2017 ging het om 65 stagiairs.

1.2.5. Vlaanderen heeft een sterke(re) internationale reputatie

Samen met minister Philippe Muyters werd bij verschillende gelegenheden Vlaanderen gepositioneerd als investeringslocatie, logistieke toegangspoort en leverancier van state of the art producten en diensten. Bij heel wat van de Vlaamse zendingen is logistiek een belangrijke focus.

De Vlaamse economische missie naar Brazilië en Peru van 3 tot 7 april 2017 had een sterke focus op Vlaanderen als logistieke hub. Tijdens het staatsbezoek aan Denemarken en de prinselijke missies naar Texas en Zuid-Korea waren er contacten met belangrijke logistieke spelers. Minister Muyters was getuige van de ondertekening van MoU's tussen de haven Antwerpen en de haven Zeebrugge met de haven van Busan in Zuid-Korea, de veertiende containerhaven wereldwijd.

De minister-president verwijst ook naar de geplande fusie van de havens van Gent en Zeeland, die meteen tot de top tien van de Europese havens zal behoren. Event Flanders behoort tot de bevoegdheid van minister Weyts. Het Departement Buitenlandse Zaken werkt wel mee aan Event Flanders.

Er werden verdere stappen gezet in de uitbouw en professionalisering van de Vlaamse culturele diplomatie. Arts Flanders wordt daartoe het centrale planningsinstrument. Dat is een partnerschap van de administraties TVL, FIT en de Departementen Cultuur, Jeugd en Media en Buitenlandse Zaken enerzijds en de culturele sector anderzijds. Zoals elders wordt ook in Vlaanderen meer en meer gebruikgemaakt van de culturele diplomatie.

Veruit het belangrijkste project dit jaar was het Nederlands-Vlaamse 'Schwerpunkt' op de Frankfurter Buchmesse. Dat bleek een schot in de roos en het heeft heel wat auteurs geholpen om elders voet aan de grond te krijgen. Van de gelegenheid werd ook gebruikgemaakt om in verschillende andere Duitse steden de Lage Landen te promoten.

De academische diplomatie was het onderwerp van overleg met de koepelorganisaties VLIR en VLHORA. Flanders Today evolueerde van een weekkrant op papier tot een breed digitaal platform. De evaluatie leidde tot het stopzetten van de

papieren versie. Het door buitenlandse opiniemakers en besluitvormers gewaardeerde 'Flanders Inspires International Visitors Programme' wordt voortgezet.

1.2.6. Sterke concurrentiepositie van de Vlaamse economie door internationalisering

Sterke en innovatieve economie

FIT kreeg de opdracht om met relevante partners een gezamenlijke meerjarige internationaliseringsstrategie voor de Vlaamse economie uit te werken. Het organiseerde een traject met 150 belanghebbenden en bedrijven. Als resultaat van dit cocreatieproces kon de nieuwe strategie 'Vlaanderen versnelt!' worden voorgesteld. FIT heeft ter uitvoering van deze strategie onder andere structurele partnerschappen afgesloten met zeventien organisaties uit het economische middenveld: ondernemersorganisaties, gemengde kamers van koophandel en clusters.

FIT heeft het basisdossier opgemaakt en met de FOD Buitenlandse Zaken en de andere gewesten gecoördineerd, waarbij Vlaanderen/België zich kandidaat stellen om het EMA dat nu in Londen is gevestigd, te huisvesten. Ook de kandidatuur voor huisvesting van de Europese Bankautoriteit wordt ondersteund.

Het buitenlands netwerk van FIT vormt de sterkte van het agentschap in het Vlaamse landschap van actoren die aan internationalisering werken. FIT moet flexibel kunnen inspelen op economische omstandigheden en versterkt het netwerk waar nodig. In 2017 werden extra middelen vrijgemaakt ter versterking van het buitenlands netwerk. Die worden onder andere ingezet om de uitdagingen naar aanleiding van brexit en de invoering van CETA in respectievelijk Londen en Montreal op te vangen, een versterking voor het nieuwe kantoor in Palo Alto en nieuwe antennes. Nog in 2017 werd een FIT-kantoor geopend in Lima, verantwoordelijk voor Peru en Ecuador. De opening van het FIT-kantoor in Yangon (Myanmar), Houston (VS) en de verhuizing van het FIT-kantoor van Canberra naar Melbourne in Australië zijn eveneens afgerond.

Eind 2017 of begin 2018 zal FIT zijn aanwezigheid versterken in West-Afrika met de opening van antennes in Ghana, en in Nigeria, zodra de situatie daar gestabiliseerd is. Verder komen er antennes voor Slowakije en Oezbekistan en later in 2018 zullen nieuwe antennes actief worden in China en het Midden-Oosten.

Om de Vlaamse positie in het buitenland te versterken, is het belangrijk aanwezig te zijn op grote evenementen zoals het al vermelde World Economic Forum in Davos. Volgend jaar zal de minister-president een economische missie leiden naar Vietnam van 12 tot 18 mei 2018.

Groeistrategie bedrijven en clusters

Internationaal al actieve Vlaamse bedrijven of bedrijven die internationale ambities koesteren, kunnen in 2018 terecht op de tweede editie van de FIT-Exportbeurs, in Brussel van 12 tot 14 juni. De strategie van FIT is nauw gelinkt aan de Vlaamse clusters. In het bijzonder de technologieattachés zijn actief bij de internationalisering ervan. FIT werkt hierbij nauw samen met de strategische onderzoekscentra.

Het afgelopen jaar is een kloofanalyse afgerond. De waardenketenanalyse was gericht op cleantech, medtech en healthcare. Er wordt begin 2018 in een roadshow naar de VS voorzien waaraan de nodige experts zullen deelnemen. In

opvolging van eerdere kloofanalyses heeft FIT met zijn partners onder andere een roadshow cleantech en energystorage georganiseerd, acties in de biotechnologie in de VS, Japan en China, een ICT-missie in de VS en een aantal roadshows rond fintech. Samen met de KU Leuven en de provincie Vlaams-Brabant zal FIT de kloofanalyse voor de sectoren biotech, medical devices en bio-elektronica verdiepen en daar een roadshow aan koppelen in 2018.

Versterking economisch weefsel in Vlaanderen

Vlaamse bedrijven krijgen hulp in de hele cyclus: bij hun exportstrategie, met informatie over buitenlandse markten, bij het vinden van de juiste partners in het buitenland enzovoort. Die begeleiding wordt zeer gewaardeerd. Startende exporteurs en exporteurs die nieuwe markten aanboren zijn uiteraard belangrijke doelgroepen. De dienstverlening van FIT is in belangrijke mate op hen toegespitst, net als de subsidies voor bedrijven. Het actieprogramma van FIT bevat ook dit jaar meer dan honderd gezamenlijke acties zoals beursstanden en missies. FIT blijft ook werken aan de ondersteuning om bedrijven exportvaardiger te maken.

Een en ander heeft gezorgd voor een substantiële toename van het aantal ingediende dossiers. Het is opvallend dat de toename vooral komt van startende exporteurs en nieuwe klanten van FIT. Hiervoor werd in een extra financiële injectie voorzien. 34,5 percent van de jobs in Vlaanderen hangt af van de export, die dus van cruciaal belang is.

In 2016 werden 198 nieuwe investeringsprojecten in Vlaanderen binnengehaald, voor een investeringsbedrag van 1,87 miljard euro en met creatie van 4260 jobs. De doelstelling om 10 percent meer investeringsleads te halen dan het Europese gemiddelde, is gehaald. Maar er moeten blijvend inspanningen worden geleverd, want de concurrentie is zeer hard en de klassieke argumenten om investeerders te overtuigen, zijn niet meer voldoende. Er moeten meer clusters met potentieel worden ingezet om buitenlandse spelers naar Vlaanderen te halen en sterker samen te werken. Een begeleiding op maat tijdens een investeringstraject is nodig. De ervaringen met de eerste twee Welcome Teams Life Sciences en ICT zijn bijzonder positief. Voor 2018 wordt er gewerkt aan een nieuw Welcome Team gericht op duurzame chemie en materialen.

Het is niet alleen belangrijk om nieuwe investeerders aan te trekken, maar ook om de bestaande hier te houden. FIT zal data analyseren en een netwerk uitbouwen voor retentie van de Vlaamse vestigingen van buitenlandse bedrijven. Er komt een nieuwe vorm van dienstverlening aan deze doelgroep van bedrijven, om hen te ondersteunen in hun argumentatie ten aanzien van hun hoofdkwartieren, om de vestiging in Vlaanderen te behouden of uit te breiden.

Vrijere en eerlijkere handel

Eind oktober 2016 kon, na een woelige eindfase, het CETA-akkoord met Canada worden ondertekend. De Vlaamse instemmingsprocedure werd ingezet op 2 juni 2017. De voorlopige toepassing van het akkoord startte op 21 september 2017.

Wat TTIP betreft, blijft het afwachten hoe de Amerikaanse verdragspartij zich zal positioneren. Uiteraard zijn er nog andere uitdagingen. Het is de bedoeling om samen met de Europese partners de vrijhandelsdossiers met Japan en Mexico af te werken. Daarnaast zullen stappen worden gezet om vrijhandelsakkoorden met bijvoorbeeld Chili, Indonesië, Australië en Nieuw-Zeeland te moderniseren. Ook in India, een veelbelovende markt voor Vlaanderen, werd er bij premier Modi en bij alle andere highlevelcontacten actief voor gepleit om de onderhandelingen

over het handelsverdrag met de EU terug op te starten. De reacties daarop waren telkens positief.

Er worden nog steeds investeringsakkoorden gesloten met derde landen waarmee de EU nog geen akkoord onderhandelde. Gezien de weigering van Wallonië en Brussel om nog BLEU-akkoorden te sluiten, is er wel een probleem. Tientallen akkoorden zijn momenteel geblokkeerd. Mogelijk zal Wallonië, met de nieuwe regering onder leiding van minister-president Borsu, van koers veranderen. Als Brussel blijft weigeren om mee te werken, is dat een reden te meer om over asymmetrische BiT's van de BLEU te onderhandelen. Ten gevolge van de Belgische houding, heeft Luxemburg trouwens al een eigen investeringsbeschermingsakkoord gesloten met Iran.

1.2.7. Bijdrage tot afname internationale armoede

Concentratie op partnerlanden Zuidelijk Afrika

Bij een zending naar Zuidelijk Afrika kon de minister-president kennis maken met de programma's en projecten die Vlaanderen ondersteunt. Hij had er tegelijk een aantal contacten op hoog politiek niveau.

Op 30 juni 2017 keurde de Vlaamse Regering de strategienota Zuid-Afrika 2017-2021 goed. De samenwerking met Mozambique is na de goedkeuring van de strategienota 2016-2020 op kruissnelheid gekomen.

Op basis van de conclusies uit de eerste Vlaamse Staten-Generaal werd de conceptnota over de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking uitgewerkt, die tot doel had om de nieuwe mondiale 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling te integreren binnen de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Er is een voorontwerp van een nieuw kaderdecreet. Het advies van de Raad van State is ingewonnen en de Vlaamse Regering zal binnenkort haar definitieve goedkeuring verlenen aan het ontwerp van decreet.

Diverse flankerende initiatieven worden ondersteund in Zuidelijk Afrika. De minister-president verwijst hier naar de 3 miljoen programmasteun aan de WGO en het samenwerkingsakkoord dat in 2018 zal worden gesloten met UNAIDS. De samenwerking met de private sector zal de komende maanden verder gevormd worden via concrete denkpluizen. Er werd een werkingssubsidie van 450.000 euro toegekend aan Exchange. In het najaar werd een subsidie van 200.000 euro toegekend aan I-propeller, die samen met de ngo Ashoka een haalbaarheidsstudie zal uitvoeren voor het samenbrengen van Vlaamse en Afrikaanse ondernemers bij cocreatie op het vlak van klimaatadaptatie.

Naleven internationale verbintenissen inzake internationale klimaatbijstand

In lijn met de intra-Belgische lastenverdeling van de internationale klimaatfinanciering zal Vlaanderen in 2016-2020 jaarlijks 14,5 miljoen euro reserveren. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking beschikt over de nodige expertise op vlak van projectenopvolging in ontwikkelingslanden en is ook aanwezig in de partnerlanden. De Vlaamse diensten hebben vorig jaar dan ook 5 miljoen euro klimaatprojecten geïdentificeerd. Het Wereldvoedselprogramma wil de spiraal van dringende voedselnood in Malawi doorbreken, door in te werken op klimaatgerelateerde voedselhulppreventie. Het African Climate Change Fund wil tegemoetkomen aan de vaststelling dat Afrikaanse landen meer moeilijkheden ondervinden om klimaatfinanciering aan te trekken. Het World Agroforestry Centre ten slotte zal met Vlaamse steun (500.000 euro) een online raadpleegbare kaart ontwikkelen die de eigenschappen van de bovenste bodemlaag van 50 cm in Malawi in hoge resolutie documenteert.

Inschakeling in de internationale armoedeagenda

Binnen het noodhulpbeleid werd besloten om verder te investeren in het verkorten van de noodhulpresponstijd en het verminderen van hulpversplintering. De lijst met ondersteunde projecten in 2016-2017 is terug te vinden in de beleidsbrief, maar ook binnen de online beschikbare ODA-databank.

1.2.8. Meewerken aan een democratischere en rechtvaardigere wereld

Betere naleving van de rechten van de mens wereldwijd

De minister-president heeft op 27 januari 2017 het beleidsdocument 'mensenrechten en het Vlaams internationaal beleid, vooruitblik 2017-2020' goedgekeurd. Hij hecht veel belang aan een kwaliteitsvolle Vlaamse bijdrage aan de verschillende rapporteringen in het kader van onze internationale mensenrechtenverplichtingen. Bij wijze van voorbeeld vermeldt hij het Belgisch landenrapport over de toepassing van de Stockholmverklaring van de International Remembrance Holocaust Alliance. Dat document werd besproken op de plenaire vergadering van de IHRA in november 2017. Vlaanderen leverde daartoe een bijdrage. Vlaanderen heeft ook intensief het Nationaal Actieplan inzake mensenrechten en bedrijven mee voorbereid. Dat biedt een platform om goede praktijken van sectoren en ondernemingen in de kijker te plaatsen.

Herdenking Eerste Wereldoorlog

De herdenking van '100 jaar Grote Oorlog' gaat het laatste jaar in. Het actieplan 2014-2018 werd door de Vlaamse Regering bijgestuurd en geactualiseerd. De minister-president onderstreept nogmaals dat het hier niet alleen gaat om een toeristisch verhaal. Eén van de belangrijkste projecten in 2017 was de opening van de herdenkingstuin in het Australian War Memorial Museum in Canberra op 4 april, waarvoor een steun van 200.000 euro werd verleend. In 2017 was de focus opnieuw op Vlaanderen gericht, vooral door de herdenking van de Derde Slag bij Ieper, beter gekend als de Slag bij Passendale.

Ondertussen wordt de herdenking van de wapenstilstand op 11 november 2018 voorbereid. Dat wordt een grootschalig event in de Westhoek, in nauwe samenwerking met lokale en internationale actoren. Op dit slotevenement zullen de diverse actoren de eeuwherdenking afsluiten met een ingetogen en universele vredesboodschap. Naast een aantal reguliere activiteiten zullen op 11 november en de dagen voordien netwerkmomenten en een kunstproject georganiseerd worden.

Conflictverwerking en vredesopbouw

De minister-president is van plan het concept conflictverwerking en vredesopbouw sterker te integreren in het buitenlands beleid, uiteraard binnen de beschikbare kredieten. De Vlaamse overheid doet heel wat inspanningen om bedrijven te begeleiden in een proces naar duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen. FIT heeft in 2017 opnieuw een actieplan 'Maatschappelijk Verantwoord Internationaal Ondernemen' opgesteld en zal in 2018 in afstemming met MVO Vlaanderen een nieuwe publicatie 'Duurzaam internationaal ondernemen' lanceren. Daarin zal de vertaalslag gemaakt worden van de SDG's naar praktische richtlijnen voor de Vlaamse internationale ondernemer.

Verantwoord(elijk) vergunningsbeleid handel strategische goederen

Op 13 augustus trad het decreet ter optimalisatie van het Wapenhandeldecreet in werking. Eind dit jaar wordt de wijziging afgerond van het Wapenhandelbesluit en

de overgebleven praktische richtlijnen. Er wordt ook verder gewerkt aan afspraken met Douane en het Openbaar Ministerie over handhaving.

De minister-president zegt dat zijn diensten blijven inzetten op outreach. Vlaamse bedrijven krijgen opleidingssessies en bilaterale overlegmomenten aangeboden en het departement begeleidt hen bij de implementatie van de interne nalevingsprogramma's. De behandelingstermijnen van dossiers werden verder gestroomlijnd. Zoals al gemeld, wordt in 2018 500.000 euro vrijgemaakt voor de realisatie van een elektronische aanvraagmodule voor de bedrijven.

Het Departement Buitenlandse Zaken is zeer actief op internationaal vlak. Vlaamse experts nemen binnen de Conferentie van Verdragsstaten en haar hulporganen het voortouw in voorstellen om de toepassing en de naleving van het VN-Wapenhandelsverdrag te verbeteren. Hij zet stappen om die rol te verankeren in het samenwerkingsakkoord van 2007 en maakt tegelijkertijd een evaluatie van de bepalingen daarvan die moeten worden herzien.

Er worden ook verdere stappen gezet om het Verdrag inzake Chemische Wapens te implementeren. Er wordt gewaakt over het respecteren van internationale afspraken rond sanctieregimes, maar de bedrijven worden ook geïnformeerd bij een versoepeling, zoals inzake Iran. Op het vlak van nucleaire export is er regelmatig overleg met de andere deelstaten. De producten voor dual use komen aan bod bij de Europese instellingen. Het departement zorgt voor Belgische coördinatie op een voorstel van de Europese Commissie op dit terrein. Het departement vertegenwoordigt eveneens de Belgische exportcontroleautoriteiten in de betrokken Raadswerkgroep.

1.2.9. Een efficiënte en kwaliteitsvolle organisatie

Het beleidsdomein beschikt in het buitenland over Algemeen Afgevaardigden van de Vlaamse Regering, Vlaamse economische vertegenwoordigers en vertegenwoordigers van Toerisme Vlaanderen. Het recent opgerichte Expertisecentrum Buitenlands Netwerk fungeert naar behoren als een globale dienstverlener, zo leerde de evaluatie. Op 1 januari 2017 werd het DiV het Departement Buitenlandse Zaken. Dit ging gepaard met een aantal ondersteunende maatregelen. Een van de meest zichtbare aanpassingen voor de buitenwereld was een nieuwe en inhoudelijk veel meer gestoffeerde website.

Vanaf september 2017 wordt het ambtsgebied van de AAVR in Londen aangevuld met Ierland. De AAVR in Genève breidt de werkzaamheden uit tot het volledige Zwitserse grondgebied.

De minister-president verleende zijn goedkeuring om het diplomatieke netwerk vanaf 2018 verder te versterken. In Parijs komt er een ontubbeling van de AAVR-functie in een bilaterale AAVR en een multilaterale AAVR (voor de UNESCO, de OESO en Raad van Europa). Tegelijk wordt de functie van adjunct-AAVR opgeheven. In Berlijn wordt een adjunct-AAVR aangeworven en bij de AAVR Europese Unie een directeur. Ten slotte zal er in 2018 een event worden georganiseerd over de toekomstige krachtlijnen van het Vlaamse buitenlandse beleid.

Op basis van een SWOT-analyse werd beslist in 2019 in Rome een vertegenwoordiging van de Vlaamse Regering te openen. Dat wordt de twaalfde post in het Vlaamse diplomatieke AAVR-netwerk. De zoektocht naar een locatie in Rome start volgend jaar.

2. Bespreking

2.1. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1.1. Güler Turan

Begroting

Güler Turan ziet niet veel budgettaire verschuivingen. Er is wel een eenmalige verhoging van 750.000 euro voor micro-ondernemingen en kmo's. Gaat het daar om nieuwe middelen of om een verschuiving? Heeft FIT hiervoor een aparte aanpak uitgewerkt?

De werkingsdotatie voor FIT is met 499.000 euro verminderd ten gevolge van de beslissingen rond de generieke personeelsbijdragen. De indexatie van de lonen zou verrekend zijn in die vermindering. Via een decreetswijziging heeft FIT de bijkomende opdracht gekregen om buitenlandse investeringen aan te trekken. De taken van FIT worden dus steeds uitgebreider. Intussen vermindert de werkingsdotatie. Is dat nog wel haalbaar? Kan FIT op die manier nog wel optimaal werken?

Beleidsbrief

In zijn inleiding noemt de minister-president 2016 een uitstekend investeringsjaar voor Vlaanderen, ondanks de negatieve impact van de terroristische aanslagen, de socio-economische onrust en de ongunstige geopolitieke ontwikkelingen. In de volgende alinea verklaart hij dat. Volgens de European Investment Monitor steeg het aantal investeringsprojecten in Europa globaal met 15 percent. Voor België in zijn totaliteit was er echter een achteruitgang van 5 percent. Dit alles is echter in tegenspraak met zijn antwoord op haar schriftelijke vraag van 15 juni 2017 (*Schriftelijke Vragen* Vl.Parl. 2016-17, nr. 354). Daarbij zegde hij namelijk dat de stijgende lijn van de investeringen alleen onderbroken werd in 2016. Toen was er in Vlaanderen een daling met 12,8 percent. Waarom wekt de minister-president dan de schijn dat 2016 een uitstekend investeringsjaar geweest is? In zijn schriftelijk antwoord verwijst hij naar de terroristische aanslagen in Brussel in maart 2016. Zij dacht nochtans dat een investeringsdossier gemiddeld twee jaar in beslag nam. De dossiers van 2016 zouden dus voorbereid zijn in 2014 en 2015. Daarom maakt ze zich zorgen over het komende jaar.

De brexit blijft terecht het belangrijkste Vlaamse EU-dossier. FIT zou een dossier voorbereid hebben om de EBA naar Brussel te halen, maar uiteindelijk werd er voor Parijs gekozen. Het EMA verhuist dan weer van Londen naar Amsterdam. Waren dat politieke beslissingen of hebben er objectieve elementen de doorslag gegeven?

De minister-president heeft een meldpunt opgericht rond de brexit. Is dat een succes? Is het voldoende bekend? Ze suggereert om de bedrijven die naar Groot-Brittannië exporteren daarover te informeren.

De beleidsbrief vermeldt ook de heronderhandeling van het samenwerkingsakkoord EU. Blijkbaar heeft de minister-president in maart en september van dit jaar in het Overlegcomité initiatieven in die richting genomen. Zal er in deze regeerperiode nog een nieuw samenwerkingsakkoord bereikt worden?

Er worden ook enkele geplande internationale contacten vermeld. De minister-president zal bijvoorbeeld een Vlaamse week openen in Ramallah, Palestina. Wat

houdt dat precies in? Hoe zal de delegatie samengesteld zijn? Is dat een zending met FIT? Zal dat bezoek geen problemen opleveren met Israël?

De beleidsbrief vermeldt ook het actieplan maatschappelijk verantwoord ondernemen. De spreekster erkent dat het belangrijk is om de handelsactiviteiten te koppelen aan de mensenrechtenstandpunten. Daarom vindt ze het opmerkelijk dat het geplande bezoek aan Myanmar blijkbaar gewoon zal doorgaan, ook al heeft de minister-president zelf gezegd dat er in dat land een echte etnische zuivering aan de gang is. Is die missie dan wel gepast? Kan Vlaanderen de veiligheid van zijn handelsmissies wel garanderen? De principes van het MVO zijn dan wel mooi geformuleerd, zij mist echter nog altijd concrete acties.

2.1.2. *Karl Vanlouwe*

Beleidsbrief

Karl Vanlouwe wijst erop dat de minister-president in zijn beleidsbrief pleit voor een handelsvriendelijke brexit. De brexit is inderdaad het belangrijkste dossier voor de komende jaren, want die kan negatieve gevolgen hebben voor de Vlaamse exportindustrie.

De minister-president heeft ook terecht gepleit voor de voortzetting van de bestaande EU-programma's. Volgens het Planbureau zou het geleidelijke herstel van de economische groei zich doorzetten in 2018. Er zijn weliswaar geopolitieke spanningen door de situatie in Turkije en door de migratiecrisis en de intenties van de VS rond een vrijhandelsverdrag zijn onduidelijk. De buitenlandse investeringen van China worden ingeperkt. Het positieve nieuws is wel dat Vlaanderen in 2016 voor 304,17 miljard aan goederen exporteerde. Dat is 2,6 percent meer dan in 2015. Die groei ligt hoger dan het EU-gemiddelde. Vooral de export naar de EU-landen is belangrijk. De export naar de Verenigde Staten en naar Afrika is wel teruggelopen.

Rond de brexit wordt de vinger aan de pols gehouden. Er werd een meldpunt opgestart en het brexitteam op het Departement Buitenlandse Aangelegenheden werd versterkt. De minister-president heeft zelf ook niet stilgezeten. Hij heeft contact gehad met Commissievoorzitter Juncker. In Zeebrugge heeft hij, samen met Commissieonderhandelaar Michel Barnier, contacten gelegd met bedrijfsleiders en exporteurs. Vooral de sector van de diepvriesgroenten en -fruit vreest de impact van de brexit. De visietekst van de Vlaamse Regering, die de basis vormt voor het Europese en buitenlandse beleid, suggereert om een macroregionale strategie op te stellen voor de Noordzee. Die strategie wordt in de beleidsbrief toegelicht. De spreker zal de komende dagen participeren aan het debat over de brexit binnen het Comité van de Regio's en zal het daar hebben over de impact op de Vlaamse havens en de Vlaamse economie. Welke bijkomende initiatieven zou Vlaanderen inzake de brexit nog kunnen nemen? Moet er meer samenwerking komen met andere lidstaten en andere getroffen regio's? De buurlanden van het VK zullen het meest getroffen worden. In de Ierse Republiek vraagt men zich bijvoorbeeld af welke impact de invoering van douanetarieven zal hebben op het transport van in Ierland geproduceerde en in Noord-Ierland verwerkte melk. Sommige politici, zeker in het Europees Parlement, nemen een revanchistische houding aan. Dat is niet goed, het is belangrijk om handelsbelemmeringen zoveel mogelijk te beperken.

Het lid hoopt dat er vooruitgang kan worden geboekt in de intrafederale politieke discussie over de herziening van het samenwerkingsakkoord EU. Wat het EFSI betreft, vraagt hij welke projecten er vanuit Vlaanderen zijn ingediend, al dan niet in overleg met het federale niveau.

Op het niveau van de VN werden er ethische richtlijnen uitgewerkt rond toerisme naar conflictgebieden. Kan de minister-president dat toelichten, eventueel schriftelijk?

Er werden verschillende initiatieven van Arts Flanders vermeld, onder meer de Rubenstentoonstelling in het Prado in Madrid en de Vlaams-Palestijnse culturele week. Zitten er nog andere projecten in de pijplijn? Wat zijn de beleidslijnen en de betrokken actoren?

De beleidsbrief benadrukt het belang van academische diplomatie. In New York is er blijkbaar een partnerschapsovereenkomst gesloten om Amerikaanse studenten naar Vlaanderen te halen. Neemt de Vlaamse diplomatie ook op andere plaatsen gelijkaardige initiatieven? Niet alleen in de VS, ook in Europa bijvoorbeeld zou dat zeer nuttig kunnen zijn.

De stichting Vlamingen in de Wereld is een informeel netwerk dat in de meeste landen een vertegenwoordiger heeft. Die organisatie is weliswaar niet professioneel, maar levert al jaren goed werk. Kan ze nog vaker worden ingeschakeld? Kan de Vlaamse overheid dit nog meer ondersteunen?

Vlaanderen heeft het EMA niet binnengehaald. Kan de minister-president deze beslissing van de Europese Raad toelichten?

Het CETA-verdrag is goedgekeurd op alle Belgische beleidsniveaus. De ratificatieprocedure is opgestart. Bij het Hof van Justitie werd er intussen een adviesaanvraag ingediend over de overeenstemming tussen de ICS-arbitrage en de EU-verdragen. Tegen wanneer kan men dat advies verwachten? Het Vlaams Parlement heeft ook een delegatie van burgers ontvangen die een verzoekschrift hadden ingediend.

Het systeem van de BiT's heeft jarenlang zijn nut bewezen. Het ging om akkoorden met landen waarmee de EU geen afspraken heeft. Daarvoor heeft België zich verenigd met Luxemburg. Sinds vorig jaar verzet Wallonië zich echter tegen nieuwe BiT's. Daardoor haakte Luxemburg uiteindelijk af. De minister-president pleit ervoor de mogelijkheid van asymmetrische BiT's te onderzoeken. Kan hij dat nader toelichten? Is daar uitsluitel over? Hoeveel BiT's zijn er geblokkeerd geraakt door het verzet van Wallonië?

In de VS is er momenteel, in elk geval bij de president, geen steun voor een handelsverdrag met de EU. De indieners van het collectieve verzoekschrift over CETA lieten uitschijnen dat de Vlaamse politici alleen rijden voor multinationals als DEMA en De Nul, maar vrijhandelsverdragen als TTIP kunnen ook voor heel wat kleine ondernemingen een grote markt openen. Kan de minister-president zijn visie op dergelijke handelsverdragen wat verder toelichten?

Begroting

De minister-president wil het diplomatieke netwerk uitbreiden in Parijs, Berlijn. Daarvoor wordt ongeveer 500.000 euro uitgetrokken voor loon- en werkingskredieten. Zijn dat recurrente bedragen?

2.1.3. Ward Kennes

Ward Kennes ziet geen grote verschuivingen in de beleidsbrief. Dat was ook niet te verwachten in het voorlaatste jaar van de regeerperiode. Er gaat opnieuw veel aandacht naar het FIT. Een paar zaken heeft hij ook dit jaar gemist in de beleidsbrief, onder meer de rol van het Benelux-parlement, de strijd tegen grenscriminaliteit en de vierde pijler in de ontwikkelingssamenwerking.

De brexit moet de komende maanden hoog op de agenda blijven staan. Er zijn heel wat redenen om ons daar zorgen over te maken. Het verder verzwakkende pond zal de Vlaamse export onder druk zetten. De onduidelijkheid weegt ook op de investeringsplannen, aan beide kanten van het Kanaal. De minister-president pleit voor een zachte brexit. Staat de Vlaamse Regering nog altijd achter het Europese standpunt? Wordt de Europese regionale strategie van de Noordzee al wat concreter? Wat is de verhouding daarvan met de brexit en de globale samenwerking binnen de EU?

De wereldeconomie kent voor het vijfde jaar op rij een groei en ook volgend jaar zal die groei zich doorzetten. Het protectionisme en de geopolitieke spanningen wegen echter op de wereldhandel. Vlaanderen blijft sterk afhankelijk van het Europese continent voor zijn export. Waarom blijft de diversificatie van de export zo moeilijk verlopen? De minister-president is beducht voor de Amerikaanse en Chinese maatregelen om de investeringen in eigen land te houden. Hoe kan Vlaanderen aantrekkelijk blijven voor buitenlandse investeerders?

Bij de AAVR bij de EU werd een attaché gelijke kansen aangetrokken. Wat is de specifieke opdracht daarvan? Hoe is die keuze gemotiveerd?

De minister-president plant in het voorjaar van 2018 een Europese burgerdialoog om de Vlamingen nauwer te betrekken bij de toekomst van Europa. Wie zal daarvoor worden uitgenodigd? Hoe kan worden voorkomen dat alleen de klassieke bezoekers van de vleva-initiatieven aan de debatten deelnemen?

België neemt in 2018 het Benelux-voorzitterschap op zich. Zijn er intussen al intra-Belgische gesprekken gestart voor de voorbereiding daarvan? Welke accenten wil Vlaanderen daarbij leggen?

De minister-president heeft ook de opening aangekondigd van nieuwe FIT-kantoren in Ghana, Nigeria, Slovaakse en Oezbekistan. Op welke criteria is deze selectie gebaseerd?

De succesvolle handelsmissie van 2016 naar Iran zou in 2018 een vervolg krijgen. Heeft de missie van 2016 nog andere gevolgen gehad dan wat eerder al werd meegedeeld in het parlement? Kreeg die zending ook in 2017 een vervolg? In de contacten met de Iraanse overheid mag de mensenrechtensituatie niet uit de weg worden gegaan.

FIT zal in de loop van 2018 beginnen met de voorbereiding van de Vlaamse deelname aan de wereldtentoonstelling van 2020 in Dubai. Is er hierover al interfederaal overleg geweest? Zo ja, welke concrete afspraken zijn er al gemaakt? Denkt men aan een interfederaal paviljoen? Of leven er andere ideeën?

Is het e-meldpunt van FIT, waar Vlaamse bedrijven handelsbelemmeringen kunnen aankaarten, voldoende bekend? Welke belangrijke handelsbelemmeringen zijn daar al aan bod gekomen? Hoe kan het e-meldpunt daar gevolg aan geven? Welke resultaten worden er geboekt?

De minister-president streeft naar een vereenvoudiging van het subsidie-instrumentarium voor internationaal ondernemen. Daarvoor verwijst hij naar het subsidiebesluit van 2016. Deze maatregel komt tegemoet aan de vragen van de ondernemingen zelf. Wordt er in het nieuwe subsidiereglement een koppeling gemaakt met het maatschappelijk verantwoord ondernemen? Hoe komt dit tot uiting in de evaluatie?

Eind 2016 werd een nieuwe handels- en investeringsstrategie uitgewerkt. Daarbij werd ook het middenveld bevraagd. Deze bevraging zal aan de basis liggen van

de positiebepaling in de huidige en toekomstige handelsverdragen. Wanneer zal CETA ter ratificatie worden voorgelegd aan het Vlaams Parlement? De minister-president zal samen met het Departement Buitenlandse Zaken een standpunt bepalen: betekent dit dat de standpuntbepaling van eind 2016 wordt bijgestuurd? Wordt het middenveld betrokken bij de nieuwe standpuntbepaling? Welke partners zouden daarin een rol kunnen spelen? In welke mate wordt er rekening gehouden met bezwaren en opmerkingen? Een deel van het middenveld blijft zich immers sterk verzetten tegen de nieuwe generatie handelsverdragen. Hoe groot is de kans dat er onder het presidentschap van Donald Trump een handelsverdrag met de VS komt?

De minister-president streeft naar een nieuwe modeltekst rond de BiT's. Is het afsluiten van asymmetrische bilaterale investeringsakkoorden in overeenstemming met de Grondwet? Is er nog nood aan dergelijke BiT's? Zij gaan wellicht nog minder garanties bieden voor transparantie en voor een onafhankelijke en eerlijke rechtspraak dan het nieuwe ICS-model van de Europese Commissie.

Het democratiseringsproces in Myanmar was hoopvol ingezet. Nu is het land echter op een pijnlijke manier in de internationale belangstelling gekomen door de gewelddaden tegen de Rohingyabevolking. Steunt de minister-president in deze context de EU-investeringsonderhandelingen met dat land?

De minister-president wil onderzoeken of Vlaanderen kan bijdragen aan het vrijwillige trustfonds dat voorzien is in artikel 16 van het VN-Wapenhandelsverdrag. Wat houdt dat trustfonds eigenlijk in? Hoe kan Vlaanderen daarin een rol spelen?

2.1.4. *Ingeborg De Meulemeester*

Ingeborg De Meulemeester wil het hebben over de rol van Vlaanderen in de strijd tegen de internationale armoede. Naar aanleiding van de tienjarige samenwerking met Malawi vonden er in Lilongwe en in Brussel netwerkevenementen plaats. Daarbij werd teruggeblikt op de realisaties van de afgelopen tien jaar en vooruitgeblikt op de uitdagingen. Welke concrete uitdagingen kwamen daar aan bod? Zijn er nog pijnpunten die om bijsturing vragen?

In partnerland Zuid-Afrika zet de Vlaamse overheid vooral in op jobcreatie en op ondersteuning van kwetsbare groepen. Vanaf dit jaar wordt dat meer georiënteerd in de richting van groene economie, klimaat en duurzaam ondernemen. In het najaar van 2017 zou de minister-president de eerste projecten ter goedkeuring voorleggen aan de Vlaamse Regering. Kan hij hierover al iets concreter zijn?

De externe evaluatie van de Vlaamse subsidies aan Exchange toonde aan dat het businessplan van deze vzw aan vernieuwing toe is. De minister-president zegde een subsidie toe van maximaal 450.000 euro voor een intensief heroriënteringstraject, wat moet leiden tot een verhoging van de efficiëntie en de output. Hoe verloopt dat traject?

De minister-president zet in op beleidswijzigingen die moeten bijdragen tot een efficiënte, tijdige en voorspelbare Vlaamse humanitaire respons. Welke concrete beleidsaanpassingen zal dat vergen voor het noodhulpbeleid?

In de laatste zin van hoofdstuk IV wordt de tweede editie aangekondigd van de Staten-Generaal voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Wat zal het centrale thema worden? Het lid vraagt om daarbij rekening te houden met het belang van de private sector. Heel wat ondernemers werken namelijk aan ontwikkelingssamenwerking.

2.1.5. Sabine de Bethune

Sabine de Bethune zal inzoomen op de internationale armoede. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking is bescheiden, maar gefocust. Eind 2016 werd 3 miljoen euro vrijgemaakt voor IDC, gericht op de integratie van de meest kwetsbaren. Zijn er voor dit project nog andere donoren behalve Vlaanderen? Hoe wordt gecontroleerd of de hulp effectief terechtkomt bij de meest achtergestelde bevolkingsgroepen?

Na de ondertekening van de derde Landenstrategienota werd met Zuid-Afrika meteen werk gemaakt van de identificatie van projecten die in het najaar van 2017 aan de Vlaamse Regering zouden worden voorgelegd. Wat zijn de belangrijkste projecten? Zijn die intussen al goedgekeurd? Wat zijn de klemtonen?

In Mozambique steunt Vlaanderen een project tegen gedwongen kindhuwelijken, met een budget van 400.000 euro. Een van de SDG's is immers het uitroeien van de kindhuwelijken tegen 2030. Volgens de VN leidt de aanhoudende droogte in dat land tot een aanzienlijke stijging van het aantal kindhuwelijken. Hoe verlopen de contacten met de overheid van Mozambique? Dat land heeft tussen 2005 en 2015 een snelle economische ontwikkeling gekend, maar dat heeft niet geleid tot een grotere gendergelijkheid. Het aantal vrouwen in politieke functies is toegenomen, maar de emancipatie zet zich niet door in andere sectoren van de economie en de samenleving. Dat wordt pas mogelijk als meisjes de kans krijgen hun opleiding te beëindigen en zich te ontwikkelen. Hoe kan Vlaanderen hier op een duurzame wijze toe bijdragen?

In Kenia werd de Joyful Women Organization in het leven geroepen. Onder die koepel zijn meer dan 150.000 vrouwen gestart met economische activiteiten, in groepjes van 15 tot 35 leden. Het centrale concept is tafelbankieren. De toegekende sommen zijn onmiddellijk beschikbaar voor leningen, bijvoorbeeld voor landbouwmateriaal of een wagen. De vrouwen volgen samen de transacties op. Door de samenwerking zien ze hun kapitaal groeien. Deze klassieke strategie werpt in heel de wereld vruchten af. Kan deze strategie niet worden gepromoot bij de overheid in Mozambique?

Canada heeft in Kenia een project tegen kindhuwelijken. Daar gaat het onder meer over het voorkomen van complicaties tijdens de zwangerschap, moederssterfte en hiv-infecties. Met radioprogramma's en evenementen in plattelandsgemeenschappen wordt geprobeerd een grotere bewustwording te realiseren onder de bevolking. Is Vlaanderen bereid dit project mee te ondersteunen?

Vorig jaar stemde de Vlaamse Regering in met een conceptnota over de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking waarin de principes van de SDG's mee opgenomen werden. Op basis daarvan werd vóór het zomerreces een voorontwerp van kaderdecreet voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Wanneer zal het ontwerp van decreet aan het Vlaams Parlement worden voorgelegd? Zal dat nieuwe decreet voor meer transversale samenwerking zorgen tussen de diverse departementen die bij de realisatie van de SDG's betrokken zijn? Dat kan immers leiden tot een sterk toegenomen dynamiek.

De vorige spreekster verwees al naar de rol van de private sector in de ontwikkelingssamenwerking. De beleidsbrief somt een aantal projecten op die onder die noemer vallen, bijvoorbeeld Exchange. De minister-president onderscheidt vier soorten initiatieven: klimaatinitiatieven, inclusieve financiering, inclusie en het promoten van beleidscoherentie. Hoe wil hij dat concreet maken? Staat de ontwikkelingsrelevantie daarbij centraal? Zijn er voldoende garanties op gediversifieerde investeringen en op ownership? De minister-president wil het

kaderdecreet aanpassen om een uitbreiding van de microfinanciering naar inclusieve financiering mogelijk te maken. Zo wil hij Vlaamse private investeerders mobiliseren en de ontwikkeling van de private sector in het zuiden ondersteunen. Hoe wil hij een afglijden naar gebonden hulp voorkomen? De economie in het Zuiden moet een boost worden gegeven en dat moet vooral de middenklasse en de armste lagen van de bevolking ten goede komen.

In de periode 2016-20 zal Vlaanderen, conform de afspraken tussen de deelstaten en de federale overheid, jaarlijks in meer dan 14 miljoen euro voorzien voor klimaatbijstand. In 2016 ging het om 18,9 miljoen euro. Er werd nog 5 miljoen euro van het Vlaamse Klimaatfonds aangewend voor internationale klimaatfinanciering. Waren dit additionele middelen? Hoe zullen die middelen worden aangewend?

De vierde pijler van de ontwikkelingssamenwerking komt dit jaar niet aan bod in de beleidsbrief. Dat is nochtans een efficiënte manier om een sterk draagvlak te ontwikkelen. Zo kunnen onder meer initiatieven van nieuwe Vlamingen, gericht op hun thuisfront, worden gekanaliseerd en geprofessionaliseerd. Vorig jaar heeft de Staten-Generaal voor ontwikkelingssamenwerking het daarover gehad. De administratie heeft een druk bijgewoond overleg georganiseerd over deze projecten. Welke accenten wil de minister-president op dit vlak leggen?

FIT zal blijkbaar alles in het werk stellen om de bedrijven te ondersteunen in de richting van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De onderhandelingen hierover in Genève zouden niet zo goed lopen. De EU kan blijkbaar niet als een constructieve partner beschouwd worden. Hoe kan Vlaanderen wegen op die onderhandelingen? Kan dat via het interfederale instrument?

Collega Karl Vanlouwe noemde het positief dat de weg nu openligt voor de ratificatie van het CETA-verdrag. Deze commissie heeft een delegatie van mensen gehoord die bezorgd zijn over dat verdrag. Ze heeft zelf dit complexe juridische instrument nog niet kunnen doorgronden en de hoorzitting heeft bij haar vragen doen rijzen. Heel wat garanties die werden afgedwongen in het kader van TTIP, zitten blijkbaar niet in het CETA-verdrag. Als CETA wordt goedgekeurd zoals het nu voorligt, dan zou het niet meer mogelijk zijn om vlees tegen te houden dat afkomstig is van dieren die gekweekt zijn met hormonen of van gekloonde dieren. Vandaag moet daar geen antwoord op komen, maar dergelijke kritische vragen moeten hier wel aan bod kunnen komen. Ondertussen wordt er ook in verschillende Vlaamse gemeenteraden al een debat gevoerd rond CETA. Sommige gemeenten hebben zich zelfs al CETA-vrij verklaard. Dit debat leeft duidelijk aan de basis. Hoe zal het Vlaams Parlement dat debat voeren? Daarover zouden nog bijkomende hoorzittingen worden georganiseerd.

2.1.6. *Rik Daems*

Rik Daems gaat in op de positie van Vlaanderen binnen de multilaterale organisaties. De UNESCO krijgt een nieuwe secretaris-generaal. Vlaanderen is duidelijk aanwezig binnen deze organisatie. Mits een goede voorbereiding is het niet ondenkbaar dat Vlamingen daar op sleutelposities kunnen komen. Die mogelijkheid bestaat ook voor een paar andere multilaterale organisaties, onder meer voor de IAO. Namen kunnen in een openbare vergadering niet worden genoemd, maar wat is de strategie van de Vlaamse Regering? Is er ondertussen gewerkt aan een power map? De Vlaamse en Belgische diaspora kunnen binnen dergelijke organisaties zorgen voor informatie uit de eerste hand. Bij de VN bijvoorbeeld bevindt het kantoor van de Vlaamse chef protocol zich naast dat van de secretaris-generaal. Dergelijke persoonlijke contacten kunnen belangrijk zijn.

Voor het uitermate belangrijke plan-Juncker is een afzonderlijke bespreking zeker aangewezen. Het gaat daar immers over gigantisch veel geld dat verdeeld kan worden over duizenden projecten. Deze commissie heeft daar nog te weinig zicht op. Deze cruciale vergadering of vergaderingen kunnen achter gesloten deuren gehouden worden. Met een goede strategie moet het mogelijk zijn het eigen bedrijfsleven daarin te positioneren. Veel bedrijven zijn daar nu niet mee bezig, hoewel ze er perfect in aanmerking komen.

Het zou goed zijn over de internationale werking van de verschillende beleidsdomeinen feedback te geven in het Vlaams Parlement, hetzij in deze commissie hetzij samen met de betrokken vakcommissie. Een Vlaams minister zou trouwens een keer per kwartaal naar het buitenland mogen gaan, binnen een bedrijfseconomische of diplomatieke context of in het kader van contacten met homologen. De aanwezigheid van de Vlaamse ministers op het internationale toneel kan impulsen geven aan bevroren dossiers en kan zorgen voor het opstarten van nieuwe dossiers. De minister-president, die verantwoordelijk is voor het buitenlands beleid, kan voor stroomlijning zorgen.

Gezien het bescheiden budget van ontwikkelingssamenwerking vindt de spreker het belangrijk om te focussen op een bepaald thema. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking zou bijvoorbeeld sterk kunnen inzetten op zuiver water. Dat heeft immers een grote impact op de volksgezondheid. Daarbij kan worden ingezet op de social corporate van private bedrijven. Publiek-private samenwerking is daar wellicht mogelijk. Daarmee pleit hij niet voor gebonden hulp. Deze aanpak kan een groot effect hebben op het terrein, maar ook op de beeldvorming van Vlaanderen in de wereld.

De spreker zegt voorts dat hij voor een vervolg op de resolutie de internationale strategie van Vlaanderen in Europa en de wereld (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1044/2), een kaart van FIT heeft laten aanvullen met de locaties van de AAVR. Bij die kaart valt het onmiddellijk op dat Vlaanderen geen diplomatieke vestiging heeft in Zuid-Amerika, in India of in China. Het zou goed zijn daar verandering in te brengen, ook al blijft Europa prioritair. De emerging economies zijn de voorbije jaren immers ook op politiek vlak belangrijker geworden. Persoonlijk zou hij geen probleem hebben met een verhoging van het budget voor de internationale werking.

Tot slot stelt hij vast dat er tegenwoordig op een bijna populistische manier gesproken wordt over internationale vrijhandelsakkoorden. Voor puur persoonlijk politiek gewin worden algemeenheden de wereld in gestuurd. Argumenten zijn blijkbaar niet meer van tel en fact checks zijn er bijna niet meer. Zo wordt de bevolking schrik aangejaagd, CETA wordt voorgesteld als de hel op aarde. Nochtans zijn er nu al honderden handelsakkoorden. Elke burger in Vlaanderen dankt zijn welvaart voor een groot deel daaraan. CETA-vrije steden zouden eens moeten bedenken wat er zou gebeuren als al die handelsakkoorden niet meer van toepassing zouden zijn op hun bevolking. Dan zouden ze mettertijd misschien zelfs een stuk van hun budget voor ontwikkelingssamenwerking moeten inzetten voor de eigen bevolking. De spreker wil graag debatteren over handelsakkoorden, maar dan moet het populistische discours wel stoppen.

Sabine de Bethune stelt dat ze vandaag niet kan zeggen of ze voor of tegen het CETA-verdrag is. Ze voelt zich persoonlijk niet geïmponeerd door de term populisme. De nodige vragen moeten kunnen worden gesteld en de parlementsleden en de burgers moeten een duidelijke uitleg krijgen. Ze zou de verhalen over bijvoorbeeld al dan niet hormoonvrij vlees graag kunnen checken. Het is de rol van het parlement om in dergelijke situaties voor verduidelijking te zorgen.

2.2. Antwoorden van minister-president Geert Bourgeois

2.2.1. *Begroting*

Minister-president *Geert Bourgeois* bevestigt dat er voor FIT 750.000 euro extra middelen zijn, afkomstig uit de algemene middelen. Ook voor 2017 was er al een verhoging, met 2,3 miljoen euro. Die middelen gaan naar de financiële stimuli. Er is een roadshow geweest, tal van bedrijven en vooral kmo's hebben ingetekend en richten zich meer naar het buitenland. Dat blijkt dus een efficiënte oefening te zijn geweest van FIT.

Wat de suggestie van Rik Daems betreft om in nog meer budgettaire ruimte te voorzien, wijst hij erop dat het budget al recurrent werd verhoogd met 1 miljoen euro, waardoor bijkomende posten konden worden geopend. Uiteraard zou nog meer mogelijk zijn, maar met een tevredenheidsscore van 96 percent doet FIT het momenteel al bijzonder goed. FIT is ook een innovatieve organisatie die zichzelf evalueert en permanent in dialoog gaat met alle stakeholders.

De bijkomende middelen voor de uitbreiding van het diplomatieke netwerk zijn inderdaad recurrente middelen.

2.2.2. *Beleidsbrief*

Buitenlandse investeringen in 2016

Wat de vraag van Güler Turan betreft over de buitenlandse investeringen in 2015 en 2016, verwijst de minister-president naar zijn antwoord op de al vermelde schriftelijke vraag van 15 juni 2017 (*Schriftelijke Vragen* VI.Parl. 2016-17, nr. 354). 2016 was wel degelijk een uitstekend jaar, ook al was er een lichte terugval na het topjaar dat 2015 was. De bedoeling om 10 percent boven het Europese gemiddelde te zitten, werd gehaald, met een achtste plaats binnen de EU. Sommige dossiers vragen meer tijd, andere kunnen na een aantal maanden worden afgesloten. Na de terroristische aanslagen van maart 2016 is er een vertraging gekomen, vooral van dossiers uit de VS. Dat belet echter niet dat 2016 nog altijd een uitstekend jaar was. Jaarlijks leiden die investeringen tot meer dan 4000 nieuwe jobs. Er zijn uiteraard verschillen, want sommige investeringen zijn meer kapitaalsintensief, andere creëren meer jobs.

Brexit

Het EMA en de EBA verhuizen inderdaad niet naar Vlaanderen. Dat is wel degelijk een politieke beslissing geweest. Alle EU-lidstaten konden stemmen en punten (drie, twee of één) toekennen. Na de eerste ronde bleek België al uit de boot te zijn gevallen. Er is dan een nieuwe stemronde gekomen en uiteindelijk moest er bij loting worden beslist, omdat er in beide gevallen staking van stemmen was. Daardoor heeft Amsterdam het gehaald voor het EMA en Parijs voor de EBA.

Vlaanderen blijft de evolutie inzake de brexit zeer intensief opvolgen. Op 14 december 2017 organiseert FIT bijvoorbeeld opnieuw een seminarie. De minister-president heeft zelf ook zeer veel contacten. Zo heeft hij al twee ontmoetingen gehad met de Europese hoofdonderhandelaar Michel Barnier en wordt overlegd over een bijkomende ontmoeting. Ook met Europese commissarissen heeft hij contact gehad en uiteraard ook met de buurlanden. Aan de Britse kant ontmoette hij zowel minister van Buitenlandse Zaken Boris Johnson als brexit-staatssecretaris David Jones en premier Theresa May, evenals de Britse ambassadeur. Naar zijn aanvoelen worden de komende weken zeer cruciaal voor de brexit en inzonderheid het afsluiten van de eerste fase. Daarover moet een akkoord komen, al betekent dat niet dat er over alle details een akkoord moet

zijn. Zo volstaat voor de financiële regeling dat de grote krijtlijnen zijn afgesproken. Wat de wederzijdse rechten van de burgers betreft, zijn beide partijen al vrij dicht tot elkaar gekomen. Momenteel lijkt de moeilijkste knoop zich bij de problematiek van de grens met Noord-Ierland te situeren. Gelet op de grote problemen die worden verwacht als daar een Europese buitengrens komt, neemt Ierland daarover een scherp standpunt in. Het Goede Vrijdagakkoord speelt ook een rol en iedereen is ervoor beducht dat er een effectieve grens met grenscontroles komt, met alle risico's van dien. Het is nu al onrustiger in Noord-Ierland. Er wordt gepleit voor een 'soft border', maar dan bestaat het risico dat zo voordeliger voorwaarden worden gecreëerd voor export van de UK naar de EU. Het gaat dus om een verhaal met twee kanten en het valt af te wachten of die klip zal kunnen worden gerond.

In elk geval wordt in Vlaanderen en blijkbaar ook meer en meer bij de EC en de Europese Raad, gehoopt dat stilaan aan de tweede fase kan worden begonnen. Dat is de meest cruciale fase en het Vlaamse standpunt dienaangaande is bekend: indien mogelijk de nultarieven behouden, geen of zo weinig mogelijk niet-tarifaire belemmeringen, de douanebelemmeringen zo beperkt mogelijk houden via digitalisering en afspraken over de transporteurs enzovoort. Er zal wellicht een sui generis handelsverdrag moeten komen, want het UK wil niet meer onder de jurisdictie van het Europees Hof van Justitie komen en wil geen vrij verkeer van personen.

De minister-president denkt persoonlijk dat er een transitieperiode zal komen. De tijd die nog rest tot 29 maart 2019 is immers zeer kort om die ingewikkelde onderhandelingen tot een goed einde te brengen. Het zal zaak zijn om de schade zoveel mogelijk te beperken, maar schade zal er hoe dan ook zijn als gevolg van de brexit. Die gevolgen zullen voor het VK groter zijn dan voor het Europese vasteland, maar daar zal Vlaanderen, na Ierland, het meest getroffen worden door een harde brexit. Het zal er nu op aankomen dat iedereen die bezorgd is over de welvaart hier, aan hetzelfde zeel trekt.

De minister-president brengt de Europese macroregionale strategie voor de Noordzee in bij de gesprekken, maar voelt wel enige terughoudendheid bij een aantal landen om dat in het kader van de brexit te behandelen. Het is hoe dan ook zinvol dat er een samenwerkingsverband komt met betrekking tot de Noordzee. Veel zal wellicht afhangen van de aard van het verdrag dat met het VK zal worden gesloten: een zuiver handelsverdrag, dan wel een 'verdrag plus', met ook bijvoorbeeld Horizon 2020, het Erasmusprogramma, samenwerking op het vlak van defensie en inlichtingendiensten enzovoort. In ieder geval zal er met betrekking tot zaken als transport, elektriciteitsgrids en de visserij een akkoord moeten komen. Hijzelf is van oordeel dat er verder moet worden gegaan en dat de duurzame exploratie van de Noordzee moet worden bekeken. In eerste instantie is er uiteraard behoefte aan een goed akkoord rond de brexit.

Samenwerkingsakkoorden buitenlands beleid

De actualisering van de samenwerkingsakkoorden buitenlands beleid werd op initiatief van de minister-president besproken tijdens de ICBB en vervolgens op het Overlegcomité, maar er werd nog geen akkoord bereikt. Mogelijk is er met de regeringswissel in Wallonië een nieuwe situatie. Het dossier zal in elk geval opnieuw worden geagendeerd, in december op het Overlegcomité ofwel begin volgend jaar.

Contacten met Palestina

Na het bezoek van de Palestijnse president Mahmoud Abbas aan Vlaanderen wordt een tegenbezoek gepland. Het is de bedoeling dan ook Israël aan te doen.

In Palestina gaat het vooral om een cultureel evenement. Er komt in Vlaanderen een Palestijnse week en een Vlaamse week in Palestina in mei 2018. Momenteel kan daar nog niet veel over worden gezegd, want alles moet nog worden uitgewerkt.

Handelsbetrekkingen en mensenrechten

De lijn die Vlaanderen aanhoudt, wordt onverkort gehandhaafd. Waar dat kan, waar er op politiek niveau contacten zijn, wordt het thema van de mensenrechten aangebracht. Diezelfde lijn wordt ook op het federale niveau gevolgd. De hefboom ligt daar bij de EU. De Europese hoge vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid Federica Mogherini heeft met betrekking tot Myanmar een aantal initiatieven genomen en stelde dat er een reële kans bestaat op een akkoord.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Vlaanderen blijft heel actief op het vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemen. FIT vraagt aan exporterende bedrijven een engagementsverklaring te ondertekenen. Bij de IAO heeft Vlaanderen samen met Zweden en Zwitserland een studie gefinancierd over de effecten van de internationale arbeidsvoorwaarden op de handelsverdragen. MVO blijft hoe dan ook een zeer belangrijk aandachtspunt.

EFSI

Wat de EFSI-projecten betreft, verwijst de minister-president naar het antwoord van minister Philippe Muyters op de schriftelijke vraag van Ann Christiaens van 13 februari 2017 (*Schriftelijke Vragen* Vl.Parl. 2016-17, nr. 350). Daarin wordt een gedetailleerde stand van zaken gegeven.

Ethische richtlijnen voor toerisme

Over de ontwikkeling van ethische richtlijnen voor toerisme naar conflict-gerelateerde gebieden werd met de UNWTO een samenwerkingsovereenkomst gesloten. Dat project werd door Vlaanderen getrokken, samen met het Baskenland en met Noord-Ierland. De onderzoeksfase loopt daar nog en zou in het voorjaar van 2018 afgelopen moeten zijn. Het doel is richtlijnen te formuleren voor regeringen, sitemanagers, aanbieders van toeristische activiteiten of logies en bezoekers aan conflictgebieden. Idealiter zou finaal ook de UNWTO, die het project patroneert, die richtlijnen dan goedkeuren.

Arts Flanders

Arts Flanders is een partnerschap van diverse administraties - TVL, FIT, CJM en Buitenlandse Zaken – en de culturele sector, met steunpunten en fondsen, plus de koepels, waarbij internationale kalenders worden gedeeld. Welke zijn bijvoorbeeld de belangrijkste gebieden voor de letterensector, welke beurzen zijn belangrijk voor de creatieve industrie, in welke musea zijn de bruiklenen van Vlaamse Meesters te bewonderen, wat zijn de bestemmingen van de zendingen van de Vlaamse Regering enzovoort. Die informatie wordt samengebracht op de Arts Flanders website, zodat dwarsverbanden kunnen worden gelegd en toegevoegde waarde kan worden gecreëerd voor de versterking van de culturele diplomatie.

Partnerschapovereenkomst met International Institute of Education

De minister-president zegt dat dit partnerschap, met de bedoeling meer Amerikaanse studenten naar Vlaanderen te lokken, kadert in de Fullbright- en BAEF-beurzen. De focus ligt in de VS op het sensibiliseren van Amerikaanse studenten en er is ook een Erasmus+ programma. Voor de rest zijn er geen plannen voor andere initiatieven.

Vlamingen in de Wereld

De stichting Vlamingen in de Wereld krijgt een steun van 264.000 euro. Dat is inderdaad geen officiële organisatie, maar er wordt goed werk geleverd, met uiteraard verschillen naar gelang van de locatie. In ruil voor de financiële steun wordt een tegenprestatie verwacht, die ook wordt geëvalueerd. Tot nog toe is de evaluatie positief.

Vrijhandelsverdragen

Over CETA werden diverse vragen gesteld. Zo informeerde Karl Vanlouwe naar de termijn waarbinnen het advies van het Europees Hof van Justitie mag worden verwacht. Normaliter doet het Hof uitspraak na zestien tot achttien maanden.

CETA is voorlopig in werking getreden op 21 september 2017. Bij de Vlaamse bedrijven die exporteren naar Canada, werd dat verdrag zeer positief onthaald, omdat er in het overgrote deel van de gevallen een nultarief komt voor die export. De ratificatie loopt en er is al een eerste principiële goedkeuring geweest. Het dossier komt vervolgens naar het Vlaams Parlement en dan kan het debat in detail worden gevoerd.

De minister-president is het met commissievoorzitter Rik Daems eens dat de commotie die rond dit dossier bestaat, heel vaak onterecht is. Hij blijft erbij dat CETA een goed akkoord is, met bescherming van de standaarden, de product- en arbeidsnormen en de normen inzake het leefmilieu. Er doen of deden blijkbaar allerlei wilde verhalen de ronde. Canada is echter een democratie, net als de EU en dit akkoord is een goede zaak. Er zijn steden die zichzelf CETA-vrij hebben verklaard, maar het is onduidelijk wat daarmee precies wordt bedoeld. Wellicht gaat het om een veeleer symbolische verklaring, tenzij het effectief de bedoeling is de bedrijven op hun grondgebied te gaan verbieden om te exporteren naar Canada, of Canadese bedrijven die door FIT naar Vlaanderen zijn gelokt, te weigeren zich daar te vestigen.

Er zijn verdere consultaties over de handelsverdragen. Dat gebeurt onder meer door vleva, met het middenveld, en er is ook het belanghebbendenmanagement van het Departement Buitenlandse Zaken.

Wat TTIP betreft, lijkt er momenteel geen doorbraak mogelijk, met de huidige Amerikaanse president die zich baseert op het 'America first' principe. De minister-president betreurt dat. Hij meent ook dat de VS op handelsgebied momenteel niet de juiste koers volgt. In Zuidoost-Azië heeft de VS de rol gelost en heeft China meteen de leidende rol overgenomen.

BiT's

Er is inderdaad een nieuw ontwerp van modeltekst voor bilaterale investeringsakkoorden van de BLEU. Daar wordt al sinds 2007 aan gewerkt en hopelijk zal dat nu kunnen worden gefinaliseerd. Het voorstel dat intra-Belgisch werd uitgewerkt, ligt nu bij Luxemburg.

BiT's blijven wel degelijk zinvol, want het gaat om investeringsakkoorden met landen waarmee de EU nog geen akkoord onderhandelde. Tot voor kort gebeurde dat bilateraal, op het niveau van de BLEU. Momenteel zijn 51 dergelijke BiT's geblokkeerd, als gevolg van het verzet van Wallonië en Brussel. De minister-president heeft dan gevraagd de mogelijkheid te onderzoeken van asymmetrische BiT's, waarbij enkel de deelstaten aansluiten die dat willen. Andere deelstaten zouden dan eventueel later kunnen toetreden. Federaal minister van Buitenlandse Zaken Didier Reynders heeft opdracht gegeven om dat te laten onderzoeken en die analyse bevestigt dat dit wel degelijk kan, al blijft het natuurlijk de 'second best' oplossing. Of er met de nieuwe regering daar een kans bestaat dat Wallonië wel actief deelneemt, valt nog af te wachten. Maar ook als Wallonië van koers verandert, blijft de mogelijkheid dat Brussel niet meedoet. In dat geval zouden Vlaanderen en Wallonië instappen en blijft voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest de mogelijkheid om later alsnog toe te treden.

Handel buiten de EU

70 percent van de Vlaamse export gaat inderdaad naar lidstaten van de EU. Dat is een zeer positieve zaak, want de EU is een zeer grote en belangrijke markt, met na de brexit nog altijd 450 miljoen inwoners. Dat de Vlaamse bedrijven er in slagen om voor 30 percent uit te voeren naar landen buiten de EU, kan ook positief worden bekeken. Daar wordt ook fors op ingezet. Er zijn inderdaad nog landen en regio's waar er meer aanwezigheid zou mogen zijn. FIT is een zelfstandige organisatie met een raad van bestuur en alle stappen die worden gezet, zijn een gevolg van een grondige analyse van de markten en de mogelijkheden en opportunititeiten. Kleine markten kunnen nu eenmaal geen spectaculaire cijfers opleveren en vertegenwoordigen maar een klein percentage van de uitvoer. Dat belet niet dat het inderdaad zinvol is om daarop in te zetten, wat ook gebeurt.

De recente zending naar India was een staatsbezoek en geen handelsmissie. In februari 2018 organiseert FIT een handelsmissie naar India en Brussel en Wallonië zullen daaraan deelnemen. Het gaat daar om een zeer belangrijke markt. Bij alle contacten die de minister-president daar zelf heeft gehad, heeft hij gepleit voor een handelsverdrag met de EU en de reacties daarop waren ook stevast positief. Het worden ongetwijfeld moeilijke onderhandelingen, onder meer over de belangrijke kwestie van de landbouw. Gelet op het feit dat India bijna 1,3 miljard inwoners telt en een groei van 7 percent kent, zou dat in elk geval een enorme opportuniteit kunnen zijn voor de Vlaamse bedrijven.

De criteria die worden gehanteerd voor de kantoren van FIT, kan de minister-president niet voor de vuist weg vermelden. Gedetailleerde informatie kan desgewenst via schriftelijke vragen worden bekomen. Het gaat overigens niet altijd om een kantoor, soms betreft het louter een antenne. De antennes in Ghana en in Nigeria komen er op basis van de Afrikastrategie. De keuze voor Slovakije en Oezbekistan is dan weer een gevolg van wijzigingen bij AWEX. Gehanteerde criteria zijn onder meer het totale bnp, het bnp per hoofd van de bevolking, de bestaande export, de ranking van het betrokken land enzovoort. Op basis van die criteria gebeurt dan een grondige afweging.

De volgende missie naar Iran wordt een loutere handelsmissie, zonder ministeriële begeleiding. Bijzondere problemen worden daar niet gesignaleerd. De problematiek van de betalingen blijft wel moeilijk verlopen en met de opstelling van de nieuwe Amerikaanse president ziet het er niet naar uit dat er snel verbetering komt.

Rond de komende wereldtentoonstelling in Dubai is er inderdaad al overleg geweest. Een tweede vergadering van het Beheerscomité is gepland in de eerste helft van december 2017.

Attaché gelijke kansen

Er komt inderdaad een attaché gelijke kansen bij de AAVR bij de EU. Deze attaché zal het gelijkheidsbeleid bij de EU opvolgen en ook zorgen voor een doorstroming van informatie in de beide richtingen. Dat gebeurt in overleg met de bevoegde minister, Liesbeth Homans. Het was de bedoeling voor elk beleidsdomein een specialist te hebben bij deze permanente vertegenwoordiging en met deze attaché is dat nu ook het geval.

Benelux

Het Benelux-voorzitterschap wordt inderdaad intra-Belgisch voorbereid. Vlaanderen heeft daarbij een aantal punten ingebracht, zoals grensoverschrijdende samenwerking, transport, alternatieve energie, duurzame samenwerking rond een koolstofarme economie, het klimaat, de circulaire economie, een digitale overheid, de communicatie met de burger en de samenwerking met Noordrijn-Westfalen. De voorstellen daaromtrent zijn ingediend en worden nu met de twee andere partners binnen de Benelux besproken.

Meldpunt Handelsbelemmeringen

Bij het Meldpunt Handelsbelemmeringen van FIT zijn er voorlopig maar heel weinig problemen aangekaart. Als er concrete belemmeringen zijn binnen het kader van de bestaande wetgeving, dan probeert FIT die op te lossen. Als het over materie voor de EU of een federale aangelegenheid gaat, dan wordt dat gesignaleerd, maar er zijn dus nauwelijks meldingen van handelsbelemmeringen. Veel vaker gaat het om belemmeringen binnen het kader van de bestaande reglementering.

Vrijwillig trustfonds Wapenhandelverdrag

Het vrijwillige trustfonds dat voorzien is in artikel 16 van het VN-Wapenhandelverdrag, is bedoeld ter ondersteuning van staten die partij zijn en die verzoeken om internationale bijstand bij de implementatie van dit verdrag. Die staten dienen projectvoorstellen in, waarover beslist wordt door een selectiecomité met vertegenwoordigers van partijstaten die door de conferentie van partijstaten worden verkozen. Projecten gaan bijvoorbeeld over bijstand bij opmaak van regelgeving, training van handhavers zoals de douane en bewustmaking van de industrie. De lijst van goedgekeurde projecten kan worden geconsulteerd op de website www.thearmstradetreaty.org.

Ontwikkelingssamenwerking

Voor ontwikkelingssamenwerking is er een relatief klein budget, met geografische focus en ook een focus op inhoud. In Malawi heeft Vlaanderen een voortrekkersrol. Diverse projecten daar krijgen navolging van andere en grotere landen en van internationale organisaties. Vlaanderen is daar vertegenwoordigd door een landbouwingenieur, die uitstekende keuzes kan maken die tot een meerwaarde leiden. Als er meer van die projecten komen, zal het verschil merkbaar zijn.

De uitdagingen blijven intussen dezelfde. Wat voedselzekerheid betreft, wordt bijvoorbeeld geïnvesteerd in het leren opslaan en bewaren van de oogst, zodat die op latere tijdstippen kan worden verkocht. Tevens wordt ingezet op agrobosbouw, die ervoor zorgt dat de gronden vruchtbaarder worden en dat

erosie wordt tegengegaan. Er wordt ook aan gerichte communicatie gedaan naar de boeren, via de radio, de telefoon en het internet, met een zeer goede respons.

Wat Zuid-Afrika betreft, werden de projecten op de jongste vergadering van de Vlaamse Regering goedgekeurd. Ze zijn consulteerbaar op de website van de Vlaamse Regering en ook bij het Vlaams Parlement. Het gaat om projecten in het kader van de strijd tegen de klimaatverandering, waarbij wordt ingezet op mitigatie.

Voor Exchange zitten de besprekingen over een nieuw akkoord in de laatste fase. Er was een transitietraject dat als voorwaarde gold voor het toekennen van een nieuwe subsidie. Exchange heeft nieuwe voorstellen gedaan en er zal nu hopelijk snel kunnen worden geland voor het businessplan 2018-2020.

De noodhulp is versneld, omdat er multilateraal en met het CERF wordt gewerkt. Voor de Staten-Generaal voor ontwikkelingssamenwerking zal de klemtoon liggen op de best practices, onder meer de SDG's. Ook succesvolle multilaterale partnerschappen zullen aan bod komen, met bijzondere aandacht voor de rol van de private sector. Die staten-generaal is gepland in mei 2018 en de minister-president zal er zelf een toespraak houden.

Wat het bereiken van de meest kwetsbaren betreft, is het zo dat elk project telkens nauwgezet wordt bekeken op de effectiviteit ervan. Er werd terecht gewezen op het probleem van de kindhuwelijken. In Mozambique wordt dienaangaande samengewerkt met de UGent en met de VN rond het 'Accelerating women and girls rights project'. De bedoeling is meisjes en vrouwen weerbaarder te maken op een educatief verantwoorde manier, met consulents die ter plaatse gaan. Er wordt gewerkt met 24 lokale gemeenschappen in twee districten en een budget van 400.000 euro. De minister-president is ervan overtuigd dat in al die landen een cruciale sleutel het invoeren van de leerplicht is. Daarmee zullen uiteraard niet alle problemen worden opgelost, maar meisjes zullen er sterker door staan, weerbaarder worden en heel anders in het leven staan. Er zullen ook veel minder ongewenste zwangerschappen zijn, wat dan weer een effect zal hebben op de demografische groei. De VN zouden daar nog veel meer moeten op inzetten.

Over het kaderdecreet heeft de Raad van State intussen advies uitgebracht. De opmerkingen worden momenteel verwerkt door het Departement Buitenlandse Zaken. De problematiek van de SDG's zit transversaal bij het Departement Kanselarij en Bestuur en zal ook aan bod komen op de staten-generaal in mei 2018.

De samenwerking met de private sector waarvan op pagina 42 van de beleidsbrief sprake is, verloopt niet met gebonden steun. Als de vierde pijler van de ontwikkelingssamenwerking niet aan bod komt, dan is dat een tekortkoming en zal dat volgend jaar worden rechtgezet. Er moet wel rekening mee worden gehouden dat Vlaanderen weliswaar financiert, maar dat 11.11.11 instaat voor de coördinatie.

De commissievoorzitter deed de suggestie om bij de ontwikkelingssamenwerking sterk in te zetten op zuiver water. Met de betrokken landen worden bilaterale akkoorden gesloten: in Zuid-Afrika rond de klimaatverandering, in Mozambique inzake volksgezondheid en in Malawi betreft het landbouw, en zuiver water is in al die gevallen belangrijk. Vlaanderen heeft trouwens zeer veel expertise op dat vlak. Zo heeft India bijvoorbeeld aan het Vlaams Kenniscentrum Water de coördinatie voor de EU toevertrouwd van de zuiveringsprojecten voor de Ganges. Dat wordt vaak meegenomen bij handelsmissies, maar in afgeleide orde kan het ook aan bod komen bij de ontwikkelingssamenwerking in de drie partnerlanden.

Vlaamse aanwezigheid in multilaterale organisaties

In de eerste helft van 2017 waren 65 Vlaamse stagiairs actief bij internationale organisaties. Vaak blijken dergelijke stagiairs zo een voet in huis te krijgen en later aan de slag te gaan bij die instellingen. Voor de EU gebeurt er een stelselmatige screening en worden er ook netwerkmomenten georganiseerd voor die mensen. Daar kan desgewenst eens een overzicht van worden gegeven, al dan niet in een besloten zitting, want er moet inderdaad rekening worden gehouden met de privacy.

Benoemingen op topniveau zijn een andere zaak. De minister-president vermeldt hier het voorbeeld van Marleen Temmerman, die zoals in de pers werd gemeld, kandidaat was voor de functie van directeur van het VN-Bevolkingsfonds. Hij heeft die kandidatuur verdedigd in de landen van Zuidelijk Afrika en die landen hebben ook hun steun verleend. Dat uiteindelijk iemand anders werd gekozen, heeft te maken met een resem van factoren en evenwichten.

Buitenlandse missies

Er zijn geen jaarprogramma's van de buitenlandse zendingen. Vaak groeit dat wat ad hoc, op uitnodiging en met tegenbezoeken. Alle bezoeken worden wel vooraf meegedeeld op de Vlaamse Regering, net als nadien alle verslagen van die zendingen. Ook daarvan wordt mededeling gedaan aan het Vlaams Parlement. De Algemene Afvaardigingen van de Vlaamse Regering werken overigens niet alleen voor de minister-president, maar voor alle leden van de Vlaamse Regering. Elke Vlaamse minister is ook in het buitenland actief, onder meer via deelname aan congressen.

2.3. Replieken van de commissieleden en aanvullende antwoorden van de minister-president

Güler Turan heeft genoteerd dat het ratificatieproces voor CETA is begonnen en dat er zowat anderhalf jaar moet worden gewacht op een uitspraak van het Europees Hof. Zal er met het indienen van het ontwerp van decreet worden gewacht tot er een antwoord is op de prejudiciële vraag? Of loopt de procedure door?

Vanuit zijn overtuiging kiest Rik Daems blindelings voor handel, export en economie. Dat is uiteraard ook de motor van de economie en niemand kan ontkennen dat de internationale handelsverdragen voor veel welvaart en bijkomende tewerkstelling hebben gezorgd. De commotie die momenteel bestaat rond de handelsverdragen, heeft ermee te maken dat het nu om veel meer gaat dan het wegwerken van barrières voor de handel. Zoals Sabine de Bethune terecht stelde, zijn er nog veel vragen waarop geen antwoord is. Als de vergelijking zou worden gemaakt met de garanties die al in TTIP waren gestoken, dan zal blijken dat CETA die toets niet kan doorstaan. Die vrijhandelsakkoorden zijn trouwens ook niet altijd een goede zaak voor de Vlaamse kmo's. Uit de meest recente VRIND-cijfers bleek duidelijk dat het aantal exporterende ondernemingen blijft dalen. Men wil enerzijds verder met de vrijhandelsverdragen, maar anderzijds blijft de mindset van de Vlaamse kmo's op dat vlak achterwege. Doorgaan met dat verhaal zonder de kmo's mee te nemen, zal leiden tot verlies voor de Vlaamse kmo's. Op de multinationals kan in geen geval worden gerekend, dat mag duidelijk zijn.

Minister-president *Geert Bourgeois* wijst erop dat Vlaanderen de verklaring 37 B, derde lid, bij het CETA-verdrag, die er op vraag van Wallonië is gekomen, niet heeft onderschreven. Vlaanderen gaat verder met de ratificatie en de uitspraak van het Europees Hof wordt in vertrouwen afgewacht. Als het Hof van oordeel

mocht zijn dat een en ander niet compatibel is met het Unieverdrag, dan is er een nieuwe situatie. Momenteel is overigens alleen het handelsgedeelte al voorlopig in werking getreden, het investeringsluik nog niet en de prejudiciële vraag heeft daarop betrekking.

Zoals al aangegeven, wordt de export zoveel mogelijk gestimuleerd. De cijfers van de steun aan bedrijven die de buitenlandse markten opgaan, werden vermeld. In 2018 groeit het budget nogmaals met 750.000 euro. Het is ook zo dat er nog altijd geen aparte Vlaamse statistieken zijn inzake diensten. Daar is er wel een toename van het aantal exporterende bedrijven. De huidige cijfers slaan echter op de producten. Iedereen is het er blijkbaar over eens dat er nog meer bedrijven moeten worden overtuigd om te exporteren. Veel beginnende kmo's hebben niet van meet af aan een internationaliseringsstrategie en de buurlanden en de Europese markt zijn dan vaak al een grote stap. De Vlaamse export is hoe dan ook een succesverhaal. Er wordt bijzonder veel geëxporteerd en onze welvaart hangt daar in belangrijke mate van af: meer dan 34 percent van de Vlaamse jobs – ongeveer 850.000 banen – zijn afhankelijk van de export.

III. Toerisme

1. Toelichting door Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn

1.1. Beleidsbrief Toerisme 2017-2018

1.1.1. Evolutie van de gemiddelde jaarlijkse groei van de aankomsten in hotels in Vlaanderen (2012-2016)

Minister *Ben Weyts* zegt dat de groei van de aankomsten in hotels in Vlaanderen als belangrijkste vergelijkende parameter wordt gehanteerd, om trends en evoluties te kunnen vergelijken. Vroeger had het totaal aantal aankomsten een andere methodologische invulling dan vandaag.

In 2016 is vanaf maart een abrupt einde gekomen aan de groei die er tijdens de voorbije jaren was. In 2016 daalde het aantal aankomsten in hotels met 9,4 percent ten opzichte van 2015. Op lange termijn (2012-2016) is er een negatieve gemiddelde jaarlijkse groei van het aantal buitenlandse aankomsten te zien van min 2,4 percent voor de hotels. De impact op de binnenlandse markt was minder groot. Daar is nog steeds een positieve gemiddelde jaarlijkse groei van 3,4 percent voor de periode 2012-2016.

Het totaal aantal aankomsten in Vlaanderen lag in 2016 op 11,9 miljoen, waarvan 6,2 miljoen door buitenlandse toeristen. In vergelijking met 2015 – dat was een echt topjaar – gaat het om een daling van 5,6 percent: 11,4 percent minder buitenlandse toeristen, maar wel een stijging van 1,6 percent bezoekers uit eigen land. De buitenlandse toeristen kiezen vooral – bijna 70 percent – voor de kunststeden. De Vlaamse regio's zijn het populairst bij toeristen uit eigen land.

1.1.2. Evolutie aantal aankomsten in Vlaanderen 2016-2017 in de eerste zes maanden

De evolutie van de aankomsten in Vlaanderen eind 2016 en in de eerste zes maanden van 2017 bieden hoop en perspectief. Eind 2016 waren al de eerste indicaties van herstel te zien. De voorlopige cijfers van de eerste zes maanden van 2017 bevestigen heel sterk de heropleving. Het aantal buitenlandse aankomsten is gestegen met meer dan 13 percent, terwijl de binnenlandse

aankomsten stegen met meer dan 5 percent ten opzichte van dezelfde periode in 2016. De slinger slaat dus vrij snel terug. Door de aanslagen kende Vlaanderen een harde klap, maar nog geen jaar later manifesteert het herstel zich al duidelijk. Vlaanderen blijft daarbij inzetten op zijn onderscheidende troeven.

1.1.3. SD1: De toeristische aantrekkingskracht van de bestemming Vlaanderen vergroten

Het eerste instrument voor het bereiken van deze doelstelling zijn de hefboomprojecten. De minister verwijst naar de oproep 2015 die werd georganiseerd in twee rondes. In de tweede ronde hebben tien projecten in totaal bijna 37 miljoen euro aan ondersteuning gekregen. Er zijn drie categorieën: Vlaamse Meesters, kernattracties en MICE. Voor Vlaamse Meesters waren dat vijf projecten: De Wereld van Bruegel in Bokrijk, Vlaamse Meesters in Situ, The World of Bruegel in Black and White in de Koninklijke Bibliotheek in Brussel, Antwerp Baroque 2018, Rubens inspireert, en de Vlaamse Meesters van de Mode, beide in Antwerpen. Voor de kernattracties ging het om vier projecten: Beleef Ensor in Oostende, de Plantentuin in Meise, het Bourgondisch Stadspaleis in Mechelen en Van Steen tot Steen langs de Schelde. Voor MICE was er het ICC in Gent. Samen met zeven projecten uit de eerste ronde werden onder de oproep 2015 zeventien hefboomprojecten ondersteund.

De oproep 2016 leidde tot zeventien ingediende businessplannen waar dertien goedgekeurde hefboomprojecten uitkwamen. Dat leidde tot een ondersteuning van 16,5 miljoen euro voor die drie categorieën. Voor Vlaamse Meesters waren er zes projecten: het Bruegelhuis in Brussel, Feast of Fools - Bruegel herontdekt in het kasteel van Gaasbeek, Beleef het laatste avondmaal, Beleef Bouts in Leuven, Back to Bruegel - Experience the 16th Century in 3D in Brussel, Adriaen Brouwer in Oudenaarde en De Blik van Breugel (over de reconstructie van een landschap in Dilbeek in het platteland). Binnen de kernattracties worden volgende projecten betoelaagd: De Wondervolle Wintertuin in Onze-Lieve-Vrouw-Waver, be-MINE PIT in Beringen, het Zoniënwoud, The Homeland of Cycling, de Gruuthusesite en Sacred Books/Secret Libraries, twee projecten in Brugge. Voor MICE gaat het over de locatie Thor Central in Genk.

Beide oproepen resulteerden samen in dertig nieuwe of vernieuwende toeristische aantrekkingspolen, uithangborden, die constant worden opgevolgd en begeleid door Toerisme Vlaanderen. Het is meer dan subsidies toekennen. De overeenkomst met betrekking tot de ondersteuning is geen eindpunt, integendeel, dat maakt deel uit van een vervolgproces. De expertise van Toerisme Vlaanderen wordt ter beschikking gesteld. Er wordt nauwgezet toegezien op de correcte en efficiënte aanwending van de ondersteuningsmiddelen.

Marketing en promotie

Wat de marketing en het promotiebeleid betreft, ziet de minister erop toe dat het toeristisch aanbod en imago altijd worden meegenomen in de uitgaande missies, maar ook in de inkomende. Dat is gebeurd in bijvoorbeeld Japan (oktober 2016), Denemarken (maart 2017) en Korea (juni 2017). Daarnaast wordt sterk gewerkt op de influencers en dat is meer dan alleen journalisten, dat zijn ook bloggers, mensen uit de tradesector, touroperators en reisagenten. In de tweede helft van 2016 werden ongeveer 1300 influencers ontvangen, waaronder alleen al meer dan 700 buitenlandse journalisten. In de eerste helft van 2017 werden er 1064 ontvangen, waarvan ook meer dan de helft persmensen.

De minister is positief over het gastlandschap op de Frankfurter Buchmesse. Dat leverde meer dan 200 reportages op in binnen- en buitenland, meer dan 64.000 bezoekers op de blog flandern16.de, en meer dan 16.000 deelnemers aan de

fotowedstrijd. De samenwerking onder de vorm van jointpromo's met sterke partners, gaande van openbaarvervoermaatschappijen tot luchtvaartmaatschappijen, werden in 2016 en 2017 verder uitgebouwd; enkele concrete voorbeelden: Ryanair, Eurowings, Deutsche Bahn, Thalys en Eurostar. Het ging telkens om campagnes ter promotie van Vlaanderen als bestemming.

Voor 2018 is er de uitvoering van het idee om Vlaanderen meer visibiliteit te geven op Brussels Airport, zodat de toeristen die daar landen onmiddellijk worden geconfronteerd met het toeristische imago en de toeristische campagne van Vlaanderen.

Vlaamse Meesters

Vlaamse Meesters is vanzelfsprekend een van de focuselementen. Er zijn twee oproepen gedaan voor hefboomprojecten, de geselecteerde projecten werden reeds opgesomd. Er werd niet alleen gefocust op de drie grote kapstokken – Rubens, Bruegel en Van Eyck – er zitten ook meesters bij zoals Bouts en Brouwer die in andere steden zitten. Bij Rubens gaat de focus naar Antwerpen, bij Bruegel naar Brussel en Vlaams-Brabant, bij Van Eyck naar Gent. Bij Bouts is dat Leuven en bij Brouwer Oudenaarde. Ook hier geldt het idee om toeristen aan te trekken met grote namen en ze vervolgens meer trachten te spreiden binnen Vlaanderen.

Vanuit dat oogpunt is TVL een strategische samenwerking aangegaan met diverse buitenlandse musea, en niet de minste. Met het Kunsthistorisches Museum werd de Flemish Masters On Tour-promotiecampagne opgezet. Onderdeel hiervan vormt onder meer de Rubenstentoonstelling die de minister, samen met de minister-president, in oktober in Wenen heeft geopend.

Daarnaast is er een samenwerking met de Royal Academy of Arts in Londen, met het Palazzo Reale in Milaan, de Frick Collection in New York en het Städel Museum in Frankfurt. Hopelijk kunnen er nog meer werken uit het buitenland worden gehaald of teruggehaald – meestal is dat tijdelijk – maar het wordt alsmoer moeilijker om meesterwerken in bruikleen te krijgen. Dat is een onrechtstreeks effect van de toename van de opbrengst van kunstwerken op veilingen. Die stijging heeft repercussies op de verzekeringspremies en daardoor ook op het ontlenen van musea: hoe hoger de waarde wordt geschat, hoe groter de terughoudendheid voor het uitlenen.

Via marktonderzoek is er ook al gepeild naar de interesse voor kunst en cultuur in Vlaanderen en de mogelijkheden inzake het lokaal ambassadeurschap van de Vlaming ten aanzien van de Vlaamse Meesters.

Op de nieuwe campagnewebsite www.flemishmasters.com die wordt gelanceerd in 2018, worden de bezoekers gegidst aan de hand van figuren uit meesterwerken. Zij zullen de bezoekers digitaal gidsen door een parcours rond en door de Vlaamse Meesters. Culturele meerwaardezoekers die een andere focus hebben, bijvoorbeeld op mode, architectuur of gastronomie, worden via die focus doorheen het aanbod aan projecten rond Vlaamse Meesters geleid.

Er worden ook partnerschappen aangegaan met commerciële partners. Op de MICE-beurzen wordt het project van de Vlaamse Meesters onder de aandacht gebracht. Er worden ook tradeworkshops en pers- en blogreizen georganiseerd rond Bruegel en Van Eyck. Gisteren werd een nieuwe bruikleen bekendgemaakt die past in de aanloop naar het Rubensjaar. Daarvoor werd een Tintoretto tentoongesteld in het Rubenshuis, en nu een Titiaan. Dat zijn werken waarvoor bezoekers van ver komen.

Gastronomie

Gastronomie is een andere belangrijke focus in het beleid. In de schoot van de Flanders Food Faculty is er ondertussen heel wat werk verricht. Deze netwerkorganisatie is breed samengesteld met vertegenwoordigingen van de chefs, die toch druk bezet zijn, maar er is een nagenoeg volledige deelname en de deelnemers zijn enthousiast.

Daarvoor zijn er zes deelprojecten vooropgesteld. Het eerste, de opmaak van het Vlaams Culinaire Manifest, is inhoudelijk afgerond. Nu komt het vooral aan op de promotie en het uitdragen van dat verhaal.

In het najaar van 2016 werd de website www.flandersfoodfaculty.be gelanceerd. Die website is een centraal informatieplatform voor zowel de pers als de horecasector. Het traject culinaire talenten is opgestart. Er is een culinaire bondscoach aangeduid, die de coach zal zijn van een team van ervaren chefs, deelnemers aan de Bocuse d'Or. Voor het eerst zal dat professioneel worden begeleid door iemand die daarvoor is vrijgesteld en financieel wordt ondersteund vanuit Toerisme Vlaanderen. Het gaat overigens niet alleen om coaching, maar ook om een andere vorm van begeleiding, zodat dit eindelijk kan worden gemacht. Vroeger gebeurde het nogal eens dat de inzending voor de Bocuse d'Or wel werd ondersteund door de vzw in België, maar dat die er verder alleen voorstond. Die coach zal ook een team van jonge chefs coachen, die deelnemen aan een ander soort wedstrijden, bijvoorbeeld de Culinary World Cup in Luxemburg.

Er zijn ook culinaire uitwisselingen. In dat verband worden een aantal knelpunten inzake visa ervaren. Volgend jaar wordt er gestart met de eerste culinaire uitwisseling onder Vlaamse begeleiding. Daarvoor heeft de minister de eerste contacten gehad en hij gaat ervan uit dat dat vlot zal verlopen. Daarnaast moeten ook heel wat praktische elementen worden geregeld, zoals de visaproblematiek. Daarvoor wordt overlegd met het kabinet van federaal staatssecretaris Theo Francken.

Verder is er Flanders Kitchen Lab, dat tot stand is gekomen in samenwerking met Flanders' Food. Het eerste project dat wordt gelanceerd, is Innochef, waarbij wordt gepoogd wetenschappelijke kennis inzake voeding naar de praktijk in de keuken om te zetten. Ten slotte is er het lokaal ambassadeurschap in het kader van de campagne 'Vlaanderen smaakt', samen met Het Nieuwblad en Radio 2.

Ook van belang is dat er op buitenlands niveau niet werd stilgezeten. De minister verwijst naar het UNWTO World Forum on Gastronomy Tourism. Dat is de organisatie in de schoot van de VN die heel specifiek met betrekking tot gastronomisch toerisme werkt. Het is vrij uniek dat Vlaanderen, alhoewel het geen onafhankelijke staat en dus geen VN-lidstaat is, toch een erkende partner is, en een partner van enige betekenis. Vlaanderen speelt daar een belangrijke rol, zelfs in die mate dat de minister zich gesterkt voelt om Vlaanderen naar voren te schuiven als gastland voor het wereldforum in 2020. Dat zou betekenen dat in 2020 alles en iedereen met betrekking tot gastronomisch toerisme in het kader van de VN naar Vlaanderen zou kunnen worden gehaald. Dat is weliswaar nog niet toegewezen, er zijn uiteraard ook andere kandidaten.

Met de campagne Jong Keukengeweld werd er opnieuw een record gebroken: in oktober 2016 en in maart 2017 heeft die campagne 27.000 jongeren tussen 18 en 30 jaar bereikt, via 51 beloftevolle jonge chefs. De nieuwe editie, die in september werd afgetrapt, belooft nog beter te doen: alleen al in oktober zijn meer dan 19.000 jongeren uit gaan eten bij 56 chefs. Het ziet er dus naar uit dat het recordniveau van de jongste editie opnieuw zal worden overtroffen.

Herdenking Grote Oorlog

Inzake de herdenking van de Grote Oorlog is hier al gepraat over het feit dat 2016 een minder jaar was. Dat werd ook verwacht, want het zwaartepunt lag dat jaar in Frankrijk. Voor 2017 ligt de focus op De Slag bij Passendale. Er werd al heel wat geïnvesteerd in diverse marketing- en communicatieacties. Intussen heeft bijvoorbeeld de Facebookpagina al 142.000 actieve volgers. De communicatie in het laatste jaar van de eeuwherdenking zal worden geschraagd met drie verhaallijnen: het eindoffensief tot en met de wapenstilstand, de kosten van de oorlog en de sporen die hij heeft nagelaten, en nooit 'the Last Post', met focus op de herdenking na 2018.

Wielererfgoed

Na de honderdste Ronde van Vlaanderen is er vooral de ambitie om Vlaanderen op de bucketlist van elke wielertoerist te krijgen: wie zichzelf als een ambitieus wielertoerist beschouwt, moet in Vlaanderen zijn geweest om daar een parcours van een grote Vlaamse klassieker te rijden. Er is een nieuwe samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen Toerisme Vlaanderen en Flanders Classics in het kader van de promotie van Vlaanderen als wieleregio. TVL sloot daarnaast een 'jointpromo' af met Golazo om de nieuwe Eddy Merckx Classic gezamenlijk in de markt te zetten. In het kader van het vorige impulsprogramma Ronde 100 werd een nieuw wielermuseum in Roeselare gesubsidieerd. Dat museum opent volgend jaar. Daarnaast is er ook nog de begeleiding van het hefboomproject 'The Homeland of Cycling'. Concreet gaat dat over 750 kilometer fietsroute, met diverse 'Lion Challenges', een 85-tal uitdagingen die moeten worden aangegaan door de dappere wielertoerist.

Festivals

Er zijn de klassieke festivals zoals Cactus, Gent Jazz en het MAFestival in Brugge, die via diverse buitenlandse communicatiekanalen worden gepromoot. Een belangrijk festival is Tomorrowland. Daarvoor wordt ernaar gestreefd de verblijfsduur van bezoekers van Tomorrowland in Vlaanderen te verlengen. In de volgende jaren wordt een ambitieuze cross-over beoogd tussen Tomorrowland en Vlaamse Meesters, die onderhandelingen zijn bezig.

Macrobestedingen – kernattracties

De minister heeft al het overzicht gegeven van de dertien kernattracties. Het gaat over hefboomprojecten die zeer verspreid in Vlaanderen liggen. Wat de Vlaamse Rand en Brussel betreft is er de voltooiing van de jeugdherberg Bruegel. Die is in september geopend. In totaal werden ook acht hefboomprojecten in Brussel en de Vlaamse Rand goedgekeurd. Vijf daarvan zijn projecten met betrekking tot Bruegel, drie zijn kernattracties. Wat ook nauw aansluit bij zijn bevoegdheid Vlaamse Rand is de organisatie van De Gordel. Dat evenement wordt nieuw leven ingeblazen, om opnieuw heel wat meer mensen aan trekken.

Toerisme op en aan het water

Wat toerisme op en aan het water betreft, zijn er veel projecten en investeringen rond toeristisch-recreatieve beleving, zoals de uitbreiding van de jachthaven in Klein-Willebroek, een nieuwe jachthaven in Bocholt, een nieuwe fiets- en voetgangersbrug over de Zenne, nieuwe infopanelen over de faciliteiten van jachthavens en aanmeerplaatsen, optimaliseren van de investeringen in de jachthavens van Nieuwpoort en Oostende en de uitbouw van het vuurtorendok in Oostende als jachthaven enzovoort. Verder zal het toeristisch potentieel op en langs het water nog beter in kaart worden gebracht. Er is een studie in opmaak

over de economische betekenis van de Vlaamse waterrecreatiesector, die tegen het eind van het jaar moet zijn opgeleverd.

MICE – special venues

Voorts is er MICE, het congres- of evenemententoeisme. Er zijn twee grote hefboomprojecten binnen het deelprogramma MICE gesubsidieerd: het uitbouwen van het bestaande congrescentrum ICC in Gent en Thor Central in Genk, een nieuwe MICE-locatie met linken naar mijnerfgoed en technologie, innovatie en energie. In het kader van kwaliteitsverbetering en professionalisering zullen een aantal locaties worden begeleid bij de creatie van unieke erfgoedbelevingen via een traject 'Flanders Special Meeting Venues'. Vooral het decorum, de omgeving waarin MICE wordt aangeboden, is de onderscheidende troef.

Er zullen ook speciale programma's rond Vlaamse Meesters en gastronomie worden uitgewerkt die tijdens associatiecongressen kunnen worden ingezet om de beleving te versterken. De congresdeelnemers worden niet alleen vergast op een leuke congreslocatie, maar ook op lekker eten en drinken, op kunst en cultuur en op erfgoed.

Het Association World Congress is een prestigieus congres voor de associatiereeld dat in Antwerpen zal plaatsvinden in maart 2018. Er worden een vierhonderd tal deelnemers verwacht.

Toeristische bereikbaarheid

In mei is het overlegplatform bereikbaarheid met diverse stakeholders samengekomen om de knelpunten en uitdagingen die de internationale toerist ervaart in kaart te brengen en oplossingen te zoeken, bijvoorbeeld voor de ontsluiting van de regionale luchthavens. In een volgende fase zullen een aantal prioritaire werkpunten worden vastgelegd.

Er werd een nieuwe knelpuntennota rond kampeerautotoerisme gemaakt en op basis daarvan volgen er ook concrete acties.

1.1.4. SD2: De toeristische sector doen uitgroeien tot een gezonde en bruisende sector

Nieuw Logiesdecreet

Het nieuwe Logiesdecreet is op 1 april 2017 in werking getreden. In totaal waren er in Vlaanderen op 1 oktober 2017 21.212 logies aangemeld, waarvan er 3636 zijn erkend of beschikken over een vergunning volgens het vorige Logiesdecreet. Van de 426 logies die reeds zijn erkend volgens het nieuwe decreet, koos uiteindelijk 86 percent van de uitbaters voor een comfortclassificatie. De sectorwerkgroep zal op regelmatige basis worden samengeroepen om de bestaande knelpunten aan te kaarten.

Kwaliteitstrajecten ontsluiten en stroomlijnen

Het portaal kwaliteit.toerismevlaanderen.be reikt verschillende instrumenten aan om de kwaliteit en dienstverlening van toeristische onthaalcentra, organisaties met gidsenwerking en logiezen te verbeteren.

Een ander aandachtspunt is de toegankelijkheid: het maximaal toegankelijk maken van toeristische infrastructuur. Via de campagne 'wij gastvrij, jij blij' werd de horecasector gesensibiliseerd om met soms kleine ingrepen de toegankelijkheid te verhogen, zowel voor personen met een handicap als inzake gezinsvriendelijkheid.

Het KOALA-project, dat toeristische ondernemers gratis ondersteunt bij hun maatregelen om de CO₂-uitstoot te reduceren, liep eind oktober af. Er werden 88 energiescans uitgevoerd in logies, attracties en MICE-locaties, om advies te verlenen met het oog op een betere milieuscore. Daarnaast ontvingen 123 accommodaties in Vlaanderen een Groene Sleutel.

Uitvoeren horecabeleidsplan

Het horecabeleidsplan wordt uitgevoerd. De VVSG en de VDAB werden als extra partners betrokken in de taskforce. In het kader van de strategische doelstelling van het verbeteren van de kostenefficiëntie en inzonderheid het drukken van de energiekosten, sloot Horeca Vlaanderen als eerste een mini-energie-beheersovereenkomst, waardoor ook op dat vlak vooruitgang wordt geboekt.

SALK vrijetijdseconomie

De SALK vrijetijdseconomie is specifiek gericht op Limburg, waarbij vier projecten zijn samengevoegd in het strategisch project 'Cycling Synergy'. Het gaat over de Mijnroute, de Bronsgroenroute, de Tijdreis en de Limburg-Pod. Deze heroriëntering heeft niets veranderd aan de initiële doelstellingen. De centrale thema's blijven behouden, het gaat over meer efficiëntie.

Groen-blauwe fiets- en wandelnetwerken

Hier gaat het om een investering in vijftien fiets- en wandelprojecten. Toerisme Vlaanderen heeft samen met de provinciale toeristische organisaties en de vzw Grote Routepaden, nagedacht over de toekomst van de langeafstandsroutes inzake bewegwijzering, grensoverschrijdende internationale routes en een betere vermarkting. Samen met de vzw Grote Routepaden worden een aantal toekomstscenario's voor die langeafstandsroutes voorgesteld die verder met de provinciale partners zullen worden besproken.

Ondersteunende overheid

Onder het luik 'ondersteunende overheid' ligt de focus op EventFlanders. Daarbij ging in het eerste jaar van de pilootfase de aandacht uit naar de voorbereiding, namelijk de ontwikkeling van een methodologie voor de uitvoering van haalbaarheidsstudies en het definiëren van criteria voor de beoordeling van potentiële topevenementen. Op basis daarvan is er vervolgens een shortlist opgemaakt met mogelijke topevenementen die werden gescreend door middel van een haalbaarheidsonderzoek: voor welke projecten gaat men zich inzetten om ze naar Vlaanderen trachten te halen? Het aansturingscomité van EventFlanders valideert inhoudelijk of dat evenement het label topevenement krijgt en doet vervolgens een suggestie aan de Vlaamse Regering. Daarop zal EventFlanders de nodige ondersteuning bieden bij de opstart van een bidprocedure.

Onderzoek en kennis zijn een belangrijk instrument voor het beleid. De studie naar de toeristische draagkracht van de kunststeden is niet onbelangrijk. Men moet de vinger aan de pols blijven houden en anticiperen op mogelijke moeilijkheden. Uit de resultaten van deze studie bleek dat dit vooralsnog goed zit. Ook het geïntegreerde financieringsstelsel voor de logies is klaar. Een eerste geïntegreerde oproep werd in 2017 gelanceerd, waarbij ook de hostels en de sociale volwassenenverblijven aanspraak kunnen maken op een logiespremie. Tot slot is er ook een nieuw instapmodel uitgerold, dat publieke en private partners concrete instapmogelijkheden geeft om te participeren in beurzen, workshops en events. Niet alleen toeristische commerciële partners stappen in, maar ook toeristische diensten en publieke partners zoals FIT.

1.1.5. SD3: Toerisme binnen het bereik brengen van elke Vlaming

Vlaanderen uitbouwen tot een leidende gezinsvriendelijke erfgoedbestemming in Europa

In het kader van deze operationele doelstelling werd het pilootproject 'Familievriendelijk Erfgoed' gelanceerd, met de focus op drie attracties die heel nauw worden begeleid: het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren, het Museum voor Schone Kunsten in Gent en het Provinciedomein Raversyde. Er is ook een brochure opgemaakt, 'Familievriendelijk Vlaanderen en Brussel' en tot slot is er de al vermelde campagne 'Wij gastvrij, jij blij', die ook focust op de toegankelijkheid en gezinsvriendelijkheid.

Het Steunpunt Vakantieparticipatie versterken tot dé referentie voor iedere Vlaming met budget- of zorgnoden

In het kader van het versterken van het Steunpunt Vakantieparticipatie werden in 2016 131.506 mensen bereikt die genoten van een vakantie of daguitstap. Het pilootproject Vakantieschakel dat is opgestart als online platform, probeert een match te vinden tussen de specifieke vraag van een vakantieganger, met welke beperking dan ook, en het verblijfsaanbod. Dat is heel positief geëvalueerd en zal nu permanent worden uitgerold. Wanneer mensen individueel worden begeleid en gehoord in functie van hun specifieke drempel, werkt dat. De eerste thematische projectoproep 'Iedereen verdient vakantie' heeft 35 projectvoorstellen opgeleverd. De doelstellingen hierbij waren vooral inzetten op vernieuwende manieren om die drempels te helpen wegwerken in de volledige vakantieketen en regionale netwerkalternatieven realiseren voor het openbaar vervoer.

Een aanbod aan kwalitatief logies voor alle mogelijke drempelgroepen

De eerste subsidieoproep Toerisme voor Allen, waarvoor enkel jeugdverblijven in aanmerking konden komen, heeft 57 gesubsidieerde dossiers opgeleverd. De focus lag op investeringen in brandveiligheid, toegankelijkheid, modernisering en projecten die de familievriendelijkheid van een verblijf verhoogden. De prioriteiten voor de subsidieoproep voor 2018 moeten nog worden bepaald. Dat zal in samenspraak met de jeugdsector en met minister Gatz gebeuren.

Ook het actieplan voor het Masterplan Bivakplaatsen heeft al geleid tot enkele concrete realisaties, waaronder het kampcharter. De problematiek van de zonevreemde jeugdverblijven is gemonitord. Er is een brochure die de uitbaters van de jeugdlogiezen beter informeert over 'do's and don'ts' in verband met ruimtelijke ordening. De minister heeft in functie van de mobiliteit nog nieuwe acties aan het actieplan laten toevoegen. Het betreft een pilootproject om de bereikbaarheid van jeugdverblijven met het openbaar vervoer te verbeteren. De mogelijkheid is gecreëerd om tegen groepstarieven versterkingsritten te vragen en daar is een positieve respons op gekomen.

1.2. Uitgavenbegroting 2018

Werkingsstoelage

De minister wijst erop dat de werkingstoelage is gestegen met 657.000 euro VAK en 630.000 euro VEK. De index heeft gezorgd voor een stijging met 305.000 euro, als gevolg van de overschrijding van de spilindex op de loongerelateerde budgetten. Hiervan gaat 260.000 euro naar het gewoon loonbudget en 45.000 euro naar de tewerkstellingspremies.

De compensaties zijn met 108.000 euro gestegen. In totaal wordt 228.000 euro van het Departement Buitenlandse Zaken gecompenseerd voor de uitvoering van het Logiesdecreet. Er wordt tevens 199.000 euro gecompenseerd voor de loonrugzakjes. Dit is een gevolg van de personeelsoverdracht die pas op 1 april in plaats van op 1 januari heeft plaatsgevonden, waardoor negen twaalfden van de totale loonkosten van de betrokken personeelsleden werd overgeheveld in 2017. In 2018 volgt het saldo, drie twaalfden of 199.000 euro. Er wordt 23.000 euro gecompenseerd voor de recurrente rugzakwerking. Om dezelfde reden moet in 2018 nog drie twaalfden van die recurrente rugzakjes van het personeel dat werkt rond het Logiesdecreet, worden overgeheveld. Er wordt 38.000 euro gecompenseerd voor de werking van de beroepscommissie en de technische commissie brandveiligheid. Toerisme Vlaanderen organiseert die commissies nu en daarvoor wordt nu in de nodige middelen voorzien. Van de eenmalige rugzakjes voor het personeel dat aan het Logiesdecreet werkt, wordt 32.000 euro teruggedraaid van het bedrag dat in 2017 volledig is toegekend. Er wordt 120.000 euro intern gecompenseerd. Die kredieten zullen worden aangewend voor een verhoging van de ad nominatim subsidies.

De minister meldt voorts nog dat de andere bijstellingen zijn gestegen met 244.000 euro VAK en 217.000 euro VEK, ingevolge een aantal aanpassingen. Vooreerst wordt voorzien in 500.000 euro voor de recurrente werking van Event Flanders, om de nodige expertise te verwerven om de topevenementen te kunnen uitbouwen. Naar aanleiding van de opheffing van het FFEU wordt 24.000 euro als onbelast kredietsaldo overgeheveld. Verder is er het dossier van de jeugdherberg De Draecke, dat in 2016 van het FFEU naar TVL werd overgeheveld. De uitbetaling van 51.000 euro is in 2017 gebeurd. Dat bedrag is in 2018 niet langer nodig. Tot slot daalt het personeelsbudget met 256.000 euro ten gevolge van de personeelsbesparingen. Dat is het resultaat van de oefening die de hele Vlaamse overheid recurrent heeft uitgevoerd.

Investeringsstoelage

De investeringstoelage stijgt met 8,89 miljoen euro. De investeringsmachtiging daalt met 32,38 miljoen euro. De compensaties zijn met 120.000 euro toegenomen: voor de verhoging van de ad nominatim subsidies wordt intern 120.000 euro gecompenseerd. De andere bijstellingen stijgen met 8,7 miljoen euro VAK en VEK, maar dalen met 32,5 miljoen euro voor de machtigingen. Om het overgedragen saldo aan investeringskredieten op nul te brengen, is tijdens de begrotingsaanpassing van 2017 voorzien in een intering van 6.145.000 euro. Die intering valt in 2018 weg.

De minister verwijst nogmaals naar het al geschetste traject voor de werking van Event Flanders. Aan de Vlaamse Regering werden een aantal evenementen voorgesteld die het label van topevenement kunnen krijgen. Indien de Vlaamse Regering haar goedkeuring verleent, zal Event Flanders in eerste instantie deze events ondersteunen. Bij de opmaak van een biddossier is voor 2018 1,8 miljoen euro gereserveerd. Ook dat zijn extra middelen die uit de algemene begrotingsmiddelen worden toegekend aan Toerisme.

Wat de hefboomprojecten betreft, is er een daling van 69.000 euro en van 34,3 miljoen euro aan machtigingen. Die daling van 69.000 euro is het gevolg van de betaalkalender van de dossiers. De laatste vastleggingen zullen plaatsvinden in 2017. Wat de uitbetalingen betreft, wordt verwacht dat in 2018 de kruissnelheid wordt bereikt. De daling van de machtigingen is het gevolg van de beleidskeuze om in het kader van de hefboomprojecten een gedeelte van de machtigingen naar voren te schuiven. Het is de bedoeling geweest om vanaf het begin de nodige middelen te bundelen om zo sterk mogelijk te kunnen uithalen. Er werd al geschetst wat dat heeft opgeleverd aan hefboomprojecten. Die strategie heeft

het mogelijk gemaakt om vanaf het begin grote bedragen toe te kennen aan projecten die vervolgens, vanaf 2018, moeten worden uitgerold. Dat was een bewuste keuze en dat maakt dat in de begrotingsjaren 2018 en volgende middelen werden uitgenomen, om ze al te kunnen toewijzen in de jaren daarvoor.

Ook het correlatief krediet van andere projecten stijgt met 894.000 euro vanwege de gewijzigde betaalkalender. Dat heeft te maken met het feit dat de betaalkalender van de ad nominatims werd aangepast met 54.000 euro. Er wordt slechts 80 percent in het eerste jaar uitbetaald; de overige 20 percent verschuift naar 2019. De betaalkalender van lopende projecten zoals de KMDA, de lopende impuls- en WO I-dossiers, jeugdherbergen, logiessubsidies, fiets- en wandelnetwerken en de impulsoproep 'Iedereen verdient vakantie' wordt aangepast en dat resulteert in een stijging van 938.000 euro.

De intering is een puur technische aanpassing. Doordat de ESR-begroting jaarlijks wordt bepaald is het mogelijk dat Toerisme Vlaanderen in een bepaald jaar een saldo opbouwt. Dat betekent dat minder werd uitgegeven dan voorzien. Die saldi mogen enkel worden uitgegeven met toelating van Financiën en Begroting. Interen op een saldo komt dan in de plaats van de dotatie, die het jaar nadien dan natuurlijk wel teruggeplaatst moet worden.

Van het totaal aan investeringsmachtigingen is over de periode 2015-2019 15 miljoen euro per jaar voorzien voor hefboomprojecten, een totaal van 75 miljoen euro dus. Door het zwaartepunt van de machtigingen voor die hefboomprojecten in 2016 en 2017 te leggen, resulteert dat in een bedrag van 15 miljoen voor 2015, 24 miljoen in 2016 en meer dan 34 miljoen in 2017. De bedragen werden dus aan een ander tempo uitgegeven, maar voor de volledige beleidsperiode wordt er wel degelijk binnen het budget van 75 miljoen euro gebleven.

2. Bespreking

2.1. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1.1. *Marnic De Meulemeester*

Beleidsbrief

Marnic De Meulemeester noteert dat de minister via twee sporen investeert in het Vlaams toeristisch beleid. In de eerste plaats is dat via de hefboomprojecten en in de tweede plaats het beter in de verf zetten van de Vlaamse troeven. Het gaat dan om de Vlaamse Meesters, de Vlaamse wielercultuur en de Vlaamse gastronomische cultuur. Deze drie thema's worden aangevuld met het herdenkingstoerisme, gecentreerd rond WO I, en het festivaltoerisme waarbij wordt gepoogd om festivalgangers te laten kennismaken met Vlaamse toeristische troeven.

De beleidsbrief vervolgt het beleid dat al de hele legislatuur gevolgd wordt. Er is geen reden om daartegen in te gaan, aangezien het een intelligent en doelgericht beleid is. De sterktes van de Vlaamse toeristische sector werden goed uitgelegd, en daarop meer middelen inzetten, staat garant voor goede resultaten. Het heeft geen zin om Vlaanderen te willen profileren op domeinen waar andere landen sterker in zijn. De minister verdient een pluim omdat hij niet overreageert in de nasleep van de aanslagen. Nu blijkt dat het toeristisch herstel is ingezet zonder dat daarvoor op paniekerige wijze middelen of acties werden ingezet.

Er wordt in de beleidsbrief ingegaan op de samenwerking met de festivals om de festivaltoeristen langer in Vlaanderen te houden. Volgens de spreker zijn er toch

nog enkele hiaten. Tomorrowland is inderdaad een grote publiekstrekker, maar er kan ook ingezet worden op andere festivals en evenementen die quick wins kunnen zijn, zoals Rock Werchter, Pukkelpop en de Gentse Feesten.

De spreker wil nog een andere sterkte van Vlaanderen in de kijker zetten, namelijk mode en design. Dat zijn ook twee sterke punten waarin Vlaanderen zich kan en moet profileren. Nu reeds trekken stockverkopen van bekende Belgische modehuizen en ontwerpers buitenlandse toeristen aan. Het gaat dan uiteraard om een kleiner publiek dan bij de zomerfestivals, maar een samenwerking met de modesector om naast Belgische mode ook de modesteden Antwerpen en Brussel in de kijker te zetten, kan een mooie aanvulling vormen op het bestaande beleid.

Wordt er bij de grote aandacht voor de Vlaamse Meesters ook aandacht besteed aan modernere Vlaamse kunst of focust die beleidslijn enkel op de klassieke Vlaamse kunst? Een link leggen met wereldvermaarde kunstenaars als Michaël Borremans en Luc Tuymans of populaire nieuwkomers zoals Rinus Van de Velde, zou Vlaanderen nog een sterkere reputatie als kunstregio kunnen geven.

Het lid wil ook een kritische noot naar voren brengen over het gebrek aan samenwerking over de gewestgrenzen heen. Vlaanderen is een toeristisch sterke regio, maar samenwerking met Brussel en Wallonië zou ons nog kunnen versterken. Daarom is het jammer dat bij de vergaderingen over bereikbaarheid van deelbestemmingen, er geen gesprekspartner uit de andere gewesten rond de tafel zit. De afstemming van vervoersbewijzen van de diverse openbaarvervoersmaatschappijen blijft een heikel punt dat toeristen een minder aangename ervaring kan bezorgen.

Wat is de kans dat Vlaanderen in 2020 de organiserende regio mag zijn voor het Forum on Gastronomy Tourism? In welke grootorde van belang moet dit evenement worden ingeschaald? Is er inzake het horecabeleidsplan overleg geweest met het federale niveau?

De spreker wijst tot slot op het belang van een goede sociaaltoeristische sector. Er wordt hard gewerkt om het huidige decreet Toerisme voor Allen performanter en ondernemersvriendelijker te maken, in de lijn met de acties in het kader van het nieuwe Logiesdecreet. Hopelijk zal dit voorstel van decreet snel in deze commissie kunnen worden besproken, met eenzelfde vruchtbare uitkomst als bij het Logiesdecreet.

Begroting

In de begroting wordt in 1,8 miljoen euro voorzien via het topevenementenbeleid om de World Choir Games, de zogenaamde Olympische Spelen voor muziekkoren, naar Vlaanderen te halen. Is dit geen onevenredig grote uitgave voor de beperkte publieke aandacht die dergelijk evenement genereert?

2.1.2. Steve Vandenberghe

Steve Vandenberghe is zeer tevreden met de initiatieven om te investeren in de jachthavens van Nieuwpoort en Oostende en de aanleg van een fiets- en wandelpad op bijvoorbeeld de nieuwe Zwindijk.

Hij blijft er echter op hameren om het toeristische merk Vlaanderen thematisch te ontwikkelen en te promoten via de belangrijke hefboomprojecten. De minister heeft daarover een heel uitgebreide toelichting gegeven. Als alle diverse rondes worden opgeteld, dan betekent dat inderdaad een bedrag van 71,7 miljoen euro.

Er werd echter gekozen voor een andere manier van subsidiëren, waar de spreker niet helemaal achter staat.

Hij geeft een overzicht van het aantal projecten dat tijdens de vorige legislatuur werd gesubsidieerd. Toen werd er gebruikgemaakt van twee soorten impulsprogramma's, namelijk de thematische en de geografische. De thematische impulsprogramma's hadden het bijvoorbeeld over het wielervedgoed en de herdenking van de Grote Oorlog, die nog steeds doorloopt. De geografische impulsprogramma's hadden betrekking op de drie deelbestemmingen van Vlaanderen, waarbij elke deelbestemming een eigen subsidie-enveloppe kreeg. Tijdens die periode werden er in totaal voor de kust 54, voor de Vlaamse regio 41 en voor de kunststeden 44 projecten goedgekeurd. Daar waren weliswaar een heel aantal kleine projecten bij, maar ze hadden absoluut een meerwaarde. Het ging om een bedrag van 20 miljoen euro, waarvan 6 miljoen naar de kust ging.

De definitieve lijst met de hefboomprojecten voor deze legislatuur is gekend. De minister kan dan wel zeggen dat iedereen de kans heeft gekregen om een project in te dienen, maar de kust is ondervetegenwoordigd in de goedgekeurde lijsten van de hefboomprojecten. In totaal werden er tussen 2015 en 2017 dertig hefboomprojecten goedgekeurd voor een totaal subsidiebedrag van bijna 71,7 miljoen euro. De kustgemeenten hebben in totaal acht projecten ingediend. Eén project in Oostende werd uiteindelijk goedgekeurd voor een bedrag van 1.809.000 euro. Als de minister een evaluatie maakt van deze projecten, is hij dan zelf tevreden over het resultaat en vooral over de spreiding? Is het de bedoeling in de toekomst diezelfde subsidiemethode aan te houden? De spreker hoopt op een grondige evaluatie en analyse daarvan. De criteria zijn voor alle indieners gelijk: 100.000 extra bezoekers waarvan 30 percent buitenlandse, duurzame economische meerwaarde in het kader van extra omzet en werkgelegenheid, kwaliteitsvol inzake nieuwe trends, state of the art en familievriendelijkheid, het merk Vlaanderen versterken, internationale aantrekkingskracht in zich dragen, en een 'reason to come and stay'. Wat gebeurt er als die goedgekeurde projecten deze doelstellingen niet halen? Gaat de minister daar dan gevolg aan geven? Moeten ze de subsidies dan teruggeven? Welk mechanisme zal worden gebruikt om dat kritisch en correct te evalueren?

Het systeem op basis waarvan subsidies worden toegekend, zou grondig moeten worden geëvalueerd. Is dat systeem een goede weergave voor de meerwaarde in Vlaanderen en aan de kust? De minister moet durven evalueren en bijsturen waar nodig.

Een volgende opmerking betreft de doelgerichte initiatieven om de toeristische bereikbaarheid van Vlaanderen en zijn deelbestemmingen te verbeteren. De minister had het over de knelpuntennota en de problematiek van de kampeerauto's. Die nota beschrijft onder meer het profiel van de kampeerautotoerist en de vraag en het aanbod van de camperplaatsen in Vlaanderen. Wat wordt er verder met die knelpuntennota gedaan? Komt die nog eens extra aan bod in deze commissie? Hoe wordt de nota aangepakt en verder opgevolgd? Dat is een belangrijk item dat ook in de kustzone regelmatig aan bod komt, en regelmatig voor problemen zorgt.

Op pagina 28 van de beleidsbrief gaat het in punt 2.5 over groen-blauwe fiets- en wandelnetwerken als hefboom voor lokaal verankerd ondernemerschap. In totaal zijn er vijftien projecten betoelaagd, wat een positieve zaak is. In de objectieven 2017-2018 staat dat TVL de haalbaarheid van de mogelijke toekomstscenario's voor landelijke fietsroutes of langeafstandfietsroutes zal bespreken met de provinciale partners. Wat wordt precies bedoeld met die haalbaarheid? Worden er in deze legislatuur nog subsidies vrijgemaakt voor fiets- en wandelprojecten? Of is het de bedoeling om in de toekomst opnieuw extra subsidies vrij te maken?

Het lid vestigt vervolgens de aandacht op punt 2.6.3 - Ontwikkelen van een gedragen internationaal promotiebeleid, op pagina 30. Uit de tabellen 'aandelen van de aankomsten per deelbestemming met verdeling naar binnen- en buitenlandse toeristen' leidt hij af dat de kust het laagste aandeel buitenlandse bezoekers heeft: slechts 7,1 percent van de buitenlanders komt naar de kust, in de kunststeden is dit 66,5 percent en in de regio's 26,4 percent.

Bij een bijeenkomst op 5 mei 2017 toonde Westtoer een grafiek van de bestedingen van de afgelopen jaren. In 2013 waren er investeringen in kustspecifieke marketingacties ter waarde van 1,2 miljoen euro; in 2014 was dat 1,2 miljoen euro, in 2015 iets meer dan 450.000 euro, in 2016 200.000 euro en in 2017 zelfs nog minder.

Onlangs stelde de minister in de pers nog dat Vlaanderen fors blijft investeren in de promotie van de kust in het buitenland en daar een half miljoen euro per jaar voor uittrekt. Er zit duidelijk wat ruis op de communicatie van de minister en op de informatie die hij doorgeeft naar het West-Vlaamse provinciebedrijf voor Toerisme en Recreatie. Daar bestaat ongerustheid over. Er mag toch worden verondersteld dat de minister toch de bedoeling heeft om zo veel mogelijk buitenlandse toeristen naar de verschillende deelbestemmingen in Vlaanderen te brengen. Uit de cijfers van TVL blijkt echter dat de kust achterop hinkt en dat de subsidies in de voorbije jaren zwaar werden teruggeschroefd. Is de minister bereid om het budget voor de kust, toch een belangrijke zone, weer te verhogen?

Het debat over de IKWV is hier al enkele keren gevoerd. Daar bestaat ongelooflijk veel ongerustheid over. Het decreet Vernieuwende Taakstelling en Financiering Provincie bevat een aantal overgangsmaatregelen om de afkalving van de provincies, vooral in de domeinen Cultuur, Welzijn, Jeugd en Sport te overbruggen. De provincie zou vanaf volgend jaar uit de IKWV moeten stappen en bijgevolg geen werkingsmiddelen meer kunnen leveren. Dat ging over een bedrag van 250.000 euro. Het gevolg zal zijn dat de kustgemeenten alweer zelf meer zullen moeten bijdragen, ofwel dat de IKWV dreigt te verliezen. Er kan dan wel worden gezegd dat het de provincies vrij staat bij te dragen en het IKWV verder te subsidiëren, maar via de belastingen gaat er 17 miljoen euro minder naar West-Vlaanderen. Hoe moet dat verder? Het is een taak van de Vlaamse overheid om die werking op langere termijn te garanderen. Tegen privépartners is er op zich geen bezwaar, maar dat is geen garantie op lange termijn. Wat is er belangrijker dan een goede veiligheid aan de kust? Als er geen redders zouden zijn is de kans op ongelukken een stuk groter. De Vlaamse overheid moet een ernstig signaal geven dat daar middelen in worden geïnvesteerd, zodat de kustreddingsdienst, die ook uniek is in de wereld, kan blijven bestaan.

Tot slot herinnert de spreker er nog aan dat de minister een tijd geleden in de pers kritiek had op zijn afwezigheid op een vergadering over het project Vlaamse Baaien. Hij beklemtoont dat dit louter aan omstandigheden te wijten was en dat hij dat dossier terdege en van dichtbij opvolgt.

2.1.3. *Cathy Coudyser*

Cathy Coudyser wijst erop dat niet alleen wereldwijd, maar ook in Vlaanderen het toerisme een belangrijke economische sector is. Als dat 4,3 percent van het bruto binnenlands product bedraagt en goed is voor 8,3 miljard euro, plus de toeristische consumptie die ook goed is voor 2,5 percent, dan is dat echt wel een economische sector van belang. Die sector moet worden gekoesterd en moet alle kansen krijgen, ook inzake tewerkstelling. Het gaat immers om 190.000 jobs, wat heel wat is in Vlaanderen. Het is bovendien een groeisector, er is nog potentieel en dat moet optimaal worden benut.

In 2016 werd ook vastgesteld dat het een sterke sector is met een enorme veerkracht. Dat werd kort na de aanslagen duidelijk door de snelheid waarmee de sector zich herstelde. Toerisme Vlaanderen heeft daar zeer goed op ingespeeld door geen paniekvoetbal te spelen, maar de troeven van Vlaanderen verder in te zetten, en dat heeft gewerkt.

Uit de algemene omgevingsanalyse blijkt ook dat de kunststeden sterke troeven zijn en blijven. Daar moet de nodige aandacht aan worden gegeven. Ook het potentieel voor MICE is er, maar in het beleid wordt daar heel sterk op ingezet. Daar wordt een inhaalbeweging gemaakt, wat ook nodig was.

Toerisme is ook een belangrijke sector voor de beeldvorming van Vlaanderen, zowel in Vlaanderen zelf als in het buitenland. Het beleid is tweeledig. De bestaande aantrekkingskracht moet worden vergroot door te investeren. De keuze om te investeren in grote toeristische trekpleisters geeft een boost aan een hele regio en lokt internationaal toeristen, en dat is volgens het lid de goede weg. De cijfers tonen aan dat er inderdaad minder internationale toeristen aan de kust zijn, maar dat komt wellicht door het gemis aan grote toeristische aantrekkingskracht. Uiteraard heeft de Vlaamse kust mooie stranden en heel wat te bieden, zoals Raversijde, de abdij van Ter Duinen met het museum, Ensor, Delvaux, het Zwin. Dat zijn mooie zaken, maar sommige moeten op een hoger niveau worden getild om ook internationale bezoekers aan te trekken. Er is dus werk aan de kust en daarbij zijn samenwerking en netwerking heel belangrijk.

Vlaanderen voert ook een faciliterend beleid. Er wordt samengewerkt met de toeristische sector, met de toeristische ondernemers. Samen met de sector worden er kwaliteitsimpulsen gegeven, zodat de lat hoger kan worden gelegd. Het reputatieonderzoek bewijst ook dat toeristen die naar Vlaanderen komen, tevreden zijn.

Wat de hefboomprojecten betreft, is de spreekster ervan overtuigd dat kwaliteit nog altijd boven kwantiteit gaat. Het is goed dat de verschillende projecten die in de twee oproepen kansen hebben gekregen verder worden begeleid door TVL. Daarna moet worden gekeken naar de return on investment. Zij verwacht dat die enorm zal zijn. De aanpak van WO I heeft dat ook bewezen. Met die hefboomprojecten wordt dit uitgerold voor heel Vlaanderen.

Er wordt gericht promotie gevoerd. Het is goed om samen te werken met de diplomatie en met de minister-president bij missies. De visibiliteit van Vlaanderen is verhoogd op Brussels Airport, wat belangrijk is om het merk Vlaanderen uit te dragen.

Het is inderdaad belangrijk om in eerste instantie de gekende grote Vlaamse Meesters te promoten, zoals Rubens en Van Eyck, maar daarnaast ook Bouts en andere Vlaamse Meesters. Ook de link met mode en design moet inderdaad worden gelegd, en vooral met het Vlaamse vakmanschap. De Vlaamse chefs worden ambassadeurs en krijgen de kans om stages te volgen waar ze hun vakmanschap nog meer kunnen verfijnen. Dat is een mooi voorbeeld om ook in het kader van de Vlaamse Meesters aan verdere toeristische ontwikkeling te doen.

Op het vlak van de gastronomie wordt uitstekend werk geleverd, zowel in de uitbouw van het merk Vlaanderen als in Vlaanderen zelf met de 'Vlaanderen smaakt'-campagne, met het lokaal ambassadeurschap, met de promotie bij jonge mensen om van jong talent te proeven. Het jonge culinaire talent gaat internationaal via het Young Chefs Team, via de Bocuse d'Or en daar zullen de volgende jaren zeker de vruchten van geplukt kunnen worden. Kan er wat meer informatie worden gegeven over het project Innochef?

Aan het Vlaams culinair manifest moet nog wat worden gewerkt. Kan de minister daar iets meer over zeggen? Dat manifest wordt ook vertaald. Hoe wordt dat internationaal uitgedragen?

Vlaanderen is koers, en ook dat wielerefgoed moet verder worden uitgedragen.

Er is een samenwerkingsovereenkomst met Tomorrowland. In de beleidsbrief staat dat er ook met Rock Werchter een aantal initiatieven worden opgezet. Is daar al meer informatie over?

De investeringen voor toerisme op en aan het water moeten zeker ook de kust ten goede komen, met de jachthavens van Nieuwpoort en Oostende en de ontsluiting van de kust voor wandelaars en fietsers. Wanneer wordt de studie 'Economische betekenis van de Vlaamse waterrecreatiesector' precies opgeleverd? Wat is de doelstelling en wie voert die studie uit?

Het overlegplatform voor de toeristische bereikbaarheid is opgestart. Is dat intussen al samengekomen? Wat zijn de doelstellingen op korte en op lange termijn? Zijn er al knelpunten vastgesteld?

De knelpuntennota kampeerautotoerisme is aangekondigd. Het zou inderdaad goed zijn om de resultaten daarvan in deze commissie te bespreken.

Voor het Logiesdecreet kunnen al mooie resultaten worden voorgelegd. Het is uitkijken naar de evaluatie en de monitoring. Bij een evaluatie moet er aandacht zijn voor eventuele kinderziektes van het decreet, maar ook voor de implementatie en de haalbaarheid van de doelstellingen. Is het gelukt om een level playing field te creëren of moeten er nog extra dingen gebeuren? Zijn er inderdaad nieuwe innovatieve logiesvormen ontstaan? Doel was ook de kwaliteit te bewaken en de lat hoger leggen. Na een eerste evaluatie is dit misschien moeilijk in te schatten, maar in hoeverre wordt dit bereikt? Is er effectief minder administratieve rompslomp gekomen? Er zijn in elk geval al duidelijke resultaten te zien van de coachende overheid die de uitbaters begeleidt, voldoende informatie geeft. Ook de mystery visits passen in dat geheel.

Er is een pilootproject 'familievriendelijk erfgoed' om Vlaanderen uit te bouwen tot een leidende gezinsvriendelijke erfgoedbestemming in Europa. Er zijn drie attracties waarvoor wordt nagegaan hoe de familievriendelijkheid nog kan worden opgedreven. Is het de bedoeling dit uit te rollen naar andere attracties, of hoe zal verder aan de slag worden gegaan met de resultaten van dit pilootproject?

Voor het sociaal toerisme wordt verder gewerkt aan een nieuw voorstel van decreet. Onderzoek gaf aan dat er meer drempels zijn dan enkel een financiële. Alle drempels moeten in kaart worden gebracht, evenals de hele keten van het sensibiliseren om op vakantie te gaan tot het zich verplaatsen naar het vakantieadres. Zoals de sector vroeg, wordt er naar een netwerkmodel gegaan, want door samenwerking met verschillende spelers kan veel meer aan de vragen van de verschillende mensen worden voldaan. Ook kleine of grote private spelers spelen hun rol. Velen willen ook maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het is belangrijk om ook die spelers allemaal mee te nemen.

Er moet ook bijzondere aandacht zijn voor de bemiddeling. Infrastructuur is er voldoende of daar kan verder aan gewerkt worden, maar vooral het bemiddelen, het bij elkaar brengen van vraag en aanbod en het afstemmen en begeleiden gedurende de hele keten, zijn van belang.

Vakantieschakel heeft een heel positieve evaluatie, maar misschien moeten een aantal zaken nog eens worden bekeken. In hoeverre wordt daar werk van gemaakt en kan ook daarover in de commissie nog van gedachten worden gewisseld?

2.1.4. *Bart Caron*

Beleidsbrief

Bart Caron meent dat de minister een efficiënt beleid voert, maar de gemaakte keuzes zijn niet helemaal de zijne. Het wordt professioneel gerund, maar hij loopt er niet warm voor. Het beleid vertrekt immers vanuit een zeer traditionele visie op Vlaanderen. De traditie wordt onder meer via het erfgoed, maar ook via de Vlaamse Meesters, heel sterk naar voren geschoven als kapstok voor toeristen. Dat gaat van Bokrijk tot Brugge, waarbij hij niets wil afdoen aan de kwaliteiten van Bokrijk en Brugge en alle aanverwante erfgoedsites. Die zijn buitengewoon belangrijk, en ook de Vlaamse Meesters zijn dat. De minister vertrekt van traditie en de canon, de bekende collecties, de bekende meesterwerken, de internationaal gewaardeerde top, maar dat zijn allemaal zaken uit het verleden van Vlaanderen. Waar zijn echter de hedendaagse kunstenaars? Waar zitten de topmusea die die hedendaagse kunstenaars van Vlaanderen presenteren? Waar zit de innovatie in de architectuur, in het landschappelijke en in allerlei andere dimensies? Wat de minister doet, is niet fout, maar het beeld van Vlaanderen en de keuze van onderwerpen is traditioneel, klassiek en daardoor wat ouderwets en belegen. Dat staat wat haaks op de methodiek, die wel heel professioneel is.

Het lid begrijpt de keuze wel om absolute prioriteit te geven aan het aantrekken van buitenlandse toeristen via MICE, via de kunststeden, via de Vlaamse Meesters enzovoort, maar zelf zou hij die keuze nooit zo extreem maken. Toerisme kan worden benaderd vanuit een louter economisch oogpunt. De minister smeert daar wat zachte zalf over als hij het heeft over vakantieparticipatie en fietsroutes. Voor het grote middenveld van toeristische producten en doelgroepen, met 6 miljoen Vlamingen, 11 miljoen Belgen en 20 tot 30 miljoen mensen uit onze directe omgeving, gebeurt echter zeer weinig.

Wat de gastronomie betreft, is het fantastisch dat er hier zoveel goede chefs zijn. Eerder zei de minister al dat vooral moet worden ingezet op wat ons onderscheidt van het buitenland, maar er staan nog veel meer Michelinsterren in de gidsen van het buitenland dan bij ons. Het lid heeft er niets op tegen om dat aan te trekken, maar begrijpt bijvoorbeeld niet waarom men zo hard investeert in de opleiding van jonge chefs in een bepaald traject. Dat kan buitengewoon belangrijk zijn in het kader van voortgezet onderwijs en van economisch beleid, maar in het kader van toerisme ontgaat hem dat, tenzij men de koppeling maakt met de welstellende buitenlandse toeristen die de Vlaamse kassa's moeten spijzen. Hij wil daar niet negatief over doen, we hebben kwaliteit waarmee we buitenlandse toeristen aantrekken, maar het accent in het beleid ligt voor 90 percent daarop en dat is niet zijn keuze.

Het beleid is relatief eenzijdig en behoorlijk elitair, het gaat over mensen met centen die hier liefst veel centen achterlaten. Toerisme is echter een mengvorm van inhoud en van economie, van attracties, van waardevolle producten waar we zoveel mogelijk mensen naartoe willen brengen. Maar hier gaat het over een bepaald segment voor een bepaald publiek voor bepaalde producten. Er zitten dingen in die het lid als kunstliefhebber deelt. De minister maakt echter verbindingen die hem tegen de borst stuiten. De verbinding tussen MICE, erfgoed en duur gaan eten, daar heeft zijn sociale hart het moeilijk mee.

Op pagina 11 van de beleidsbrief gaat het over de combinatie van MICE en erfgoedlocaties. De minister wil daarin investeren. Kan hij een paar concrete voorbeelden geven van locaties waarover het dan kan gaan?

Op pagina 12 staat dat er in de toeristische sector 198.756 jobs zijn. Wat is de methodologie die wordt gehanteerd om tot dit cijfer te komen? Deze vraag mag schriftelijk worden beantwoord.

De spreker hecht veel belang aan het Steunpunt Vakantieparticipatie. Er is opnieuw een stijgende participatie en er is veel bereidheid. Het gaat om 110.000 mensen voor de daguitstappen en om 20.700 mensen voor de meerdaagse vakanties. Voor die mensen in armoede en in kwetsbare situaties is dit zeer waardevol. Daarvoor mag de minister een bloemetje krijgen.

Op zes of zeven plaatsen in de beleidsbrief staat er iets over de hefboomprojecten. Dat is ook logisch, er zijn het voorgaande jaar realisaties geweest en er zijn nieuwe projecten gepland. Kan er een lijst worden gegeven van de verschillende hefboomprojecten en impulsprogramma's, eventueel met de bedragen ernaast? Die informatie staat weliswaar allemaal in de beleidsbrief maar dat samenvoegen blijft puzzelwerk. Zo wordt vaak naar Bruegel verwezen, maar er komt natuurlijk ook een Bruegeljaar aan. Wat is precies het jaarbudget voor bijvoorbeeld het impulsprogramma voor de Vlaamse Meesters?

Wat de samenwerking met de buitenlandse musea betreft, pleit het lid, samen met andere leden van de commissie Cultuur, al jaren voor een structurele oplossing voor de verzekeringsproblematiek bij de bruikleen van kunstwerken. Dat kost de samenleving fortuinen. In bijna alle landen bestaat er een regeling met de indemniteitsverzekering. Dat betekent dat een overheid met een andere overheid afspraken maakt. Daardoor moeten er geen private verzekeringsmaatschappij worden ingeschakeld voor onverzekerbare kunstwerken. Er zijn systemen, zoals de indemniteit of de stockverzekering, waarmee minister Gatz zal experimenteren. Nu kost dit veel geld, maar dat hoeft niet. De indemniteit is gebaseerd op fictieve schattingen. De overheid draagt dan uiteindelijk de verantwoordelijkheid.

Wat de buitenlandse musea betreft, wordt onder meer naar het Kunsthistorisches Museum in Wenen verwezen. Dat museum beschikt inderdaad over een fantastische collectie aan Vlaamse kunst. Werkt TVL samen met buitenlandse culturele partners of met buitenlandse toeristische partners? Op welk niveau situeert zich de relatie? Gaat het om contacten met de minister of om contacten met de Vlaamse musea? Traditioneel worden topwerken immers enkel uitgeleend indien er tussen curatoren of museumdirecteurs historisch goede relaties zijn gegroeid.

In de beleidsbrief staan een paar realisaties en voorbeelden van de wijze waarop de Vlaamse muziektourismen in buitenlandse publicaties worden gepromoot. Heeft dat enig effect op de bezoekerscijfers gehad? Wat is hier financieel geïnvesteerd en wat is de output op het vlak van bezoekers?

De Blauwe Vlag is een fijn initiatief. Op dezelfde pagina 21 meldt de minister dat hij langdurige concessies wil afsluiten voor het beheer en de exploitatie van het strand. Wat bedoelt hij precies met permanente concessies? Hopelijk zal dit niet in de richting gaan van de Italiaanse stranden.

Wat het KOALA-rapport over de CO₂-reductie betreft, verwacht het lid dat dit tegen het einde van het jaar zal worden bezorgd. Inzake Event Flanders (pagina 29), verwijst hij naar de shortlist met topevenementen die tijdens de pilootfase tot stand is gekomen. Die pilootevenementen worden gescreend. Kan er een lijst

worden bezorgd van de potentiële topevenementen en een model waaruit blijkt hoe de screening werkt, evenals de samenstelling van het aansturingscomité van Event Flanders? De minister mag deze vragen ook schriftelijk beantwoorden.

Met betrekking tot 'Iedereen verdient vakantie' zijn 35 projectvoorstellen ingediend. Wat is er verder met die voorstellen gebeurd? Heeft dit geresulteerd in beslissingen en keuzes? Zijn hier financiële middelen aan besteed en kan ook daarvan een overzicht worden bezorgd?

Begroting

Wat de begroting betreft, onderschrijft het lid in de eerste plaats de woorden van Steve Vandenberghe. De minister mag de verantwoordelijkheid voor de reddingsactiviteiten aan de kust inderdaad niet louter bij de lokale besturen leggen. Dat moet het uitgangspunt zijn, los van de vraag welke technische oplossing voor het overige tot stand komt.

Wat de interne stromen betreft, heeft hij een vraag over het bedrag van 8.870.000 euro aan andere bijstellingen. Met betrekking tot Event Flanders gaat het volgens de toelichting om Bid Choir Games. In de beleidsbrief wordt daar niets over gezegd. Kan de minister aangeven wat dat precies is? Het gaat immers om 1,8 miljoen euro voor een activiteit die niet in de beleidsbrief staat vermeld.

Verder wordt voor Event Flanders op pagina 41 van de toelichtingen, bij 'Andere bijstellingen', een stijging van het budget met 500.000 euro vermeld voor recurrente werking. Komt dit bedrag uit de algemene middelen of gaat het om interne verschuivingen?

Op pagina 48 is er sprake van 2,549 miljoen euro om toerisme binnen het bereik te brengen van elke Vlaming. Dat had gerust wat meer mogen zijn.

Op pagina 49 staat als toelichting bij begrotingsartikel DFO-1DGF2AQ-WT: "Deze strategische doelstelling, flankerende en overige dienstverlening, wil flankerende en overige dienstverlening aanbieden.". Het gaat daar om een bedrag van 2.683.000 euro. Kan worden aangegeven wat daar precies onder valt? Ook die informatie mag desgewenst schriftelijk worden verstrekt.

2.1.5. Manuela Van Werde

Volgens *Manuela Van Werde* werpt het beleid van de minister vruchten af. Hij heeft voor een ambitieus beleid gekozen en duidelijke keuzes gemaakt. Hij denkt beleidsoverschrijdend, en dat is positief. Uit eigen contacten in de cultuursector kan zij bevestigen dat er positief wordt gereageerd op de impulsen die vanuit Toerisme gegeven worden. De oproep voor hefboomprojecten bijvoorbeeld is door de culturele sector mooi opgepikt. De minister speelt ook een verbindende rol. Het perfecte voorbeeld daarvan is het programma Vlaamse Meesters waarvan hij de drijvende kracht is. Hij brengt traditionele toeristische spelers, culturele experts en de privésector samen. Er zijn in de beleidsbrief ook vormen van internationale samenwerking te vinden, zoals het project over de Gouden Eeuw. De minister reikt de hand naar de onroerendergoedsector, door de promotie van congrestoerisme en 'special venues'. Samen met FARO en Herita gaat hij het cultureel toeristisch erfgoed beter ontsluiten met het familievriendelijk erfgoed.

Op pagina 16 van de beleidsbrief wordt gesteld: "Vlamingen zijn immers zelf ook ambassadeurs van Vlaanderen als toeristische bestemming.." De minister wil Vlaanderen promoten door een binnenlandcampagne van Toerisme Vlaanderen. Kan hij wat meer vertellen over hoe die binnenlandse campagne van Toerisme Vlaanderen eruit zal zien? Het afgevoerde televisieprogramma Vlaanderen

Vakantieland was het perfecte instrument om Vlaanderen te promoten bij de Vlamingen. Daarin kwam immers alles aan bod – gastronomie, natuur, cultuur en kunst – en dat programma had 1 miljoen kijkers. Het lid begrijpt dan ook nog altijd niet waarom dat programma moest verdwijnen en ze betreurt dat nog steeds. Misschien kan de minister zijn collega van Media eens aanporren om met de VRT te gaan bespreken of die beslissing alsnog kan worden teruggedraaid.

Wat het potentieel voor groei in het MICE-toerisme betreft, is men in Antwerpen blij met het Flanders Meeting & Convention Center. Wat houden de 'special venues' in? Minister Weyts zou over die erfgoedlocaties die niet zo'n grote draagkracht hebben, overleggen met de minister-president. Het lid is wat bezorgd omdat het gevaar bestaat dat die locaties platgewalst worden door het MICE-toerisme. Wordt er ook overlegd met de erfgoedorganisaties?

2.1.6. Karin Brouwers

Beleidsbrief

Karin Brouwers merkt ter attentie van Bart Caron, die niet warm of koud werd van deze beleidsbrief, op dat beleidsbrieven nu eenmaal geen poëzie zijn. In deze beleidsbrief geeft de minister een mooie stand van zaken van de uitvoering van de beleidsnota rond Toerisme. De goed uitgebouwde omgevingsanalyse is in de meeste andere beleidsbrieven niet terug te vinden. De link met de begroting is dan weer moeilijk te doorgronden. Zijn er geen recentere cijfers over de economische waarde van de toeristische sector dan die van 2014?

Opvallend is dat er weinig nieuwe initiatieven aangekondigd worden, maar dat is ook zo in de beleidsbrief van de andere ministers. Voor 2018 wordt het beleid gecontinueerd zonder veel nieuwe ambities.

Het Logiesdecreet is sinds 1 april 2017 van kracht. Behalve wat commotie over de toepassing bij Airbnb is de implementatie van dit nieuwe decreet opvallend geruisloos verlopen. De grondige informatiecampagne vanuit TVL en de sectorfederaties heeft duidelijk vruchten afgeworpen. Ook de aangekondigde brochure samen met de FOD Financiën was een zeer goed initiatief. Op pagina 25 van de beleidsbrief wordt gesteld dat er regelmatig overleg met de sector zal plaatsvinden om de signalen te kunnen oppikken. Het eerste overleg vond plaats eind augustus 2017. Wat is het resultaat daarvan en volgen er concrete acties of maatregelen? Op pagina 25 is sprake van een halfjaarlijks cijferrapport en van een eerste tussentijdse evaluatie. Wanneer zal dit evaluatierapport beschikbaar zijn?

Als lid van de Commissie voor Mobiliteit en Openbare Werken wil de spreekster ook even stilstaan bij de toeristische bereikbaarheid van Vlaanderen. Op pagina 23 met betrekking tot de eerste vergadering van het overlegplatform Bereikbaarheid leest ze: "In eerste instantie werden een aantal concrete knelpunten, die de internationale toerist ervaart, in kaart gebracht. Vervolgens werden mogelijke oplossingen naar voor geschoven in het kader van een betere ontsluiting van de regionale luchthavens.". De minister is ideaal geplaatst om vanuit de combinatie van zijn bevoegdheden initiatief te nemen. In het belang van de toeristische ontwikkeling en connectiviteit van de bestemming Vlaanderen, krijgt dit platform best een duurzaam karakter. Welke zijn de opgelijste knelpunten? En welke oplossingen werden er naar voren geschoven voor de ontsluiting van de regionale luchthavens?

Voor CD&V is het uitbouwen van een eenticketsysteem voor toeristen prioritair. Twee jaar geleden is in de Senaat een rapport goedgekeurd met aanbevelingen voor de verschillende regeringen om een en ander af te stemmen. Het huidige

ingewikkelde ticketsysteem per vervoersmaatschappij schrikt toeristen af. Is de minister bereid om te onderzoeken of een soort van 'Flanders Travel Pass' of een 'Visit Flanders Pass' met kortingen voor toeristen voor attracties, een aantrekkelijk product kan zijn voor buitenlandse toeristen? Dergelijke kaart moet zeker ook vanuit het buitenland al aangekocht kunnen worden, want veel toeristen plannen en boeken hun reis volledig zelf. Kan de minister zeggen hoe het staat met de 'Hi Belgium Pass', ook al was dit meer een privaat initiatief? Blijkbaar onderzoekt de EU of er een combinatie mogelijk is met een vliegtuigticket en een lokale vervoerskaart. Misschien is het zinvol om na te vragen of Vlaanderen een proefproject kan indienen, met een keuzemogelijkheid voor bijvoorbeeld het bezoek aan twee attracties in Vlaamse kunststeden.

Als Leuvenaar is het lid zeer tevreden met het hefboomproject van Het Laatste Avondmaal van Dirk Bouts. Ze steunt echter de vraag om ook te kijken naar hedendaagse kunstenaars, zoals Rinus Van de Velde. CD&V steunt de vraag om ook eens in die richting te kijken, uiteraard binnen de beperkte budgetten.

Begroting

Event Flanders is al flink opgeschoten met het uitbouwen van een topevenementenbeleid. In de toelichting bij de begroting staat dat er onder voorbehoud van goedkeuring door de Vlaamse Regering al 1,8 miljoen euro wordt ingeschreven voor 'bid World Choir Games' in 2020. Toen dezelfde vraag werd gesteld aan minister Gatz van Cultuur, kon die geen concreet antwoord geven. Hoe is men tot die keuze gekomen? En kan de minister toelichting geven bij het beslissingsproces binnen de Vlaamse Regering met betrekking tot de keuze voor potentiële topevenementen en welke biddossiers er opgemaakt zullen worden?

2.1.7. Johan Verstreken

Johan Verstreken staat stil bij het vergroten van de toeristische aantrekkingskracht van de bestemming Vlaanderen. Het is verheugend dat na de negatieve gevolgen van de aanslagen in Parijs en Brussel, het toerisme opnieuw in de lift zit. Hij wijst op de opportuniteit van bijvoorbeeld het gastlandschap met Nederland tijdens de Frankfurter Buchmesse dat zeer professioneel werd aangepakt. Hopelijk werpen ook de recente deelnames aan de koninklijke staatsbezoeken en handelsmissies hun vruchten af voor de toeristische sector.

Toch moet Vlaanderen waakzaam blijven voor eventuele nieuwe bedreigingen in de toeristische sector. Een van die nieuwe bedreigingen is ongetwijfeld de brexit. De minister anticipeert daar nog niet op in zijn beleidsbrief. De Britse overnachtingen en aankomsten dalen echter reeds. De UK is de vijfde belangrijkste markt voor Vlaanderen. Uit de overnachtingscijfers van de eerste zeven maanden van 2017, blijkt dat de Britse markt goed is voor 884.966 overnachtingen. Dat is min 1,4 percent ten opzichte van dezelfde periode in 2016, en steekt schril af tegen een groei van 9,4 percent van het totale aantal buitenlandse overnachtingen. Dezelfde trend is waarneembaar voor het aantal aankomsten. De lage notering van het Britse pond heeft daar zeker mee te maken, maar ook de onzekerheid op de Britse reismarkt en de gevolgen van de brexit. Bij het ontbreken van een akkoord over de brexit mag volgens de reisbarometer van de euromonitor internationaal de komende vijf jaar nog een terugval van zeker 5 percent worden verwacht in de Britse reisivraag. Wat is het standpunt van de minister over de gevolgen van de brexit op het toerisme in Vlaanderen? Hoe zal hij de gevolgen voor de Vlaamse reismarkt proberen te beperken? Zal hij de initiatieven op de Britse markt intensifiëren? En hoe zal het belang van de Vlaamse reisindustrie worden verdedigd in het brexitproces?

Inzake de herdenking van de Grote Oorlog is 2018 het slotjaar. Er werd in het verleden niet alleen geïnvesteerd in tijdelijke projecten maar ook in herdenkingsmomenten en in de 'hardware' van het toerisme in de Westhoek. Dat is mooi, maar het zou jammer zijn mocht het na de herdenkingsperiode stilvallen. Zijn er plannen voor de bestending van het herdenkingstoerisme na 2018? Wordt daarover nagedacht in samenspraak met de sector? En is er sprake van een slotproject?

Het lid is zeer tevreden dat er zoveel interessante hefboomprojecten werden ingediend. Er is trouwens zeer positieve feedback over de intensieve begeleiding van de geselecteerde projecten. Er wordt uitgekeken naar de realisatie van de projecten en hun impact op het aantrekken van toeristen naar Vlaanderen.

Riviercruisetoerisme is een duurzame vorm van reizen naar kunststeden die aan het water liggen. Misschien kunnen daar nog initiatieven worden genomen.

De knelpuntennota probeert oplossingen te bieden voor de problematiek van de kampeerauto's. Er worden ook acties aangekondigd. Kan worden verduidelijkt welke concrete acties dat kunnen zijn?

CD&V vindt al jaren zacht recreatief gebruik niet onbelangrijk. Er zijn schitterende fietsroutenetwerken. Daarin wordt geïnvesteerd en dat is goed. In Nederland geeft men niet alleen de nummers aan, maar zijn er ook borden tussen twee steden met het aantal kilometers voor de fietsers. Dat zou een en-enverhaal kunnen zijn. Toeristen maar ook Vlamingen zelf weten zonder plan en met alleen de nummers, niet altijd welke richting ze uitrijden.

De toeristische draagkracht kwam al aan bod, ook het overtoerisme en de toeristische bestemmingen. Het nadeel van attractiepolen kwam aan bod, maar de Vlaamse bestemmingen zijn niet vergelijkbaar met steden als Barcelona, Venetië of Dubrovnik. Er is inderdaad een potentieel gevaar van verzadiging, maar Vlaanderen kan dat monitoren en beheersen.

'Toerisme voor Allen' is niet onbelangrijk. Hijzelf vraagt daar al jarenlang aandacht voor. Mensen die het financieel minder breed hebben, moeten ook kansen krijgen.

2.1.8. *Vera Jans*

Vera Jans is bezorgd over het Toerisme voor Allen. De beleidsnota schoof ter zake heel wat ambities naar voren en die afspraken komen terug in de beleidsbrief. Er gaat heel wat aandacht naar goed toerisme voor iedereen. De ambitie is om de drempels weg te werken, of toch zoveel mogelijk. Zij kijkt uit naar de bespreking van het voorstel van decreet dat hieromtrent wordt aangekondigd en waarvan de relevantie wordt benadrukt.

CD&V is tevreden dat de minister aankondigt dat het succesvolle pilootproject Vakantieschakels permanent zal worden uitgerold. Dat is een belangrijke stap in het streven naar vakantie voor alle Vlamingen.

2.2. Antwoorden van minister Ben Weyts

Kust en West-Vlaanderen

Minister *Ben Weyts* vindt de bemerkingen van *Steve Vandenberghe* over West-Vlaanderen en zijn stelling dat die provincie misbedeeld wordt, wat voorspelbaar. Hij heeft al herhaaldelijk, met gegevens allerhande, nauwgezet trachten te duiden dat dit niet de meest accurate stelling is. Op basis van de cijfers kan niet worden gesteld dat West-Vlaanderen wordt achtergesteld. Voor de logiespremies gaat 47 percent van het totale budget naar die provincie. Voor 'Toerisme voor Allen' is dat 33 percent, en voor de fiets- en wandelnetwerken 22 percent.

Steve Vandenberghe repliceert dat hij het over de kust had en niet over West-Vlaanderen.

Minister *Ben Weyts* beklemtoont dat de cijfers onmiskenbaar positief zijn voor West-Vlaanderen. De investeringen worden geconcentreerd in grote hefboomprojecten die dan een positieve invloed hebben op hun hele omgeving en genoeg envergre hebben om de toeristische uitstraling van Vlaanderen te verhogen. Dat is de doelstelling. Hij wil dat niet op een weegschaal afwegen. De gemakkelijkste politieke keuze die men kan maken is aan elke regio evenveel geven. Dan worden er immers geen vragen gesteld. Dat is echter niet de meest efficiënte werkwijze, integendeel.

Er is inderdaad nog meer potentieel voor toeristische ontwikkelingen aan de kust. Alleen moeten er goede projecten en goede ideeën voorgesteld worden. De minister wil de creativiteit ten aanzien van de thematische keuzes die werden gemaakt om buitenlandse toeristen naar Vlaanderen te halen nog stimuleren, zonder af te wijken van het beginsel dat er niet geografisch op een weegschaaltje wordt afgewogen tussen de provincies.

Specifiek voor de kust wil hij een soort van denktank oprichten waarbij door na te denken over quick wins en structurele voorstellen, hefboomen kunnen worden gecreëerd. Hiertoe zal een procesbegeleider aangeduid worden die dit ondersteunt. Stakeholders worden samengebracht, mensen die creatief zijn en met hun twee benen in de recreatieve sector en in de horeca staan. Dat moeten niet de usual suspects zijn, wel creatievelingen, want daar is nood aan. In vergelijking met wat in het verleden werd aangeleverd inzake hefboomprojecten en concrete voorstellen rond de kernattracties, is wat meer creativiteit welkom, zeker ook aan de kust. De minister wil zich ertoe engageren dit creatief proces te begeleiden ten voordele van het toerisme aan de kust.

Innochef

Met *Innochef* wordt gepoogd aan nieuwe wetenschappelijke ontwikkelingen een concrete vertaling te geven voor de horecasector, bijvoorbeeld voor wat de voedingsindustrie ontwikkelt aan glutenvrije producten. Hoe kan dat op een kwalitatief hoogstaande manier worden verwerkt in het culinaire aanbod? Hoe kunnen restaurants worden ondersteund met een culinair kwalitatief hoogstaand vegetarisch en veganistisch aanbod?

Muziekfestivals

Voor Tomorrowland gebeuren er allerlei dingen, maar de andere festivals worden niet veronachtzaamd. Op Rock Werchter bijvoorbeeld wordt het gedrag van de aanwezigen, vooral buitenlanders dan, gemonitord. Daaruit worden bepaalde conclusies getrokken om die doelgroepen meer aan te spreken en ertoe te verleiden niet alleen een bezoek te brengen in een muzikaal kader, maar ook wat

meer. Welk aanbod moet er dan worden geformuleerd voor die specifieke doelgroep? Dat is een van de vragen die momenteel worden bekeken.

Voor de promotie van festivals investeert Vlaanderen ongeveer 20.000 euro. Over de output bestaan wel wat inschattingen. Het aantal overnachtingen is alleszins behoorlijk gegroeid in een brede perimeter rond de concertweide.

Doelstellingen publieksbereik

Wat als de doelstellingen die werden vooropgesteld inzake publieksbereik, niet worden gehaald, was een vraag van Steve Vandenberghe. Dat is nu anders dan vroeger. Zelfs in de genese van de grote hefboomprojecten die resoluut worden gesubsidieerd gaat het over grotere investeringen dan voorheen. Daarom worden de initiatiefnemers veel meer begeleid. Vanaf het moment dat er zelfs maar een idee wordt voorgesteld aan Toerisme Vlaanderen, wordt men begeleid door Toerisme Vlaanderen. Dat begint al bij de ontwikkeling van het dossier. Dan wordt er door een onafhankelijke jury beslist, als het project sterk genoeg is, om ermee verder te gaan. Als er een mogelijk subsidiebedrag aan verbonden is, wordt de 30/50/20-regel gehanteerd. Bij de initiële goedkeuring van het project wordt 30 percent van het totaalbedrag toegekend. Op basis van de facturen wordt en cours de route 50 percent toegekend en aan het eind van de rit 20 percent. Op die manier wordt blijvend de vinger aan de pols gehouden, niet alleen als controleur, maar ook als coach. De middelen die worden toegekend, moeten zo efficiënt en kwaliteitsvol mogelijk worden geïnvesteerd, want het gaat uiteindelijk om veel geld. De initiatiefnemers zelf hebben ook alle baat bij een professionele ondersteuning door de expertise vanuit Toerisme Vlaanderen.

Intercommunale Kustreddingsdienst West-Vlaanderen

De minister investeert in de IKWV 120.000 euro per jaar, wat toch een aanzienlijk bedrag is. Iedereen moet ter zake zijn verantwoordelijkheid nemen. Het is niet omdat de provincie niet langer deel uitmaakt van de intercommunale, dat ze niet langer kan zorgen voor de ondersteuning ervan. De Vlaamse overheid maakt er ook geen deel van uit, en toch gaat er 120.000 euro per jaar naar die intercommunale omdat die goed werk levert. Daarvoor moet men geen deel uitmaken van de raad van bestuur of van de intercommunale zelf. Hij kan perfect blijven ondersteunen, en de provincie kan dat ook. 'Put your money where your mouth is', dat zal de minister blijven doen, en hij hoopt van iedereen hetzelfde. De minister onderstreept dat hij trouwens voor een additionele investering heeft gezorgd in de zeereddingsdiensten vzw Vrijwillige Blankenbergse Zeereddingsdiensten en vzw Ship Support Search and Rescue voor tweemaal 60.000 euro. Hem kan dus moeilijk een gebrek aan initiatief worden verweten.

Vlaamse Meesters

Bij de Vlaamse Meesters ligt de focus wel en niet op het verleden. Er wordt gefocust op de troeven die ons onderscheiden van onze buurlanden. Het gaat dan in de eerste plaats over erfgoed, kunst en cultuur. Uit studies over hoe internationale toeristen het best kunnen worden aangetrokken, blijkt dat Vlaanderen namen heeft die internationaal klinken als een klok: Bruegel, Rubens, Van Eyck. Toevallig kunnen daar nu projecten rond worden georganiseerd in 2018, 2019 en 2020. Het zijn net die internationale magneten, de kapstokken die worden gebruikt om breder en dieper te gaan. Vanuit het verleden wordt de brug dus naar het heden geslagen.

'Dieper' wil zeggen dat er ook hedendaagse kunstenaars aan bod komen. Het programma voor het Barokjaar in Antwerpen, met het Rubensjaar in 2018, wordt ondersteund met projecten rond de Vlaamse Meesters en rond Luc Tuymans. Er

wordt altijd een brug gemaakt. De Vlaamse Meesters worden gebruikt als internationale magneten, om de appetijt te wekken, maar ondertussen wordt ook een ruimer aanbod geformuleerd. Het gaat over Vlaams vakmanschap, Vlaamse Meesters, in verleden en heden. Maar daarnaast gaat het ook breder. Het gaat niet alleen over schilders, maar ook over Vlaamse meesters in de mode, achter het fornuis en in de diamant. Dat concept van Vlaams vakmanschap, daarover gaat het uiteindelijk, de idee dat Vlamingen een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan Europese kunst en cultuur, zowel in het verleden als in het heden. En dat Vlaams vakmanschap zit natuurlijk ook in andere domeinen waarin er wordt geëxcelleerd.

Vlaanderen als culinaire bestemming

Rijmt culinair op elitair, wordt er gefocust op de kapitaalkrachtige toerist? Ja en neen, maar toch meer neen. Vlaanderen heeft twee fantastische troeven. Ten eerste is het wereldtop wat betreft de concentratie van Michelinsterren en Gault&Millau-quoteringen per inwoner en per vierkante meter. Maar als de buitenlandse toerist wordt gevraagd naar zijn top 10 voor eten en drinken, dan zitten Vlaanderen en België niet in die top 10, wel landen als bijvoorbeeld Denemarken, dat ongeveer evenveel Michelinsterren heeft als West-Vlaanderen.

Onze grootste troef is dat nergens ter wereld de kloof zo klein is tussen die culinaire elite en al wat daaronder zit. Vlaanderen is wereldtop op het vlak van kwaliteit op elke sport van de culinaire ladder. En zo zit niet enkel Peter Goossens in de Flanders Food Faculty, maar evengoed een vertegenwoordiger van de frituristen en een vertegenwoordiger van de foodtrucks.

Dat zijn de twee troeven. De vraag is hoe die het best worden gecommuniceerd naar het buitenland. Het is met de vlaggenscheperen dat men interesse kan losweken voor de rest van de vloot. De culinaire sterrenrestaurants zijn de vlaggenscheperen, maar de troef ligt vooral in de vloot. Om bij de buitenlandse toerist een sterke associatie teweeg te brengen tussen het culinaire en de toeristische bestemming, moet er worden gewerkt met de vlaggenscheperen en internationale kokswedstrijden. In Scandinavië is er enorm geïnvesteerd in de begeleiding, coaching van deelnemers aan internationale kokswedstrijden. Tot op vandaag belanden de Scandinavische landen bij alle internationale kokswedstrijden in de top tien. Die zware investering is gebeurd om de associatie teweeg te brengen tussen de Scandinavische keuken en de sterrenrestaurants, maar ook hun breed culinair aanbod. Het is dus een beproefd recept, dat ook zal worden toegepast op Vlaanderen, want dat heeft eigenlijk een nog veel sterker aanbod dan de Scandinaviërs als het gaat over eten en drinken. Dat aanbod werd voordien echter te weinig in de markt gezet.

Wordt er gefocust op de kapitaalkrachtige toerist? De minister benadrukt dat er nog nooit zoveel werd ingezet, ook budgettair, op het wegwerken van drempels. Er zijn drie pijlers: een focus op sterke troeven, een essentiële focus op MICE, het congresstoerisme en het wegwerken van de drempels van vakantiegangers. Ongeacht de aard van de drempel – een fysieke beperking, een financiële drempel, een allergie enzovoort – wordt er via een platform een antwoord geformuleerd. Dat proefproject is opgestart en wordt uitgerold. Deze regering heeft een gigantische inspanning gedaan waarvoor ze internationaal wordt geroemd en waardoor Toerisme Vlaanderen internationaal wordt gevraagd om daarover te getuigen, zelfs in de VN.

Economische waarde toeristische sector

Er werd gevraagd waarom er geen recentere cijfers worden gegeven over de economische waarde en de beschikbaarheid daarvan. Voor die cijfers moet men

zich baseren op de toeristische satellietrekeningen die tweejaarlijks door de Studiedienst van de Vlaamse Regering worden geleverd. Die van 2016 waren net te laat en zijn dus niet verwerkt.

Gebrek aan nieuwe initiatieven?

Karin Brouwers stelde dat er een gebrek is aan nieuwe initiatieven in de beleidsbrief, maar de minister vindt dat de sequens der gebeurtenissen zeer goed werd aangepakt. Er werd beslist de investeringsbudgetten naar voren te trekken. Vanaf 2015 werden de voorbereidingen gedaan om te kunnen toekennen en subsidiëren in 2016-2017. De uitrol van de diverse initiatieven kan dan gebeuren in 2018 en 2019, en ook in 2020 omdat er verder wordt gekeken dan deze regeerperiode. Voor de hefboomprojecten begint dat werk nu pas. Het gaat over dertig projecten waarvoor de begeleiding en de uitvoering nu gebeuren. De minister heeft zelf soms vragen over de ampleur en de aspiraties van bepaalde projecten, maar zal de vinger aan de pols houden. Ook voor de Vlaamse Meesters moet het eigenlijk nog allemaal beginnen voor de uitvoering. Wat de gastronomie betreft, stelt hij vast dat er een vibe doorheen die sector is gestuurd. In 2014 zat het enthousiasme daar beneden het vriespunt: de loonkosten, de zwarte kassa's, faillissementen. Nu is er opnieuw een opleving. De vitalisering die vanuit TVL werd gedaan heeft daar in kleine mate aan bijgedragen. Een beperkte actie als Jong Keukengeweld bijvoorbeeld brengt heel wat enthousiasme met zich mee. Jonge chefs vinden het een eer om te worden geselecteerd.

MICE

Voor MICE zijn er twee grote sites geselecteerd, in Gent (ICC) en in Genk (Thor Central), waarin heel wat zal worden geïnvesteerd voor de ontwikkeling van een congreslocatie. Daarnaast zijn er twintig tot vijfentwintig potentiële Special Meeting Venues die worden begeleid zodat ze een kwaliteitsvol aanbod kunnen bieden. Er is ook een aparte in-de-markt-zetting van MICE. Het doel is niet concurreren met internationale gigantische settings, maar focussen op wie meerwaarde zoekt voor de congresgangers: niet enkel op faciliteiten in het meetingcenter zelf, maar op het decorum, en ook het aanbod daarbuiten. Wie kan er zeggen dat hij een congres kan organiseren vlak bij een station in een wereldstad in een zoo, letterlijk omringd door erfgoed? Daarom werd in de Elisabethzaal en het congrescentrum een kleine 70 miljoen euro geïnvesteerd. Hetzelfde geldt voor andere congresfaciliteiten, waarbij vooral de boodschap is dat men hen wil ondersteunen met originele locaties waarbij het verschil kan worden gemaakt in een internationale wereld, die almaar concurrentiëler wordt. De budgetten die worden uitgetrokken door en voor associaties en de organisatie van congressen, stijgen niet bepaald. Integendeel, er is in de loop der jaren zwaar op beknipt. Met dergelijke zaken moet het verschil worden gemaakt. Daarom ook werd het congres van de associaties naar Antwerpen gehaald, want daar zitten de 'decision makers' over de congressen.

Contact met buitenlandse musea

De buitenlandse musea en de verzekeringsproblematiek vindt de minister een debat voor de commissie Cultuur. Het contact met de buitenlandse musea gaat zowel via de Vlaamse musea zelf als rechtstreeks via Toerisme Vlaanderen. Zo was er bijvoorbeeld een delegatie aanwezig bij de opening van de Rubenstentoonstelling in het Kunsthistorisches Museum in Wenen. De directeur van het KMSKA, een expert inzake Bruegel en andere Vlaamse Meesters, is toen vanzelfsprekend meegereisd en heeft een rechtstreekse band met de directrice van het Kunsthistorisches Museum. Er wordt dus voor gezorgd dat de Vlaamse expertise mee in de delegaties aanwezig is.

Strandconcessies

Over de permanente concessies voor het beheer en de exploitatie van het strand heeft de minister recent een lijst met tarieven ondertekend. De wat vreemde werkwijze is dat de overheid de stranden vanuit het MDK in concessie geeft aan de lokale besturen, die ze dan verder verhuren tegen een iets hogere prijs dan de prijs waarvoor de overheid de concessies verleent.

Vlaanderen Vakantieland

Voor een alternatief voor het afgeschafte televisieprogramma Vlaanderen Vakantieland blijft ook de minister wat op zijn honger. Wat vandaag op de VRT te zien is, is inderdaad ontoereikend.

Brexit

Een effect van de brexit is merkbaar bij het Britse pond. De lage stand van het pond is in het voordeel van de Britse toeristische markt. Voor de Britten die naar hier komen, is dat iets nadeliger, maar dat geldt voor iedereen in Europa. Het effect specifiek voor Vlaanderen, zal beperkt zijn aangezien al onze concurrenten hetzelfde effect ondervinden.

Het aantal Britten dat in de eerste zeven maanden van 2017 naar Vlaanderen kwam, is met 1 percent gedaald ten opzichte van vorig jaar. Dat kan mogelijk verklaard worden door het zwakkere pond. Uit de ervaringen met de roebel blijkt dat er wel een zekere elasticiteit is. Wanneer een bepaalde drempelwaarde wordt overschreden, is er een effect, dat na verloop van tijd echter wat wegebt.

Wat wel een grotere rol kan spelen, zijn de administratieve drempels die worden opgeworpen inzake visa of reisbeperkingen allerhande. Op een bepaald ogenblik heeft de VS aan de Britten strengere inreisverplichtingen opgelegd. Dat heeft echter niet bepaald geleid tot een sterke daling van het Britse toerisme naar de VS. Grote negatieve effecten worden niet verwacht, Groot-Brittannië zal zichzelf niet in de voet schieten. Er is wel een bewustzijn bij Visit Britain en heel de Britse toeristische infrastructuur. Er wordt zwaar geïnvesteerd in Heathrow en Gatwick en heel de toeristische ontvangstinfrastructuur. De inreismogelijkheden voor bijvoorbeeld Indiërs zijn versoepeld en dat is ongetwijfeld geen toeval.

Logiesdecreet

Wat het Logiesdecreet betreft, verwijst de minister naar de brochure die zijn diensten samen met de FOD Financiën ontwikkelen. Die zou tegen het eerste kwartaal van 2018 klaar moeten zijn.

Voorts werd gevraagd naar het resultaat van het overleg met de sectorwerkgroep en naar de maatregelen die dat overleg heeft opgeleverd. Tijdens de vergaderingen van de werkgroep is de algemene conclusie getrokken dat de implementatie van het decreet goed verloopt en dat de globale evaluatie positief is. Er waren wel vragen over de wijze waarop de exploitatievoorwaarden en de brandveiligheidsvoorwaarden precies moeten worden geïnterpreteerd. De Vlaamse overheid wil hier lering uit trekken en trachten dit beter te duiden. Er zijn bijkomende technische infosessies over de specifieke brandveiligheidsnormen voor de brandweerdiensten georganiseerd. Er is een specifieke mailing verstuurd naar de aangemelde erkende logiezen over de overgangperiode.

Wat de eerste tussentijdse evaluatie en de vraag naar rapportering betreft, heeft Toerisme Vlaanderen net een overheidsopdracht gegund. In april 2018 zal een eerste evaluatie beschikbaar zijn van de resultaten en de uitvoering van het

Logiesdecreet. Die evaluatie zal drie onderdelen omvatten. Het eerste onderdeel is een cijfermatige rapportering, onder meer over hoeveel logiezen zijn erkend of welke comfortclassificaties zijn aangevraagd. Het tweede onderdeel is een online bevraging bij de uitbaters en de logiespartners over de uitvoering van het decreet. Het derde onderdeel is een interne bevraging van de logiesadviseurs en de administratieve medewerkers over de uitvoering van het decreet.

Herdenking Grote Oorlog

Wat het herdenkingstoerisme betreft, werd gevraagd hoe het na 2018 verder moet. Daarvoor wordt aan een concreet plan gewerkt. Het is de vaste ambitie om die toeristenstroom te continueren. De vraag is dan hoe dit het best wordt aangepakt. Er moet worden vermeden dat er na de grote manifestaties een dip ontstaat, de interesse moet in de toekomst blijvend worden gewekt. Dat geldt zeker ten aanzien van de Angelsaksische landen.

Knelpuntennota kampeerautotoerisme

Inzake de problematiek van de kampeerauto's, werd gepeild naar de concrete acties die worden gepland. De camperplaatsen worden in beeld gebracht en de Vlaamse gemeenten worden bevraged over de parkeerfaciliteiten op hun grondgebied. Het is ook de bedoeling veel meer open data ter beschikking te stellen en de informatie over de nieuwe normen in het Logiesdecreet onder de gemeenten te verspreiden.

Fietsroutes

De methodologie voor nummering van de fietsroutes wordt blijkbaar zelfs door het Waalse Gewest en andere overheden overgenomen. De minister wil hieraan vasthouden. Hij begrijpt dat het misschien warmer en sympathieker overkomt door die routes namen te geven en de bestemmingen aan te duiden. Dat gebeurt ook. Er is een subsidiemogelijkheid voor de provinciale toeristische organisaties om handwijzers aan te brengen. Hiermee worden concrete aantrekkingspolen, zoals een dorpscentrum of een toeristische attractie, aangeduid. Enkel Antwerpen en West-Vlaanderen hebben al gebruikgemaakt van die subsidiemogelijkheid.

Overlegplatform bereikbaarheid

Er is een overlegplatform met betrekking tot de bereikbaarheid. Daar zijn heel wat knelpunten aan bod gekomen. Er wordt gevraagd om overall wifi ter beschikking te stellen, zodat mensen in luchthavens, op treinen en op bussen een vlotte toegang tot apps hebben. Er zijn vragen over het voor- en natransport tussen de grote punten van het openbaar vervoer en de eindbestemmingen. Er wordt gevraagd om een verhoging van het comfort van het openbaar vervoer. Andere knelpunten zijn de gps, het leiden van reizigers naar randstadparkings, betere communicatie en regeling van de begeleiding van mensen met een beperking.

Aan een eenticketsysteem wordt gewerkt. Er bestaat inderdaad een Europees onderzoek naar een mogelijke combinatie van vliegtuigtickets en lokale vervoerskaarten. De minister is vanzelfsprekend voorstander van een eenticket-systeem. Dat werd al ingevoerd voor Antwerpen en Gent, waar dit in samenwerking met de NMBS wordt aangeboden. Het is de bedoeling dit verder uit te rollen naar andere gebieden.

De minister is het ermee eens dat het een goed idee is om daar nog andere functionaliteiten aan te verbinden, maar hij vraagt zich wel af of dat mogelijk is, gelet op de complexiteit tussen de verschillende vervoersoperatoren. De eerste

prioriteit is nu om in Brussel en in de brede Vlaamse Rand één ticket, één tarief, één abonnement gestalte te geven.

World Choir Games

De minister bevestigt dat er in het kader van een bidprocedure 1,8 miljoen euro werd ingeschreven voor de World Choir Games. Een team van Vlaamse en internationale experts heeft alle mogelijke grote internationale evenementen die we naar Vlaanderen zouden kunnen halen, gerangschikt op basis van de kosten en baten. Wat zouden we moeten investeren en hoe groot zouden de economische en maatschappelijke baten daarvan kunnen zijn? Zo kwam men uit bij wat zowat de olympische spelen voor koren is. Als een dergelijke grote groep van mensen, met zowel professionelen als amateurs, naar Vlaanderen komt, zou dat tot een veelvoud aan economische return leiden in verhouding tot de bid. 1,8 miljoen euro lijkt misschien een hoog bedrag, maar de return zou een veelvoud daarvan bedragen. Zoals al gemeld bij de toelichting van de beleidsbrief, is er overigens ook een lobbyoperatie bezig in het kader van de UNWTO, voor het gastheerschap in 2020 van het World Forum on Gastronomy Tourism.

Begroting

Op de vraag welke extra middelen er zijn bijgekomen uit de algemene middelen op basis van de begrotingsbesprekingen op politiek niveau antwoordt de minister dat hij 500.000 euro heeft verworven voor werkmiddelen voor Event Flanders. Voor alle duidelijkheid, bij de 1,8 miljoen euro voor de World Choir Games gaat het niet om middelen die ten koste gaan van het overige Toerismebudget. Dat zijn extra middelen die hij heeft verworven in het kader van de begrotingsbesprekingen. Die middelen worden dus niet weggehaald van andere toeristische budgetten.

2.3. Reacties van de leden en bijkomende antwoorden van de minister

Steve Vandenberghe hoorde de minister zeggen dat hij provincies die willen investeren, niet zal tegenhouden. De provincies krijgen echter steeds minder middelen en dan moet er niet worden gezegd dat ze ook maar moeten investeren in de IKWV. Het gaat hier om een gezamenlijke verantwoordelijkheid, maar het is de taak van de bevoegde minister ervoor te zorgen dat de reddingsdiensten op de lange termijn gegarandeerd blijven. Dat de gemeenten, de provincies en de Vlaamse overheid daar een deel verantwoordelijkheid in moeten dragen, wat overigens al gebeurt, daar heeft hij geen probleem mee. Stellen dat privépartners maar moeten investeren gaat niet op, een decreet moet dat regelen. Er moet voor gezorgd worden dat de veiligheid op lange termijn en duurzaam gegarandeerd blijft.

Minister *Ben Weyts* stelt dat de IKWV de volgende jaren kan rekenen op een blijvende steun van de Vlaamse overheid van 120.000 euro. Daar is geen wettekst voor nodig.

Bart Caron kan de minister in diens reactie op wat hijzelf had gezegd op een aantal punten tegemoetkomen. Toch meent hij dat er in de heersende economische denkwijze ook een hedendaagse kwaliteitscomponent moet aanwezig zijn. Hij heeft intussen op de website van TVL nagegaan in welke mate die hedendaagsheid aanwezig is in de teksten over de Vlaamse Meestersprojecten. Er is duidelijk nog werk aan de winkel. Hij herinnert eraan dat Vlaamse kunstenaars ook werken verkopen aan buitenlandse topmusea. Dus zijn ze ook wereldtop. Als daar tentoonstellingen en evenementen aan kunnen worden gekoppeld die de hedendaagsheid van Vlaanderen in de verf kunnen zetten, wil de spreker dat ondersteunen. Ook bij Brugge 2002 bijvoorbeeld moest de hele

tijd de balans worden bewaakt tussen het historisch karakter van die stad en het zoeken naar een hedendaagse component.

In Japan zijn er 1589 sterrenrestaurants, in Frankrijk 608, in België 107 en in Denemarken 13. Omgerekend zijn er 13 sterrenrestaurants per miljoen inwoners in Japan, 9 in Frankrijk, 9,7 in België en 2,3 in Denemarken. De minister heeft dus grotendeels gelijk dat Vlaanderen de grootste dichtheid qua sterrenrestaurants heeft per inwoners en per kilometer.

Het lid waardeert de inspanningen op het vlak van het verlagen van de drempels voor de vakantieparticipatie voor iedereen. Hij heeft alleen gezegd dat het wel wat meer mocht zijn, de minister heeft daar dan op geantwoord dat hij een gigantische inspanning doet. Hij ontkent niet dat het om een belangrijke inspanning gaat en hij waardeert die ook. Het is echter een kwestie van accenten leggen.

IV. Indicatieve stemmingen

De aan de commissie toegewezen onderdelen van het ontwerp van decreet houdende de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2018 worden bij indicatieve stemming aangenomen:

- voor wat het deel Onroerend Erfgoed betreft, met 7 stemmen bij 2 onthoudingen;
- voor de onderdelen in verband met Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking, met 8 stemmen tegen 1;
- voor wat het deel Toerisme betreft, met 7 stemmen tegen 1 bij 1 onthouding.

Rik DAEMS,
voorzitter

Sabine DE BETHUNE
Manuela VAN WERDE
Karl VANLOUWE
Steve VANDENBERGHE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AAVR	Algemene Afvaardiging van de Vlaamse Regering
AGNAS	afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur
AWEX	Agence Wallonne à l'Exportation
BAEF	Belgian American Educational Foundation
BBC	beleids- en beheerscyclus
Benelux	België, Nederland, Luxemburg
BiT	bilateraal investeringsakkoord
BLEU	Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
bnp	bruto nationaal product
CERF	Central Emergency Response Fund
CETA	Comprehensive Economic and Trade Agreement
CJM	Cultuur, Jeugd en Media
CMPR	Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe
CO ₂	koolstofdioxide
CRKC	Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur
DAB	Dienst met Afzonderlijk Beheer
DAC	derde arbeidscircuit
DEME	Dredging Environmental and Marine Engineering nv
DiV	(historisch) Departement internationaal Vlaanderen
EBA	European Banking Authority
EC	Europese Commissie
EFSI	European Fund for Strategic Investments
EMA	Europees Medisch Agentschap
ESR	Europees Systeem van Nationale en Regionale Rekeningen
EU	Europese Unie
FFEU	Financieringsfonds voor Schuldafbouw en Eenmalige Investeringsuitgaven
FIT	Flanders Investment & Trade
FOD	Federale Overheidsdienst
gps	global positioning system
hiv	human immunodeficiency virus
IAO	Internationale Arbeidsorganisatie
ICBB	Interministeriële Conferentie voor Buitenlands Beleid
ICC	International Convention Center
ICS	investment court system
ICT	informatie- en communicatietechnologie
IDC	International Development Cooperation
IHRA	International Holocaust Remembrance Alliance
IKWV	Intercommunale Kustreddingsdienst West-Vlaanderen
IOED	intergemeentelijke onroerendergoeddienst
IT	informatietechnologie
KB	koninklijk besluit
KMDA	Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen
KMSKA	Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
LNE	Leefmilieu, Natuur en Energie (beleidsdomein van de Vlaamse overheid)
MDK	Agentschap voor Maritieme Dienstverlening en Kust
MICE	Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions
MoU	memorandum of understanding
MVO	maatschappelijk verantwoord ondernemen
ngo	niet-gouvernementele organisatie
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OD	operationele doelstelling

ODA	official development assistance
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PMV	ParticipatieMaatschappij Vlaanderen
pv	proces-verbaal
RWO	Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed (beleids- domein van de Vlaamse overheid)
SALK	Strategisch Actieplan voor Limburg in het Kwadraat
SAR	strategische adviesraad
SD	strategische doelstelling
SDG	Sustainable Development Goal
SWOT	strengths, weaknesses, opportunities, threats
TPP	Trans-Pacific Partnership
TTIP	Transatlantic Trade and Investment Partnership (Trans-Atlantisch Vrijhandels- en Investeringsverdrag)
TVL	Toerisme Vlaanderen
UGent	Universiteit Gent
UK	United Kingdom
UNAIDS	Joint United Nations Programme on HIV/AIDS
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	United Nations World Tourism Organization
VAK	vastleggingskrediet
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VEK	vereffeningskrediet
VK	Verenigd Koninkrijk
vleva	Vlaams-Europees Verbindingsagentschap
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VN	Verenigde Naties
VONA	Vlaamse Ondernemers in Archeologie
VRIND	Vlaamse Regionale Indicatoren
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
VS	Verenigde Staten
vzw	vereniging zonder winstoogmerk
WGO	Wereldgezondheidsorganisatie
WO I	Wereldoorlog I
wifi	wireless fidelity
WTCB	Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf
3D	driedimensionaal